

DRUGA WOJNA W PAMIĘCI SPOŁECZEŃSTWA POLSKIEGO

BADANIA ILOŚCIOWE

RAPORT

Lipiec 2009

RESEARCH INTERNATIONAL

TREŚĆ

▪ PODSUMOWANIE	3
▪ WPROWADZENIE: CELE BADANIA I METODOLOGIA	10
▪ W PAMIĘCI ŚWIADKÓW...	19
▪ ZAINTERESOWANIE II WOJNĄ ŚWIATOWĄ ORAZ UCZESTNICTWO W DZIAŁANIACH UPAMIĘTNIAJĄCYCH	24
▪ II WOJNA W PAMIĘCI RODZINNEJ	40
▪ WOJNA W MIEJSCU ZAMIESZKANIA	61
▪ OBRAZ WOJNY W SKALI POLSKI	65
▪ WOJNA A RELACJE POLAKÓW Z INNYMI NARODAMI	85
▪ OCENA BILANSU II WOJNY ŚWIATOWEJ	101
▪ TABELE	105

PODSUMOWANIE

- Wspomnienia **świadków II wojny światowej** (18% badanych urodziło się przed 1945 rokiem) można podzielić na następujące **kategorie**: (1) związane z niedostatkiem, biedą, utratą majątku (33%), (2) związane bezpośrednio z walkami, konfliktem zbrojnym (27%), (3) związane ze śmiercią lub cierpieniem fizycznym (16%), (4) związane bezpośrednio z działaniami Sowietów (12%); (5) związane bezpośrednio z działaniami Niemców (10%).
- Średnio **co szósty dorosły Polak żywo interesuje się II wojną światową** (4% - bardzo duże - interesuje mnie prawie wszystko, co dotyczy II wojny, 12% - duże interesuje mnie wiele spraw związanych z II wojną). Około **jednej trzeciej badanych** (36%) określa własne zainteresowanie historią II wojny jako **średnie** (interesują mnie tylko najważniejsze sprawy związane z wojną), ale blisko połowa respondentów ocenia poziom swojego zainteresowania jako niski (32%) lub żaden (16%).
- Budowanie społecznej **wiedzy na temat II wojny światowej** odbywa się w znacznym stopniu **dzięki mediom** (telewizja, gazety, radio) oraz **filmom fabularnym**.
- Badani zdecydowanie częściej pamiętają **tytuły seriali** (69%) i **filmów fabularnych** (54%) dotyczących okresu II wojny światowej niż książek (43%), czy piosenek (37%).
- W różnego typu **działaniach upamiętniających** związanych z II wojną światową uczestniczy przeciętnie **około 40%** dorosłych Polaków.

PODSUMOWANIE

- Druga wojna światowa zajmuje ważne miejsce w **rodzinnych przekazach wiedzy o przeszłości**. Zdecydowana większość badanych (86%) ma przynajmniej elementarną wiedzę o wojennych losach swoich rodzin, a dużo i bardzo dużo wie na ten temat przeciętnie co szósty (17%) ankietowany.
- Około połowy badanych twierdzi, że **rozmawia z innymi** osobami o wojennych losach swojej rodziny.
 - Relatywnie często (co najmniej kilka razy w roku) rozmowy takie prowadzi co piąty respondent (19%),
 - natomiast jedna czwarta ankietowanych nigdy takich rozmów nie prowadzi i nie prowadziła w przeszłości.
 - Ponad jedna czwarta badanych (28%) prowadziła w przeszłości rozmowy na ten temat. Oznacza to, że wraz z upływem czasu, a także odchodzeniem pokoleń pamiętających lata 1939 - 1945, **słabnie bezpośredni, rodzinny przekaz** dotyczący wojny.
- **Pamiętki** dotyczące wojny przechowuje się w średnio co piątej polskiej rodzinie.
- Ponad połowa mających wiedzę o wojennych losach rodziny (a to stanowi ok. 45% ogółu badanych) zetknęła się z relacjami na temat **udziału członków rodziny w walce** z okupantami. Powojenne prześladowania, kłopoty w pracy lub poczucie zagrożenia to wątki występujące w co piątej relacji o udziale w walce z okupantem.
- W ponad jednej czwartej (ok. 27% ogółu badanych) rodzin funkcjonuje wspomnienie o bliskich osobach, które w czasie wojny **zginęły** lub zaginęły bez wieści.
- W rodzinach przekazywana jest także pamięć o innych **stratach i formach represji**. Wśród znających wojenne losy rodziny co trzeci słyszał o wywózce bliskich „na roboty” do Niemiec, co piąty – o zniszczeniu przez **Niemców** domu lub mieszkania w trakcie działań wojennych, grabieży mienia ruchomego lub o przymusowym wysiedleniu połączonym z koniecznością zmiany miejscowości zamieszkania, co siódmy o wywiezieniu do niemieckiego obozu koncentracyjnego lub wyrzuceniu z mieszkania.

PODSUMOWANIE

- **Rosjanie** najczęściej byli sprawcami grabieży mienia ruchomego, zniszczenia domu lub mieszkania w trakcie działań wojennych, przymusowych wysiedleń i odbierania praw własności nieruchomości.
- Co dziesiąta osoba znająca dzieje rodziny słyszała o krzywdach doznanych przez członków rodziny ze strony **Ukraińców**.
- Traumatyczne doświadczenia sprawiają, że okres wojny jest też ważnym obszarem zbiorowej **niepamięci**. Co piąta osoba badana wspominała o bliskich lub znajomych, którzy w czasie wojny wiele przeżywali, później jednak do tego czasu nigdy nie wracali pamięcią i nie chcieli opowiadać o tym, co widzieli i przeżywali.
- Ponad połowa badanych jest w stanie, choćby bardzo ogólnie, wypowiedzieć się na temat **przebiegu wojny w miejscowości zamieszkania**. Osoby mające wyobrażenie o przebiegu wojny w miejscu zamieszkania najczęściej (12% ogółu) wspominały o zniszczeniach całej miejscowości lub znajdujących się w niej budynków.
- Ważnym czynnikiem stymulującą pamięć zbiorową na poziomie potocznym jest intensywna obecność w różnych miejscowościach **materialnych nośników pamięci** o wojnie w przestrzeni codziennej egzystencji milionów ludzi. Obiekty tego rodzaju zna 61% ogółu badanych, częściej w miastach (69%) niż na wsi (46%).

PODSUMOWANIE

- W pamięci drugiej wojny światowej (podobnie jak w potocznej pamięci zbiorowej odnoszącej się do innych okresów) **znajomość jasnych stron przeszłości jest znacznie bardziej powszechna niż wiedza o tym, co było złe i wstydlive**: większość wie, że niektóre postaci (70%) i wydarzenia (73%) z okresu wojny mogą być dzisiaj powodem do dumy, znacznie mniej powszechna jest wiedza o osobach (27%) i wydarzeniach (17%), które można dzisiaj uważać za powód do wstydu. Także w postrzeganiu typowych zachowań Polaków w okresie wojny dominują obecnie stereotypy pozytywne.
- **Kanon bohaterów** wojennych wydaje się słabo ustalony, a odpowiedzi respondentów cechują się znacznym rozproszeniem. Najczęściej spontanicznie wymienianymi postaciami są Władysław Sikorski, Władysław Anders, Maksymilian Kolbe, Irena Sendlerowa.
- Znacznie bardziej wyraźny jest **kanon wydarzeń** uważanych za powód do dumy. Najczęściej wymieniano powstanie warszawskie, walki września 1939 roku, walki żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie oraz aktywność organizacji konspiracyjnych.
- W opinii ankietowanych na szczególne upamiętnienie zasługują:
 - **rocznice** zakończenia II wojny światowej, powstania warszawskiego oraz wybuchu wojny;
 - **miejsca**: Westerplatte, Oświęcim oraz inne obozy zagłady, Warszawa oraz rozsiane po terenie całego kraju cmentarze i groby.
- W ocenie większości badanych (52%), o problematyce **Holocaustu** mówi się obecnie w Polsce tyle, ile należy (za mało – 19%, za dużo 17%). **Miejscami szczególnie ważnymi ze względu na pamięć Zagłady** są, zdaniem ankietowanych, tereny byłych obozów śmierci (najczęściej wymieniano Oświęcim), zachowane fragmenty dzielnic żydowskich w miastach (w tym kontekście wspomniano Warszawę i Łódź) oraz miejsca straceń i mordów (jako konkretny przykład podawano Jedwabne).

PODSUMOWANIE

- W **przekazach rodzinnych** dotyczących II wojny światowej znalazły się informacje o kontaktach **między Polakami a przedstawicielami innych narodów** – najczęściej Niemcami, Rosjanami (przeważają wspomnienia negatywne) i Żydami (przewaga wspomnień pozytywnych), nieco rzadziej – Ukraińcami (najczęściej mówiono o tym w województwach zachodnich, gdzie zachowało się wiele złych wspomnień o konflikcie polsko-ukraińskim).
- **Odpowiedzialność** za wybuch II wojny światowej jest przypisywana przede wszystkim Niemcom (97%), rzadziej - Związkowi Sowieckiemu (80%). Względnie często można też spotkać się opiniami o decydującym lub znacznym stopniu odpowiedzialności pozostałych sygnatariuszy Paktu Trzech (Włochy – 40%, Japonia – 36%).
- W **pamięci o cierpieniu i ofiarach** II wojny światowej centralne miejsce zajmują **Polacy i Żydzi**. Skala cierpienia tych nacji została przez zdecydowaną większość badanych określona jako bardzo duża lub duża (93% - Polacy, 92% - Żydzi).
- Relatywnie często spotykamy się z opinią, że wydarzenia z okresu wojny mają negatywny wpływ na **obecne stosunki Polaków z innymi narodami**:
 - niekorzystne relacje z innymi dotyczą przede wszystkim Niemców (64%) i Rosjan (59%).
 - pojawiały się też opinie o negatywnym wpływie dziedzictwa II wojny na nasze stosunki z Ukraińcami (34%).
 - Pozytywny wpływ był najczęściej upatrywany w kontaktach z przedstawicielami naszych zachodnich sojuszników (Anglia, Francja, Stany Zjednoczone) oraz Żydów.
 - W ocenie wpływu wojny na stosunki z narodem żydowskim stosunkowo często pojawiały się również opinie negatywne.

PODSUMOWANIE

- **Znajomość zbrodni na polskich jeńcach wojennych** dokonana w Katyniu, Charkowie, Miednoje jest obecnie powszechna (91%). Wiedza na temat sprawców – 52% badanych uważa, że winien zbrodni jest Związek Sowiecki, a 49%, iż zbrodnię popełnili Rosjanie.
- Wiedzę o **zbrodni w Jedwabnem** deklarowało 71% ankietowanych. Badani **nie mieli większych problemów z określeniem ofiar** : 56% - Żydzi z Jedwabnego i okolic, a 27%, iż byli to polscy Żydzi, rodzinny żydowskie. Zdaniem 37% za zbrodnie odpowiadają Niemcy, faszyci, naziści. Kategoryczne stanowisko przypisujące odpowiedzialność za zbrodnie w Jedwabnem Polakom wyraziło 6% respondentów, niemal jeden na pięciu ankietowanych dopuszczał możliwość polskiego współuczestnictwa w zbrodni – „Polacy pod nadzorem, presją, namową, z udziałem Niemców, niemieckich okupantów” (18%), relatywnie często można było się spotkać wypowiedziami, w których choć dopuszczano myśl o udziale w zbrodni Polaków, to jednocześnie wyraźnie podkreślano, że byli to kolaboranci, folksdojczy lub członkowie policji będącej na usługach Niemców (15%).
- Wiedzę o **polsko – ukraińskim konflikcie na Wołyniu** deklaruje 57% ankietowanych, zdaniem większości z nich (61%) ofiarami byli przede wszystkim Polacy, odpowiedzialność za konflikt w sposób zdecydowany jest przypisywana stronie ukraińskiej.
- **Problem wysiedleń** ludności niemieckiej po II wojnie światowej budzi silne emocje w Polsce. Według dwóch trzecich respondentów (65%) wysiedlenia ludności niemieckiej były usprawiedliwione, większość badanych (62%) negatywnie ocenia szanse zgodnej koegzystencji Polaków i Niemców po wojnie, co czwarty ankietowany wyraził odmienną opinię.

PODSUMOWANIE

- Badanie pokazuje (podobnie jak w wypowiedziach formułowanych w trakcie dyskusji grupowych) złożony stosunek Polaków do bilansu II wojny światowej. Poczucie przegranej (23%) związane jest głównie z faktem podporządkowania Polski Moskwie. Według 17% badanych Polska nie odzyskała niepodległości i uzależniła się od Związku Radzieckiego, a 3% respondentów zwróciło uwagę na wprowadzenie systemu komunistycznego, często też zwracano uwagę na duże straty materialne i utratę Kresów (14%).
- Drugim elementem pesymistycznej oceny bilansu wojny jest (często wyrażane w czasie dyskusji) przekonanie, że **Polska nie miała wpływu na bieg wydarzeń**, gdyż wojna stanowiła starcie dwóch systemów totalitarnych, a o jej wyniku decydowały światowe mocarstwa. Opinie Polaków w tej sprawie są podzielone, a blisko dwie trzecie badanych przypisuje Polsce wpływ na bieg wydarzeń porównywalny z tym, jaki miały Francja, Wielka Brytania czy USA.

WPROWADZENIE

WPROWADZENIE: CELE BADANIA ILOŚCIOWEGO

- Celem badania ilościowego było uzyskanie **informacji** pozwalających przedstawić w **kategoriach ilościowych aktualny stan pamięci Polaków o II wojnie światowej**.
- Badanie ilościowe służyło odpowiedzi na następujące **pytania badawcze**:
 - Jakie są **źródła wiedzy o II wojnie**?
 - Jakie były **przyczyny wybuchu II wojny światowej**?
 - Jak są postrzegane **wydarzenia** mające miejsce w okresie II wojny światowej?
 - Jak są postrzegane **postaci** odgrywające znaczącą rolę w II wojnie światowej oraz wartości i znaczenie przypisywane tym osobom?
 - Jak postrzegane są **relacje między Polakami a innymi narodowościami** (grupami narodowymi i etnicznymi) w okresie II wojny światowej i po jej bezpośrednim zakończeniu?
 - W jaki sposób są rozumiane **konsekwencje II wojny światowej** dla Polski, Europy i świata?
 - Jak wygląda **recepca społeczna** najważniejszych **debat publicznych dotyczących wydarzeń II wojny światowej**?
 - Jakie są **preferencje wobec form upamiętniania II wojny światowej**, w tym wobec muzeum poświęconemu II wojnie światowej?
 - Czy Polacy wykazują **zainteresowanie muzeum poświęconemu II wojnie światowej** i jaka powinna być ich zdaniem **oferta programowa muzeum**?
 - W badaniu wykorzystano niektóre pytania stosowane w innych badaniach dotyczących pamięci zbiorowej i pamięci II wojny. Dzięki temu możliwe jest przedstawienie niektórych danych w ujęciu dynamicznym.

WPROWADZENIE: TECHNIKA BADAWCZA

- Badanie zostało przeprowadzone za pomocą **bezpośrednich wywiadów wspomaganych komputerowo** (CAPI).
- Ankieter prowadząc takie wywiady odczytuje pytania kwestionariusza z ekranu komputera i uzyskane odpowiedzi wprowadza do pamięci komputera.
- Zastosowanie wspomaganie komputerowego umożliwia automatyczną kontrolę logiczną zbieranych danych, sygnalizując błędy w trakcie realizacji wywiadu i kontrolując spójność udzielanych odpowiedzi.
- Pozwala także na użycie złożonych reguł przejścia między pytaniami i blokami pytań, prezentując badanym - w zależności od udzielonych wcześniej odpowiedzi - tylko te pytania, których zadawanie jest merytorycznie uzasadnione.
- Ważną zaletą metody jest to, że eliminuje ona potrzebę wprowadzania danych, konieczną w papierowych wywiadach kwestionariuszowych (przenoszenia danych z kwestionariuszy papierowych na nośniki elektroniczne).
- Metoda daje także większe niż papierowe wywiady kwestionariuszowe możliwości kontroli pracy ankieterów.
- Wywiady prowadzone były **w domach respondentów podczas weekendu, a w dni powszednie w godzinach popołudniowych**, kiedy szansa zastania respondentów była największa.

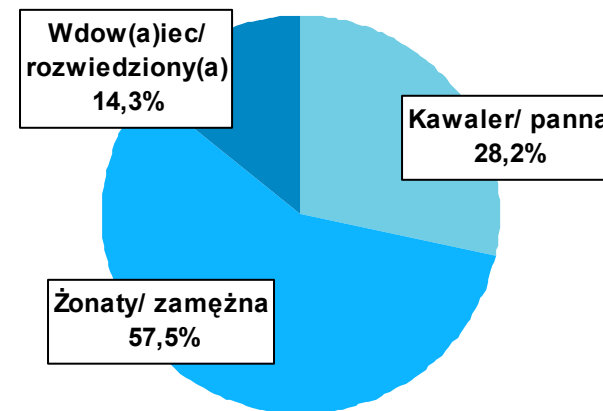
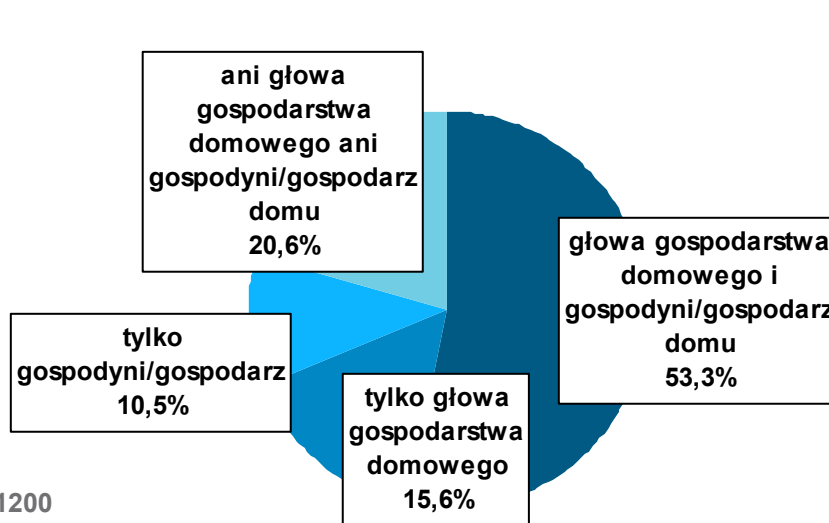
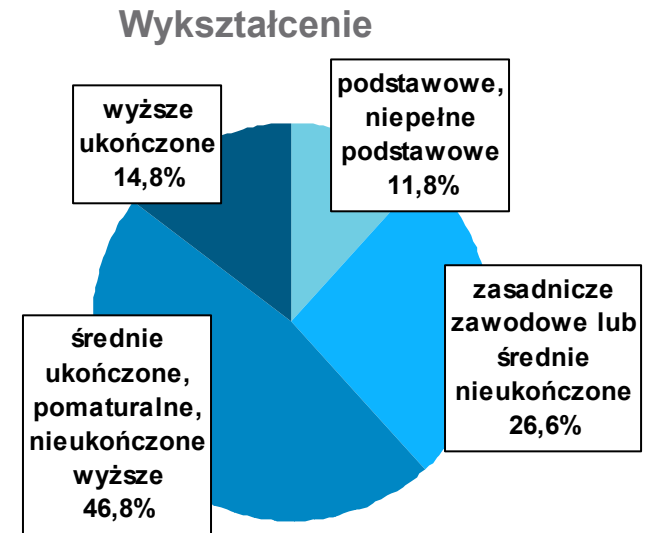
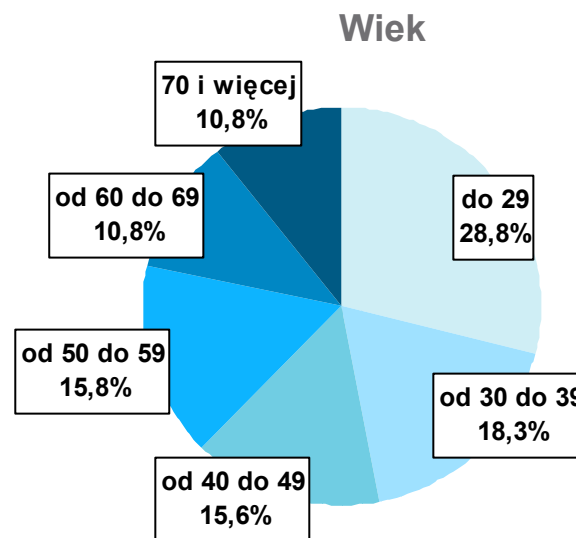
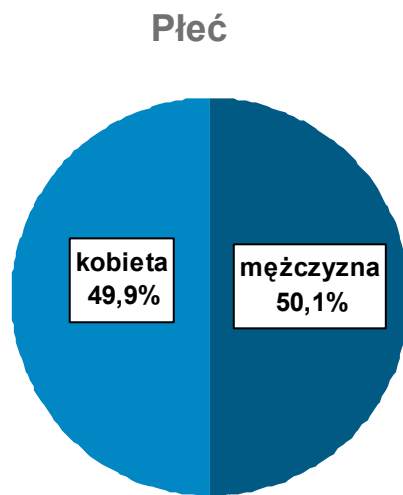

WPROWADZENIE: DOBÓR PRÓBY BADAWCZEJ

- Badanie zostało zrealizowane w okresie 19.06. – 04.07. 2009 na **losowej, reprezentatywnej próbie 1200 dorosłych Polaków (wiek 18 i więcej lat)**.
- Próba została dobrana w następujący sposób:
 - Do badania wylosowano **200 rejonów badawczych/punktów startowych z operatu PESEL**, dysponującego bazą adresową wszystkich mieszkańców kraju.
 - Algorytm losowania adresów-punktów startowych uwzględniał podział administracyjny i urbanizacyjny kraju na regiony, województwa oraz typy miejscowości (wieś, miasta do 20 tys., 20-200 tys. i ponad 200 tys. mieszkańców). Algorytm ten bazował na specjalnie przygotowanych danych wyjściowych z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (GUS III kwartał 2006).
 - **W każdym z wylosowanych rejonów badawczych** przeprowadzono **po sześć wywiadów**, zgodnie z zasadą **random route** (ustalonej ścieżki). Pierwszy wywiad przeprowadzano z wylosowanym z imienia i nazwiska respondentem, następne pięć - kolejno w co piątym odliczonym mieszkaniu/gospodarstwie domowym na przemian z mężczyzną i kobietą. Jeżeli w gospodarstwie domowym znalazło się więcej osób spełniających wymogi próby, wywiad realizowano z osobą, która jako ostatnia obchodziła urodziny.
 - Odliczanie kolejnych mieszkań odbywało się według specjalnej **procedury, precyzyjnie wyznaczającej kierunek poruszania się ankietera**, dzięki czemu kolejni respondenci byli dobierani do próby w sposób losowy.
- **Maksymalny błąd statystyczny** wnioskowania przy takiej wielkości próby wynosi **ok. 2,8%**.

WPROWADZENIE: STRUKTURA PRÓBY BADAWCZEJ

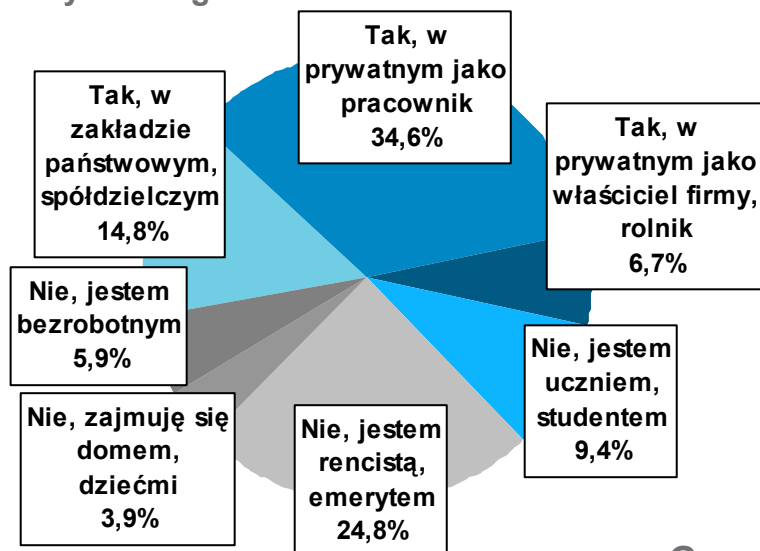
Ogółem N=1200

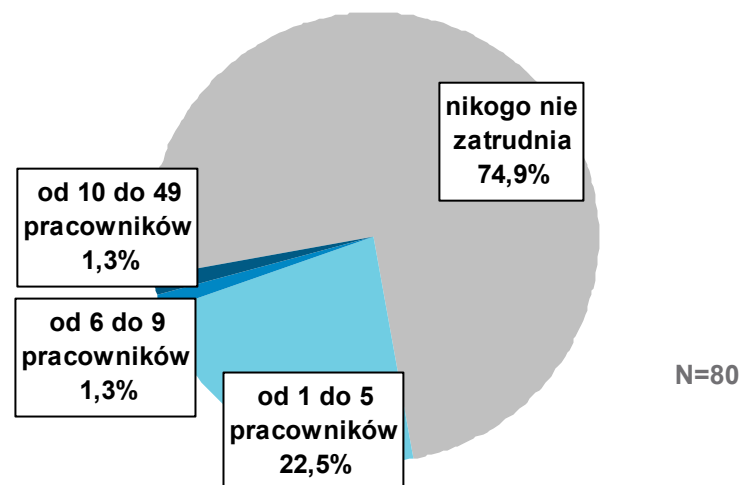
RESEARCH INTERNATIONAL

WPROWADZENIE: STRUKTURA PRÓBY BADAWCZEJ

M5, Czy pracuje Pan(i) zawodowo w pełnym wymiarze godzin?

M6. Ilu pracowników zatrudnia Pana(i) firma?

Grupa zawodowa

Robotnik niewykwalifikowany, także niewykwalifikowany robotnik rolny
6,40%

Rolnik indywidualny, także pomagający im członkowie rodzin
5,70%

Pracownicy umysłowi średniego szczebla, np, pracownicy administracyjno-biurowi, nauczyciele, kierownicy niższego szczebla, technicy, mistrzowie
21,50%

Wolne zawody, np, specjaliści z wyższym wykształceniem, zawody twórcze, artyści, lekarze, prawnicy, duchowni
2,00%

Robotnik wykwalifikowany, także wykwalifikowany robotnik rolny
33,40%

Pracownicy biurowi niższego szczebla np, maszynistki, sekretarki i pomoce biurowe oraz pracownicy handlu i usług, np, sprzedawca, kelner, fryzjer
21,90%

Pracownicy umysłowi wyższego szczebla, np, dyrektorzy i kadra kierownicza przedsiębiorstw państwowych i prywatnych, zajmujący równorzędne stanowiska w administracji państwowej, dyr, szkół
4,70%

Właściciele prywatnych przedsiębiorstw, zakładów wytwórczych i usługowych
4,40%

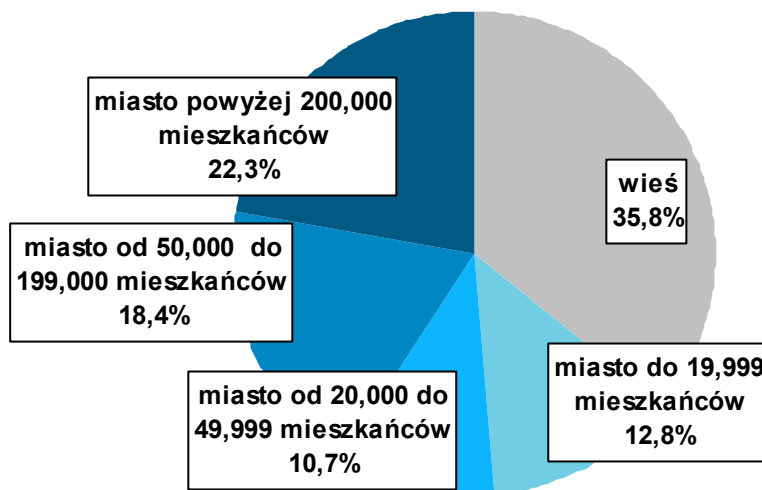
Ogółem N=1200

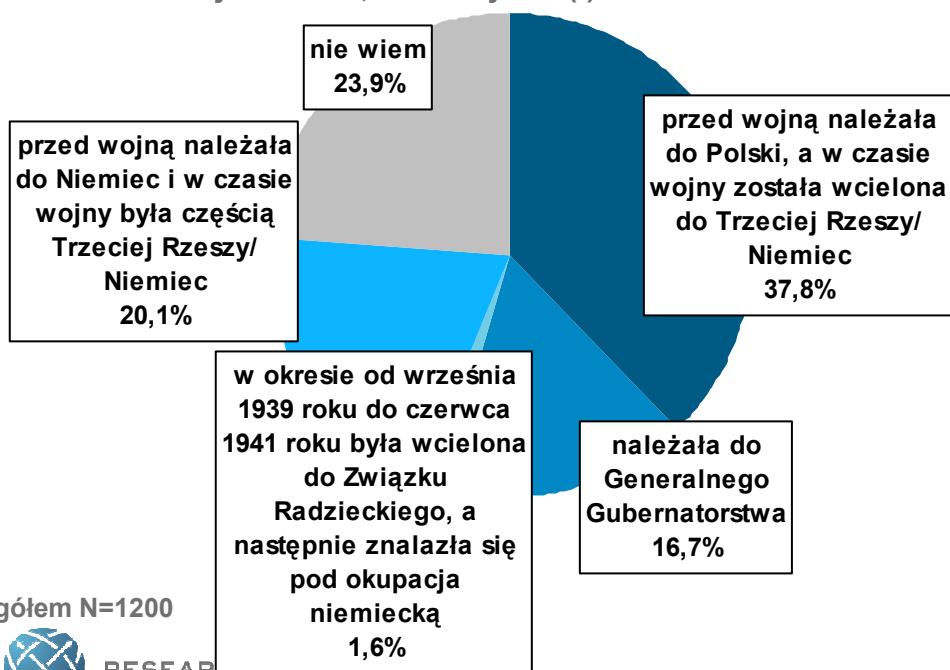
RESEARCH INTERNATIONAL

WPROWADZENIE: STRUKTURA PRÓBY BADAWCZEJ

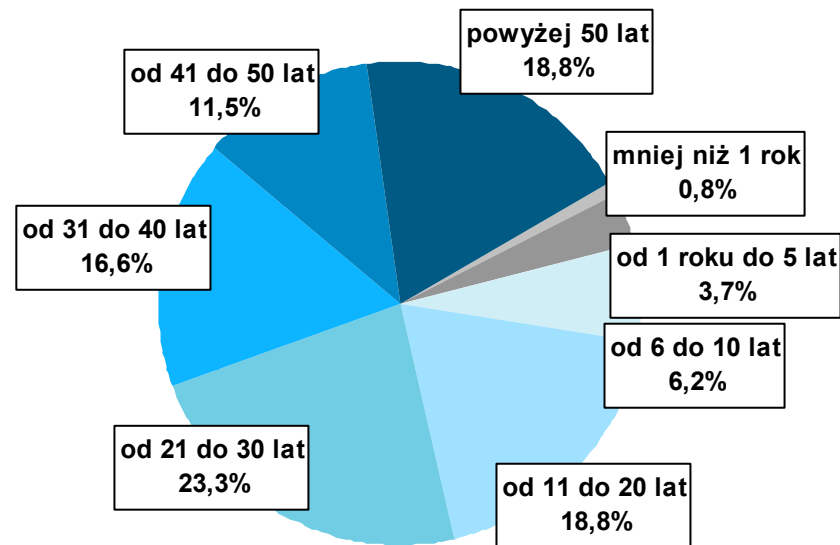
Miejscowość

M11, Czy w okresie II wojny światowej miejscowość, w której Pan(i) mieszka:

M12, Od jak dawna mieszka Pan(i) w tej miejscowości?

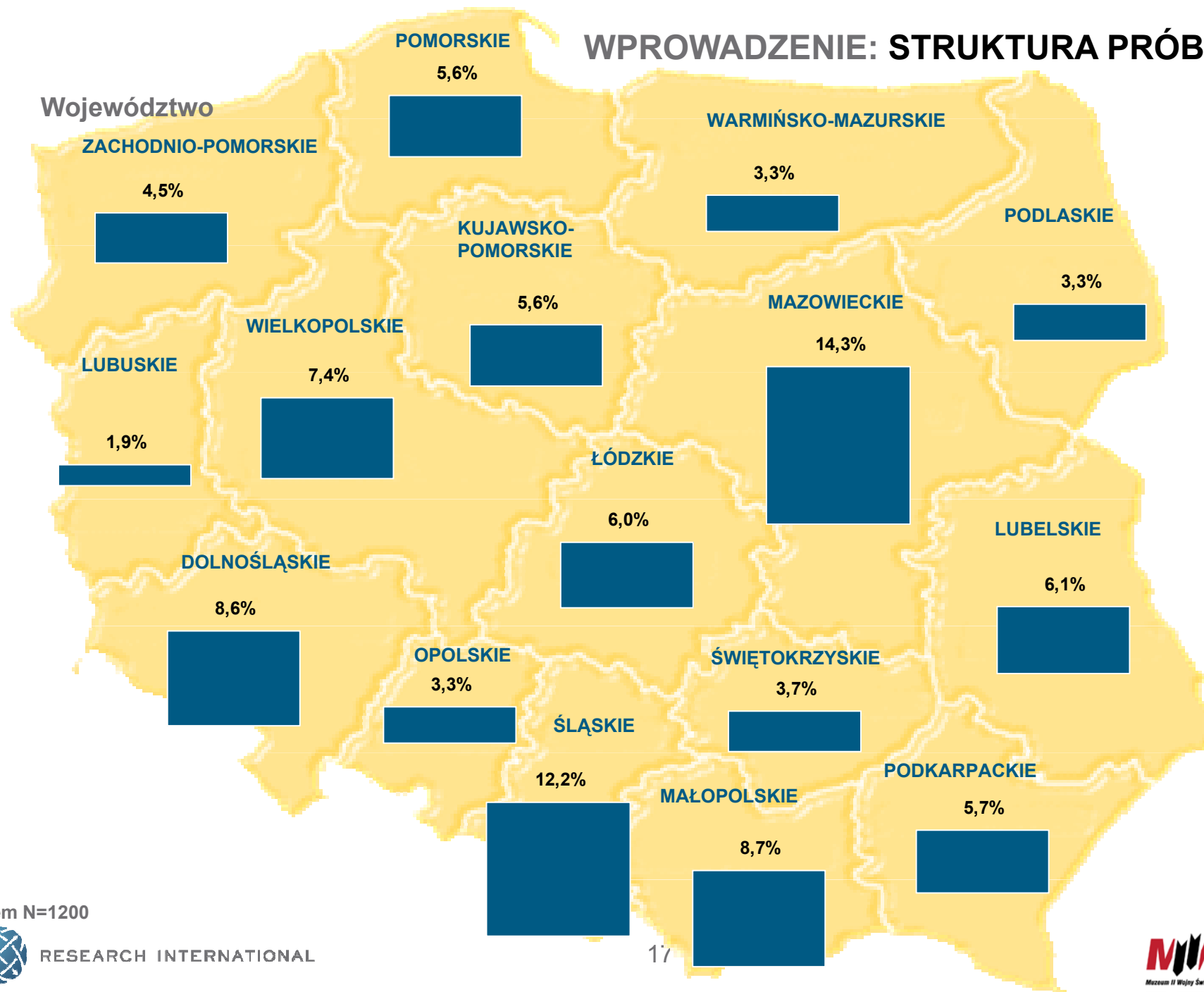

Ogółem N=1200

RESEARCH CENTER

WPROWADZENIE: STRUKTURA PRÓBY

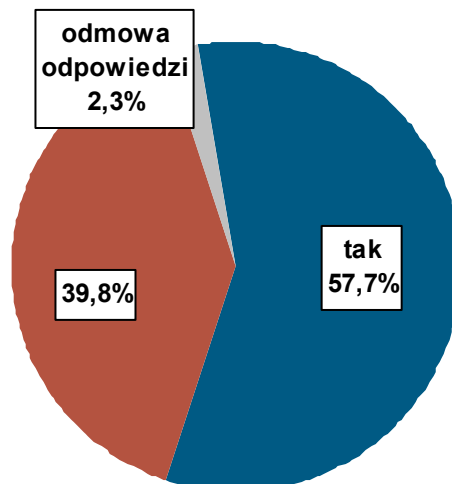
Ogółem N=1200

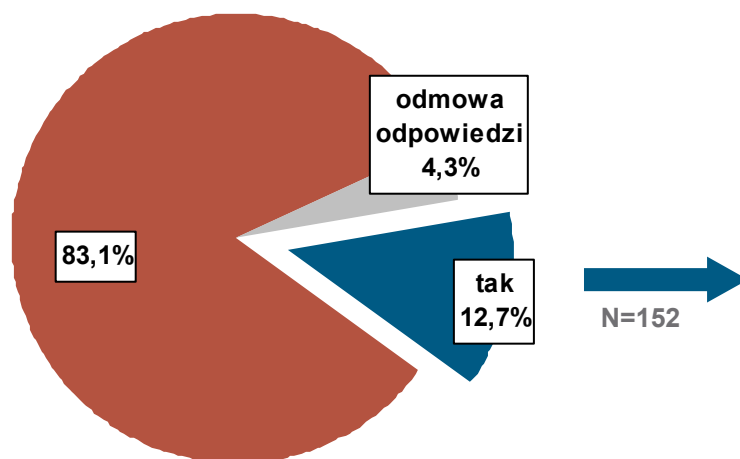
RESEARCH INTERNATIONAL

WPROWADZENIE: STRUKTURA PRÓBY BADAWCZEJ

M13. Czy ktoś z Pana(i) najbliższej rodziny (rodzeństwo, rodzice, dziadkowie) żył w czasie II wojny w miejscu Pana(i) obecnego zamieszkania lub najbliższej okolicy (w promieniu do ok. 100 km)

M14. Czy ktoś z Pana(i) najbliższej rodziny (rodzeństwo, rodzice, dziadkowie) przeżywał wojnę w miejscowości, które obecnie nie należą do Polski i znajduje się na terytorium Litwy, Białorusi lub Ukrainy, a po wojnie przeprowadził się Polski?

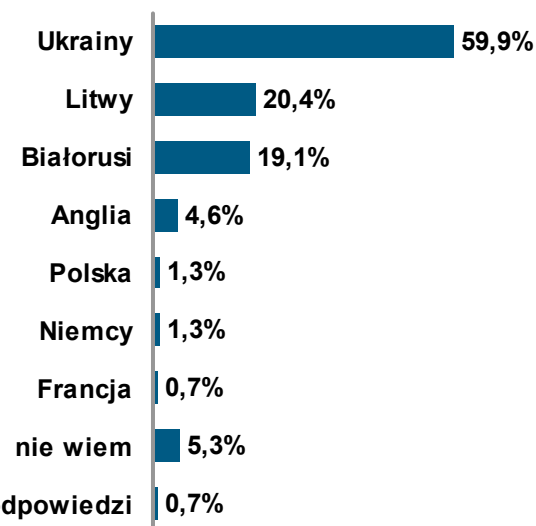

Ogółem N=1200

RESEARCH INTERNATIONAL

M15. Proszę powiedzieć do jakiego Państwa należy obecnie ta miejscowość?

18

W PAMIĘCI ŚWIADKÓW...

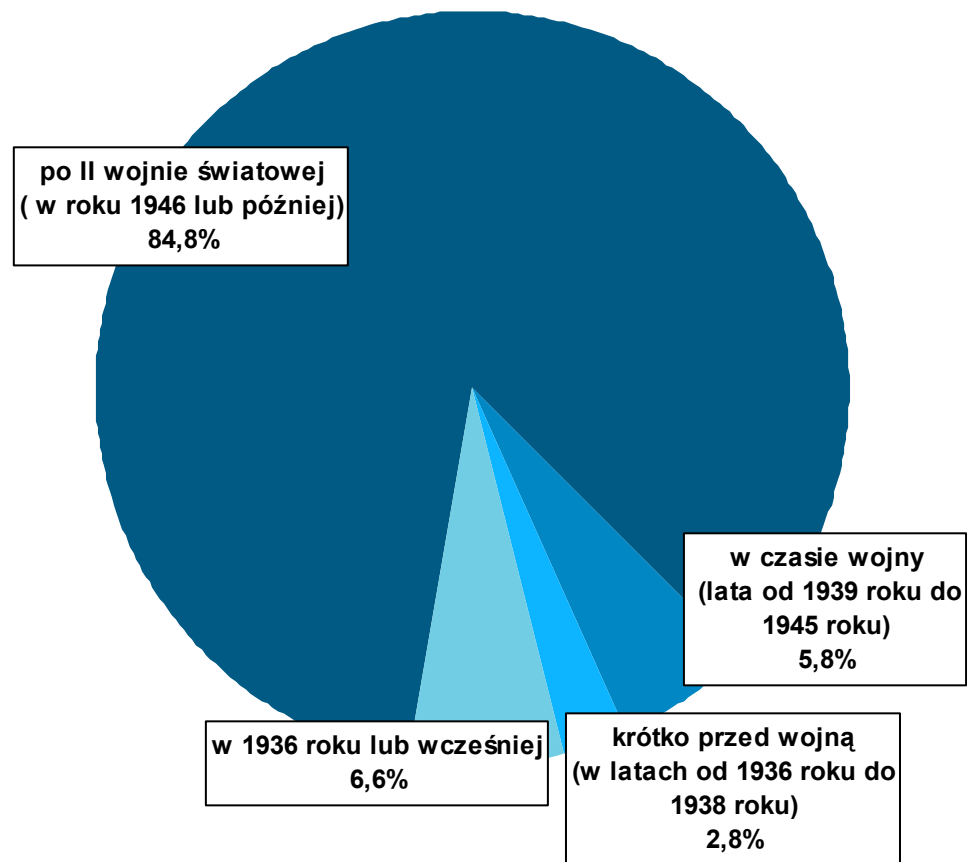
W PAMIĘCI ŚWIADKÓW...

- Od rozpoczęcia II wojny światowej upłynęło już 70 lat, **żyją więc jeszcze świadkowie historii**, osoby w mniejszym lub większym stopniu pamiętające wydarzenia lat 1939 – 1945.
- Odsetek badanych, którzy urodzili się w okresie przed rokiem 1936, tuż przed wybuchem II wojny (1936 – 1938) lub w latach pożogi wojennej wyniósł 18%. W tej grupie najliczniej były reprezentowane osoby urodzone przed 1936 rokiem (43%). 38% świadków historii to ludzie, którzy przyszli na świat w okresie wojny, a 19% to osoby urodzone krótko przed II wojną światową.
- Wspomnienia świadków II wojny światowej można podzielić na następujące **główne kategorie**:
 - związane z niedostatkiem, biedą, utratą majątku (33%)
 - związane bezpośrednio z walkami, konfliktem zbrojnym (27%);
 - związane ze śmiercią lub cierpieniem fizycznym (16%);
 - związane bezpośrednio z działaniami Sowietów (12%);
 - związane bezpośrednio z działaniami Niemców (10%).
- Jeśli analizować wspomnienia świadków w sposób bardziej szczegółowy, to w przekazie najczęstsze były **wspomnienia związane z niedostatkiem** (głód, bieda, ciężkie czasy) oraz z **bombardowaniami i nalotami** (po 9%). Nieznacznie rzadziej świadkowie, z którymi rozmawialiśmy mówili o wysiedleniach i ukrywaniu się przed niebezpieczeństwem (po 8%).

W PAMIĘCI ŚWIADKÓW...

Czy Pan(i) urodził(a) się:

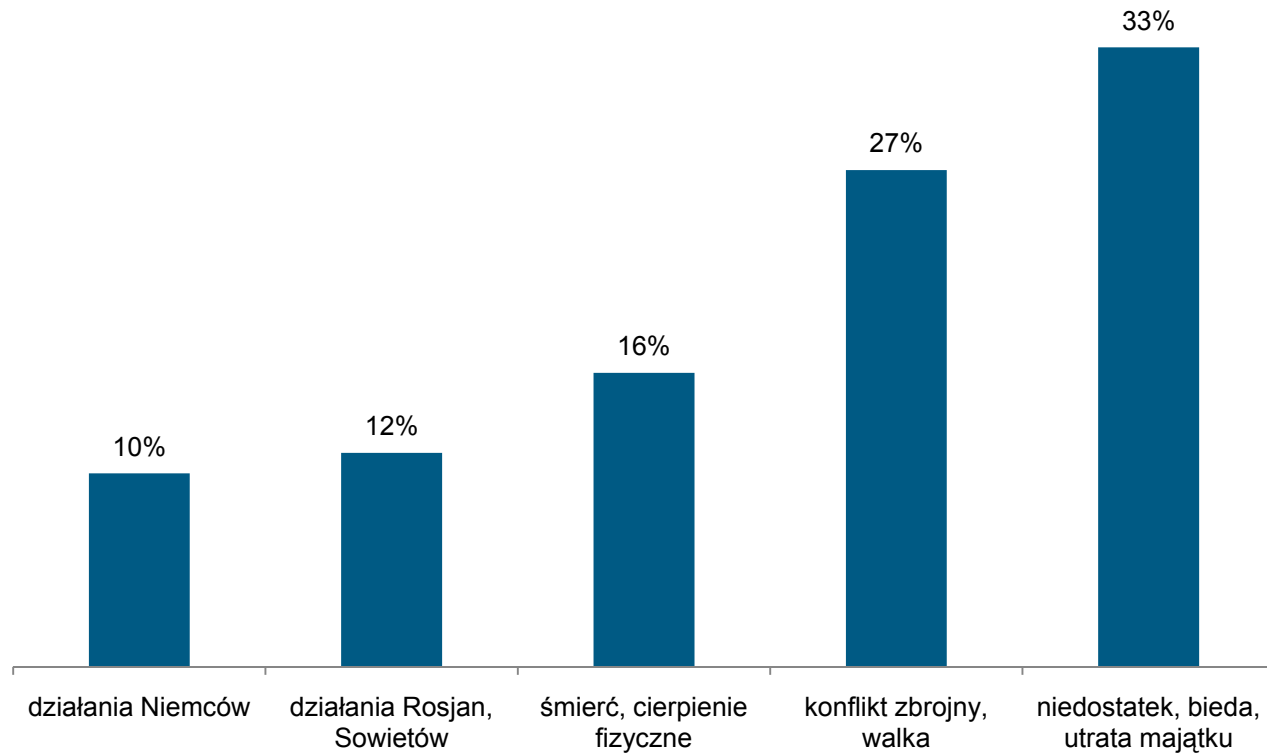
•Ogółem N=1200

RESEARCH INTERNATIONAL

W PAMIĘCI ŚWIADKÓW...

Co z Pana(i) osobistych doświadczeń z lat II wojny światowej najsilniej pozostało Panu(i) w pamięci?

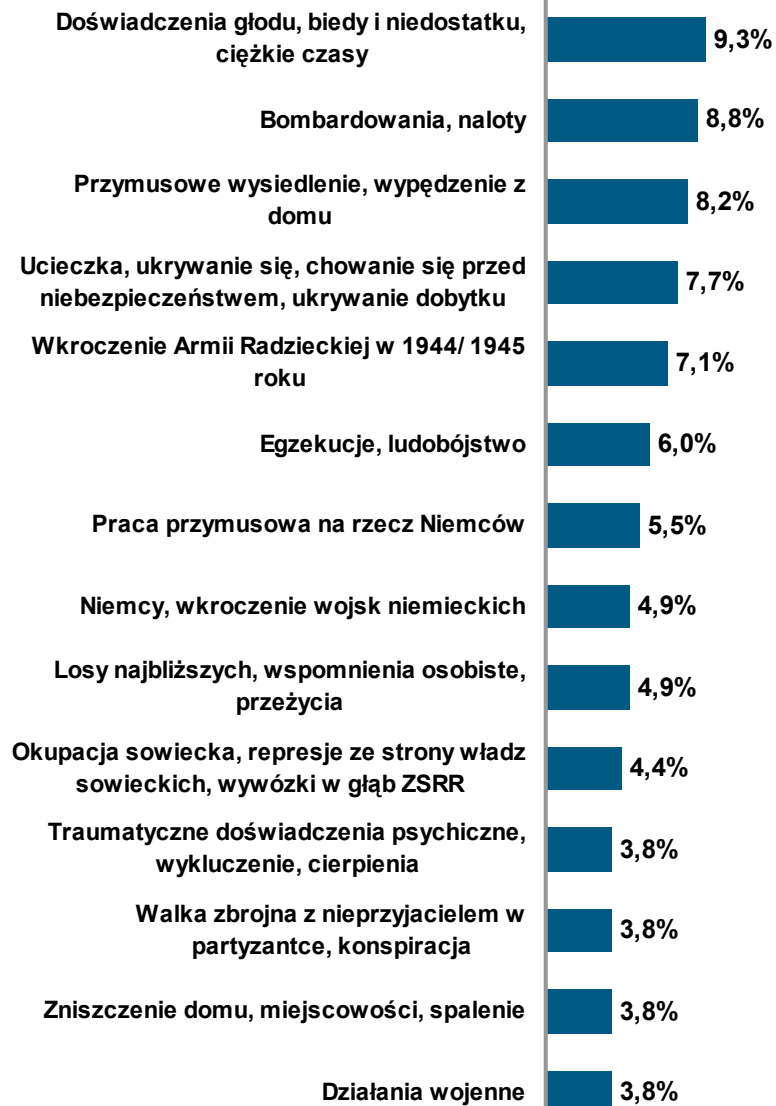

•Ogółem N=182 (osoby urodzone w czasie wojny lub wcześniej)

W PAMIĘCI ŚWIADKÓW...

Co z Pana(i) osobistych doświadczeń z lat II wojny światowej najsilniej pozostało Panu(i) w pamięci?

▪wskazania powyżej 2%

RESEARCH INTERNATIONAL

▪Ogółem N=182 (osoby urodzone w czasie wojny lub wcześniej)

ZAINTERESOWANIE II WOJNĄ ŚWIATOWĄ ORAZ UCZESTNICTWO W DZIAŁANIACH UPAMIĘTNIAJĄCYCH

ZAINTERESOWANIE II WOJNĄ ŚWIATOWĄ...

- **Bardzo duże** (interesuje mnie prawie wszystko, co dotyczy II wojny) i **duże** (interesuje mnie wiele spraw związanych z II wojną) zainteresowanie historią omawianego okresu zadeklarowało odpowiednio **4% i 12%** respondentów.
- Około jednej trzeciej badanych (36%) określiło **własne zainteresowanie** historią II wojny światowej jako średnie (interesują mnie tylko najważniejsze sprawy związane z wojną),
- ale **poziom zainteresowania blisko połowy** ankietowanych jest **stosunkowo niski**. Taka ocena jest uprawniona jeżeli uwzględnić fakt, że co trzeci badany ocenił swoje zainteresowanie jako niewielkie (raczej nie interesuje się II wojną), a 16% w ogóle nie interesuje się wydarzeniami z okresu lat 1939 – 1945.
- Poziom zainteresowania historią II wojny jest zróżnicowany w zależności od **wieku i wykształcenia** badanych. Wraz ze wzrostem wieku i wyższym poziomem edukacji częściej można się spotkać z wypowiedziami o bardzo dużym lub dużym zainteresowaniu wydarzeniami rozgrywającymi się w latach 1939 – 1945.
- Jeżeli już interesujemy się historią II wojny, to przede wszystkim wydarzeniami ważnymi dla całej Polski. Zdecydowanie mniej ważna jest dla nas historia „miejsc, na których żyjemy”, Europy, czy świata.

ZAINTERESOWANIE II WOJNĄ ŚWIATOWĄ...

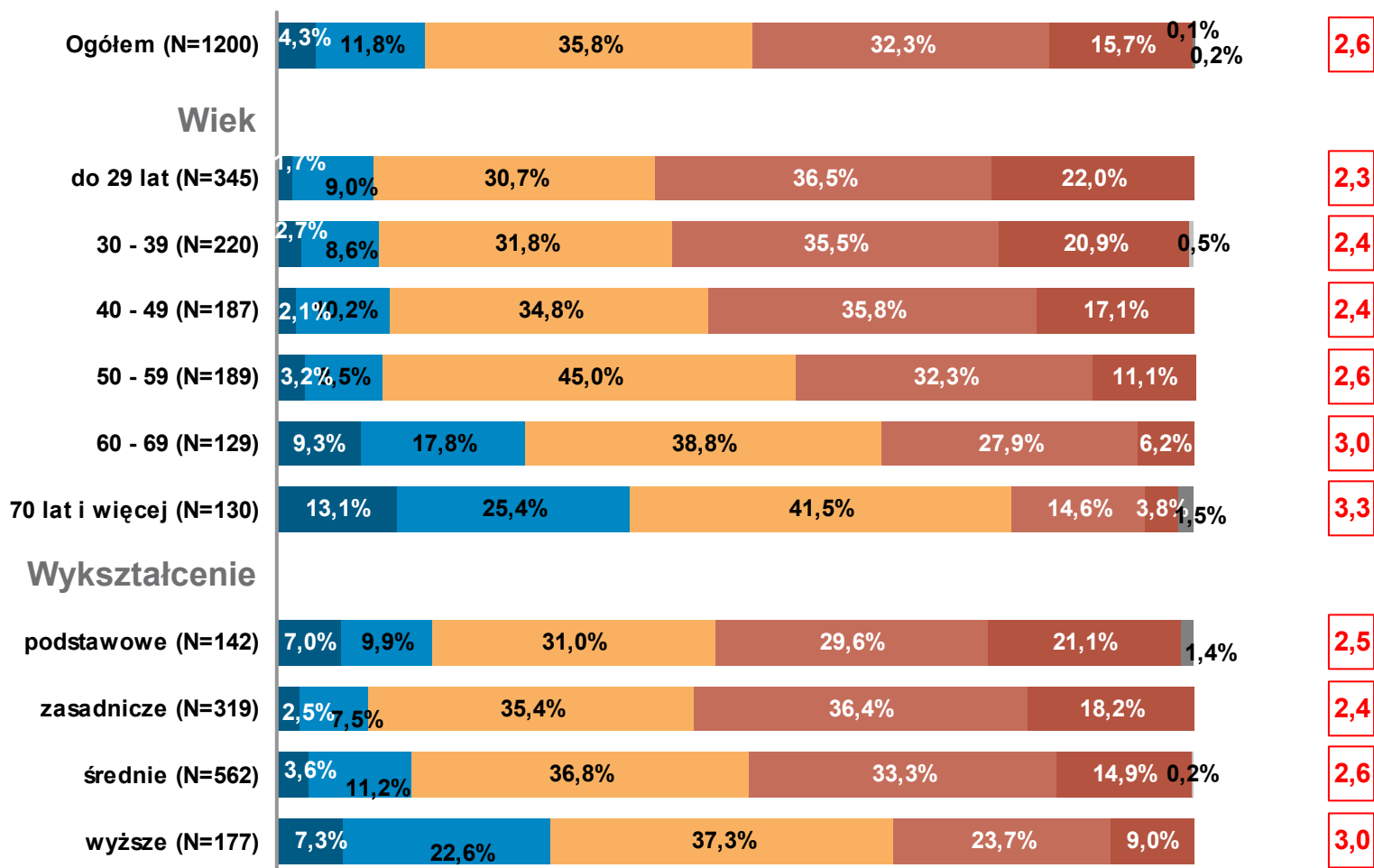
- Budowanie społecznej **wiedzy na temat II wojny światowej** odbywa się w dużym stopniu **dzięki mediom** (telewizja, gazety, radio) oraz **filmom fabularnym**. W ciągu ostatniego roku korzystanie z wymienionych źródeł zadeklarowało niemal dwie trzecie ankietowanych interesujących się (choćby w małym stopniu) II wojną światową.
- Duże znaczenie dla kształtowania pamięci o II wojnie ma **przekaz ustny**, w tym zwłaszcza opowieści członków rodziny.
 - Nośnikiem historii są w tym przypadku częściej bezpośredni świadkowie (33%) niż osoby nie uczestniczące w tych wydarzeniach (22%).
 - Często też zdobywając wiedzę na temat wydarzeń mających miejsce w omawianym okresie korzysta się z opowieści świadków nie należących do rodziny (27%).
 - Oprócz bezpośredniej narracji nierodzinnych świadków historii część badanych (22%) korzysta z opublikowanych wspomnień.
- Szukając informacji na temat II wojny względnie często wspomagamy się **publikacjami** popularno – naukowymi (35%), naukowymi (26%) i literaturą piękną (23%).
- Stosunkowo niewielką rolę w budowaniu pamięci ma **Internet**, ale znacznie tego nośnika informacji będzie w nieodległej przyszłości systematycznie wzrastało. Warto zwrócić uwagę, że o ile w całej badanej populacji na Internet jako źródło informacji wskazał niemal co czwarty ankietowany, to **w najmłodszej grupie** (do 29 roku życia) Internet uzyskał 45% wskazań, zaś wśród osób od 30 do 39 roku życia 28%.

ZAINTERESOWANIE II WOJNĄ ŚWIATOWĄ...

Jak określił(a)by Pan(i) swoje zainteresowanie historią II wojny światowej?

Srednie

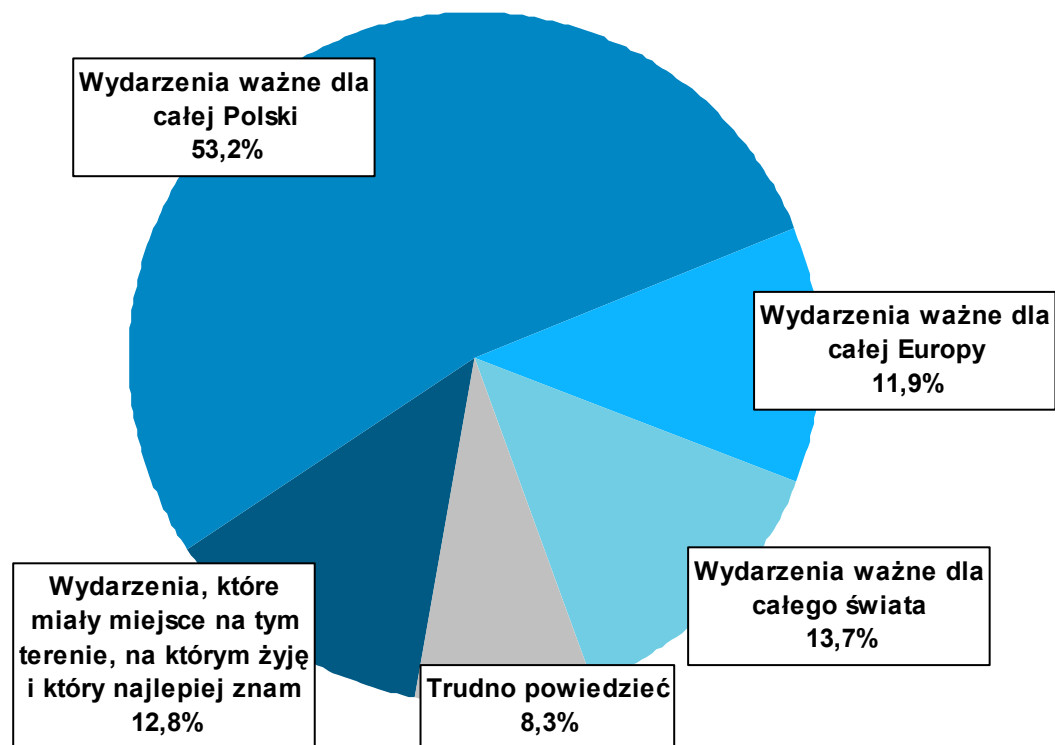

- [5] Bardzo duże - interesuje mnie prawie wszystko, co dotyczy II wojny światowej
- [4] Duże - interesuje mnie wiele spraw związanych z wojną
- [3] Średnie - interesują mnie tylko najważniejsze sprawy związane z wojną
- [2] Niewielkie - raczej nie interesuję się II wojną światową
- [1] Żadne - praktycznie II wojna światowa mnie nie interesuje
- Określił(a)bym to inaczej: przeżyłam wojnę
- Trudno powiedzieć

ZAINTERESOWANIE II WOJNĄ ŚWIATOWĄ...

Jakie wydarzenia z historii II wojny światowej są dla Pana(i) najbardziej interesujące?

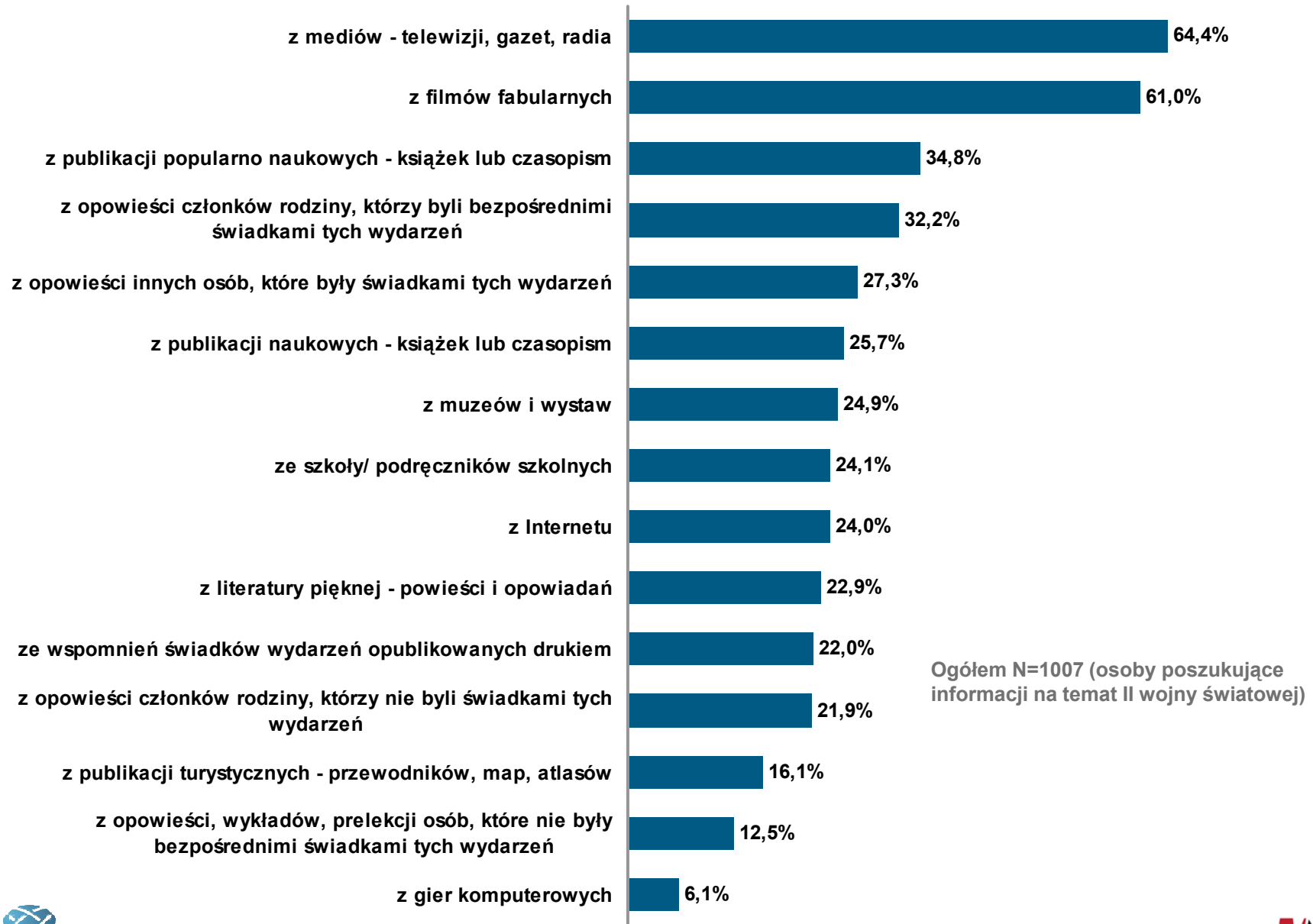

Ogółem N=1200

ZAINTERESOWANIE II WOJNĄ ŚWIATOWĄ...

Czy w ciągu ostatniego roku w celu uzyskania informacji na temat II wojny światowej korzystał Pan(i) ...?

Ogółem N=1007 (osoby poszukujące informacji na temat II wojny światowej)

ZAINTERESOWANIE II WOJNĄ ŚWIATOWĄ...

- Zdecydowanie częściej pamiętamy **tytuły seriali** (69%) i **filmów fabularnych** (54%) dotyczących okresu II wojny światowej niż książek (43%), czy piosenek (37%).
 - Biorąc pod uwagę liczbę emisji nie budzi zdziwienia, że w pamięci badanych silnie zostały zapisane takie seriale jak: „Czterej pancerni i pies” (50%) oraz „Stawka większa niż życie” (37%).
 - Tytuły pozostałych produkcji telewizyjnych były wymieniane znacznie rzadziej. Na trzecim miejscu znalazł się „Czas honoru” (8%). Należy jednak pamiętać, że jest to serial nowy (rok produkcji 2008 r.).
 - Dziwić może natomiast relatywnie niski odsetek respondentów wymieniających takie tytuły jak: „Dom” (8%), „Polskie drogi”, „Jak rozpętałem II wojnę światową” (po 7%).
 - Względnie duże znaczenie dla popularyzacji historii II wojny światowej ma Bogusław Wołoszański. Programy przygotowane przez niego wymieniło 9% ankietowanych.
- Pamięć o **produkcjach filmowych** jest bardzo silnie nacechowana **zróżnicowaniem międzypokoleniowym**. Można to przypisać specyfice kategorii – wraz ze wzrostem wieku zmniejsza się poziom uczestnictwa w „kulturze kinowej”. W efekcie najnowsze produkcje są zdecydowanie częściej wymieniane przez młodych respondentów, rzadziej natomiast pojawiają się w wypowiedziach osób starszych.
 - W przypadku filmów fabularnych najczęściej wskazywano na „Katyń” (31%), oraz „Pianistę” (14%), przy czym szczególnie często filmy te były wymieniane **przez osoby w wieku do 39 lat**.
 - Na kolejnych miejscach znalazły się „Kanał” i „Zakazane piosenki” (po 11%). W przypadku filmu Andrzeja Wajdy jest on szczególnie ważny dla osób powyżej 39 roku życia, w tym zwłaszcza dla pokolenia urodzonych w okresie lat 1949 – 1959 (31%). Natomiast w młodszych grupach wiekowych pamięć o omawianym filmie jest niewielka (4%). Z kolei „Zakazane piosenki” były najczęściej wymieniane przez respondentów w wieku 70 lat i więcej (16%) i praktycznie nie istniały w świadomości dwudziesto i trzydziestolatków (1%).

ZAINTERESOWANIE II WOJNĄ ŚWIATOWĄ...

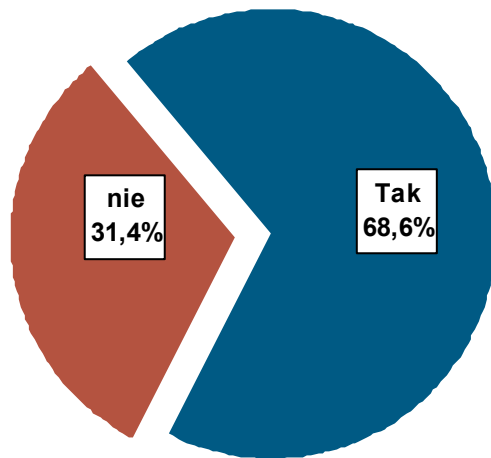
- **Pozycji książkowych o II wojnie światowej** jest znacznie więcej niż filmów czy programów telewizyjnych, dlatego badani przedstawili bardzo bogatą, liczącą aż 198 tytułów listę książek. Co zrozumiałe, jedynie nieliczne z nich mogły stanowić wspólne doświadczenie licznych środowisk społecznych (zaledwie dwie książki uzyskały odsetek wskazań przekraczający 10%).
- Najczęściej **wymieniano tytuły** znajdujące się od wielu lat w kanonie lektur szkolnych. Były to: „Dywizjon 303” (20%) oraz „Kamienie na szaniec” (15%). Względnie często pojawiały się również „Medaliony” (7%).
- W przypadku **piosenek związanych z II wojną światową** trudno było znaleźć takie, o których pamięć jest powszechna.
 - Wyjątek stanowiły „**Czerwone maki na Monte Cassino**” (39%). Należy podkreślić, że wysoki poziom świadomości pojawiał się we wszystkich grupach wiekowych. Nawet wśród dwudziesto i trzydziestolatków odsetek wskazań był powyżej 30%.
 - Na drugim miejscu znalazły się „Zakazane piosenki” (14%) – respondenci nie potrafili wymienić konkretnych tytułów, ale podkreślali, że pamiętają generalnie utwory pojawiające się w tym filmie.
 - Co dziesiąty respondent zadeklarował znajomość okupacyjnej „pieśni ulicznej” – „Siekiera, motyka”, a 8% badanych wśród wymienianych tytułów wymieniło piosenkę powstałą w obozie dywizji kościuszkowskiej, nad rzeką Oka.

ZAINTERESOWANIE II WOJNĄ ŚWIATOWĄ...

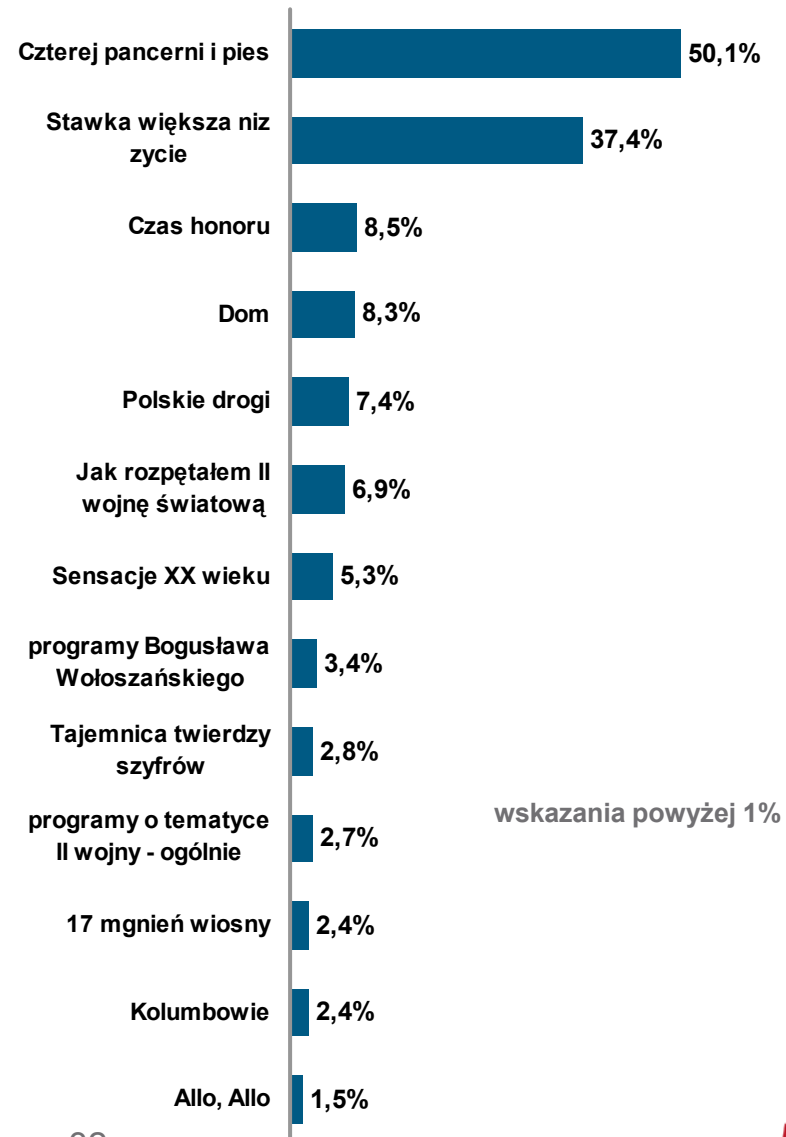
Proszę podać kilka przykładów tytuły jakichś seriali, programów telewizyjnych na temat II wojny światowej

Tytuły seriali, programów telewizyjnych na temat II wojny światowej

Ogółem N=1200

N=823

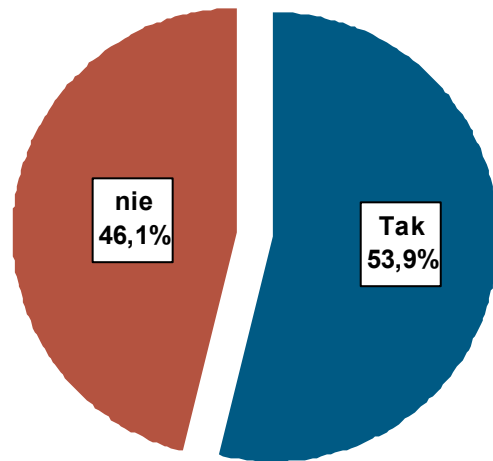
wskazania powyżej 1%

ZAINTERESOWANIE II WOJNĄ ŚWIATOWĄ...

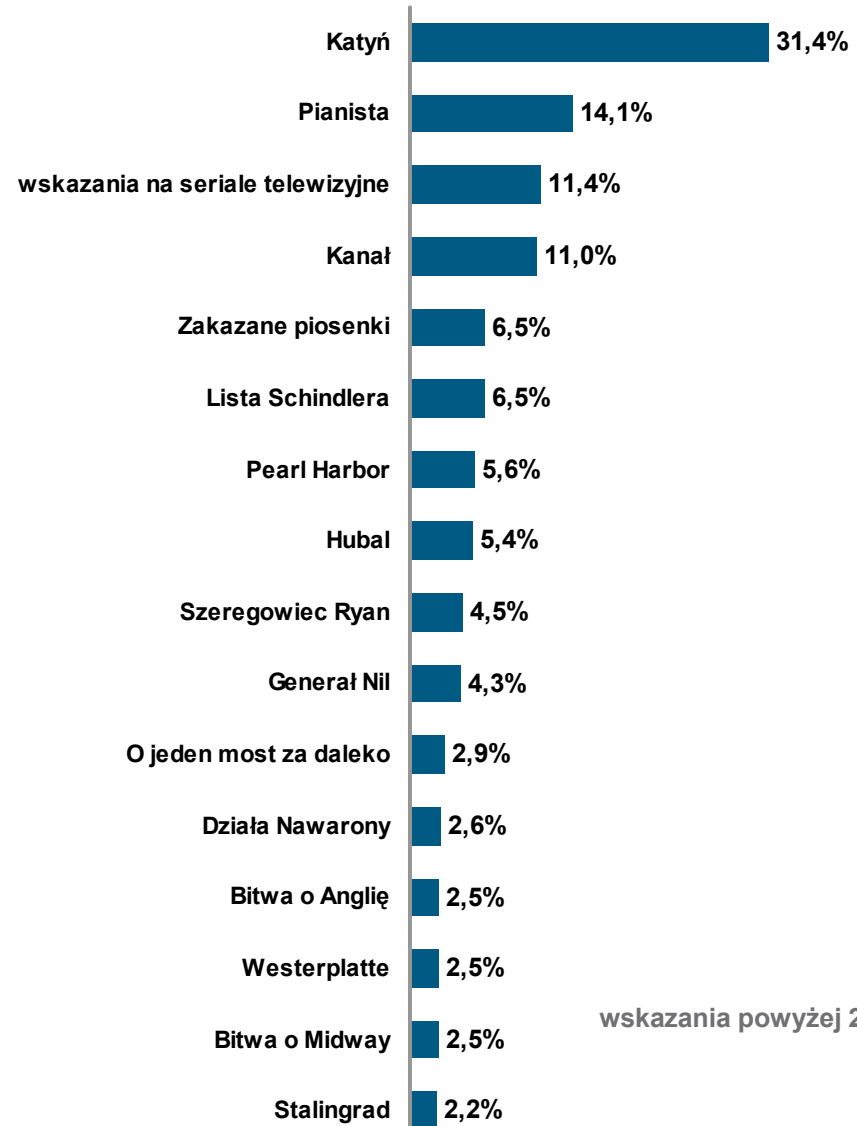
Proszę podać kilka przykładów d) tytuły filmów fabularnych, kinowych na temat okresu II wojny światowej

Tytuły filmów fabularnych, kinowych na temat okresu II wojny światowej

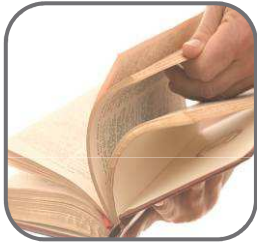
Ogółem N=1200

N=647

wskazania powyżej 2%

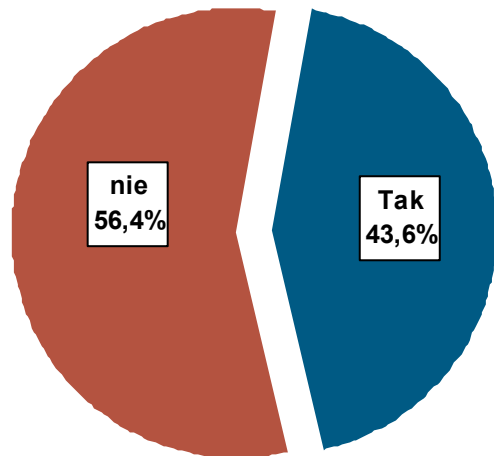

ZAINTERESOWANIE II WOJNĄ ŚWIATOWĄ...

Proszę podać kilka przykładów tytuły jakichś książek na temat II wojny światowej?

Czy pamięta Pan(i): a) tytuły jakichś książek na temat II wojny światowej?

Ogółem N=1200

N=523

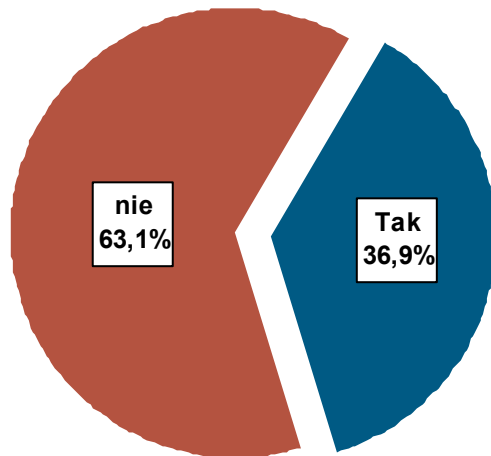
wskazania powyżej 2%

ZAINTERESOWANIE II WOJNĄ ŚWIATOWĄ...

Proszę podać kilka przykładów tytuły jakichś seriali, programów telewizyjnych na temat II wojny światowej

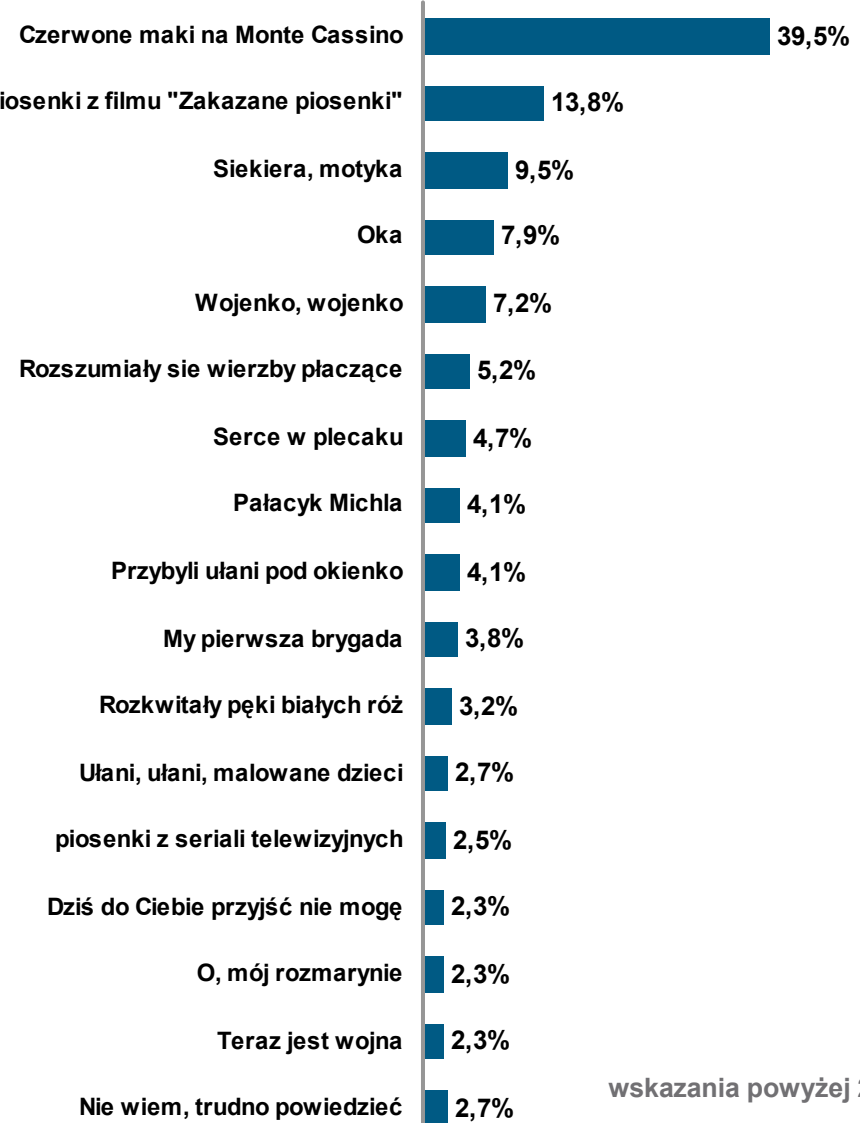
Tytuły piosenek z okresu II wojny światowej

Ogółem N=1200

N=443

zakazane piosenki, piosenki z filmu "Zakazane piosenki"

wskazania powyżej 2%

RESEARCH INTERNATIONAL

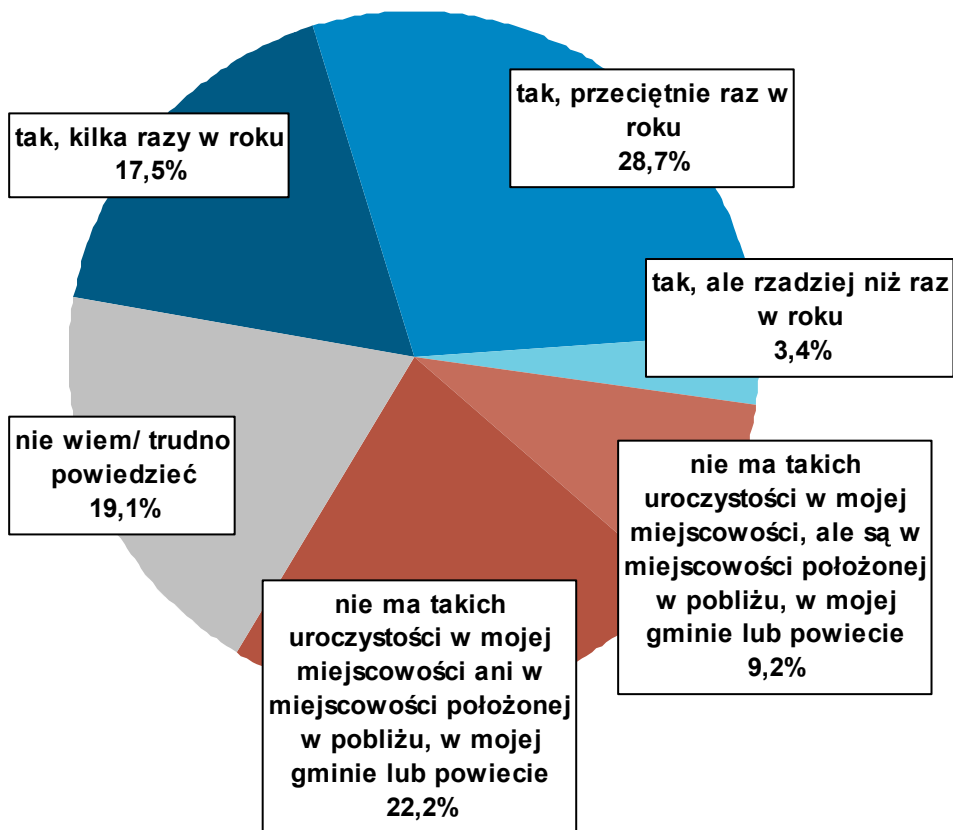
UCZESTNICTWO W DZIAŁANIACH UPAMIĘTNIAJĄCYCH

- Zainteresowania II wojną (ale też generalnie historią) wiąże się z udziałem w uroczystościach rocznicowych, zwiedzaniem zabytków i muzeów, a w ostatnich latach – obserwowaniem rekonstrukcji historycznych. Wyniki badań wskazują, że w różnych **działaniach upamiętniających** udział bierze przeciętnie **około 40%** dorosłych Polaków.
- Uczestniczenie w **uroczystościach rocznicowych** nie jest zjawiskiem powszechnym i w tylko w ograniczonym stopniu fakt ten można przypisać czynnikowi obiektywnemu - brakowi okazji do uczestniczenia (około 30% badanych):
 - w ostatnim roku do obecności na uroczystościach rocznicowych przyznało się 17% ankietowanych, w tym 6% brało w nich udział więcej niż jeden raz.
 - Jednocześnie 27% respondentów celebrowało pamięć wydarzenia z okresu II wojny światowej dawniej niż przed rokiem .
- Blisko dwie trzecie badanych nigdy nie było w **muzeum** posiadającym ekspozycje dotyczące II wojny światowej, a zwiedzenie takiej placówki w ostatnim roku deklaruje 16% respondentów.
- W ostatnich latach znaczną popularnością cieszy się uczestniczenie (w roli widza) w **rekonstrukcjach historycznych**.
 - Tego typu wydarzeniom przyglądał się kiedykolwiek co trzeci badany, z tego w ciągu ostatniego roku 18%.
 - Rekonstrukcje historyczne najczęściej dotyczyły średniowiecza, II wojny światowej wojny zaś co trzecia (36%) obserwowana przez ankietowanych.

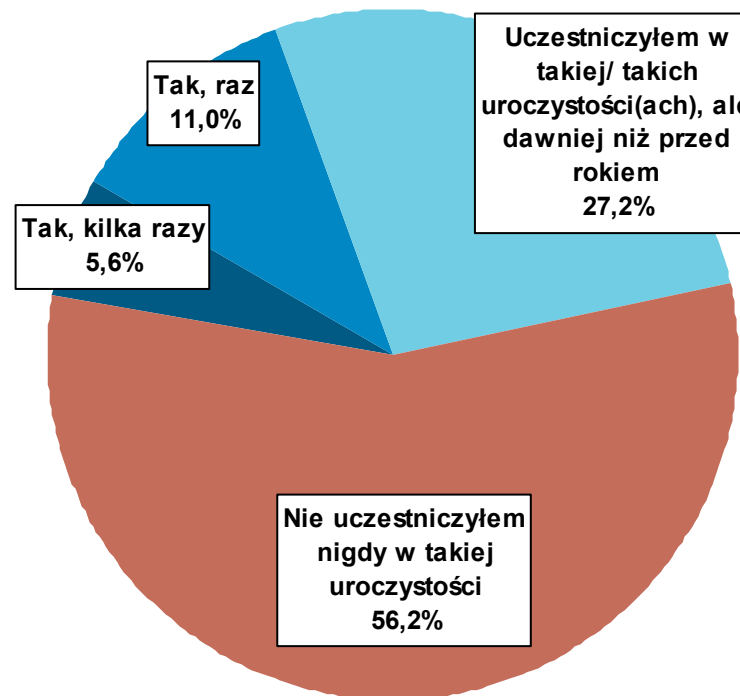

UCZESTNICTWO W DZIAŁANIACH UPAMIĘTNIAJĄCYCH

Czy w miejscu Pana(i) zamieszkania organizuje się uroczystości upamiętniające fakty z okresu II wojny światowej lub osoby działające w czasie wojny?

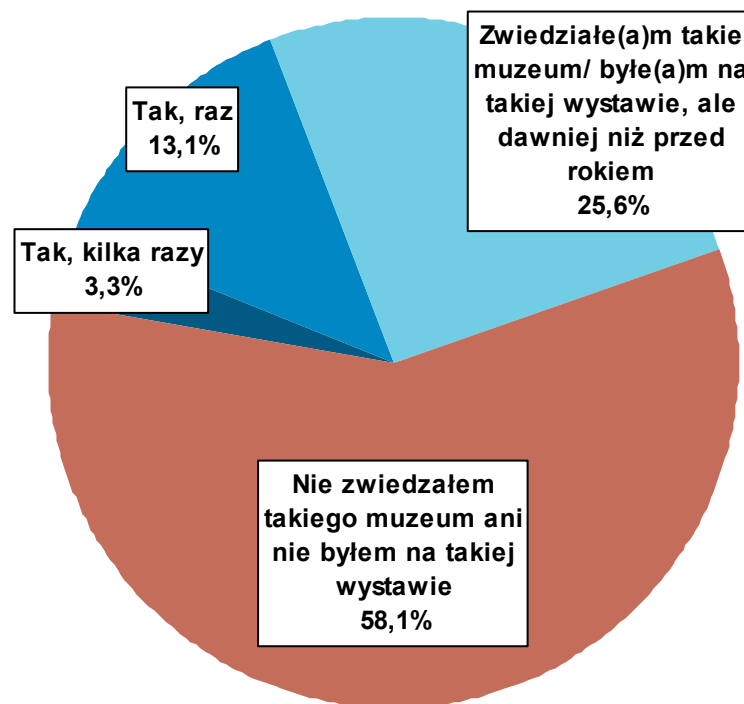
Czy w ciągu ostatniego roku uczestniczył(a) Pan(i) w uroczystościach upamiętniającej fakty z okresu II wojny światowej lub osoby działające w czasie wojny?

Ogółem N=1200

UCZESTNICTWO W DZIAŁANIACH UPAMIĘTNIAJĄCYCH

Czy w ciągu ostatniego roku zwiedzał(a) Pan(i) muzeum lub był(a) na wystawie pokazującej fakty z okresu II wojny światowej lub osoby działające w czasie wojny?

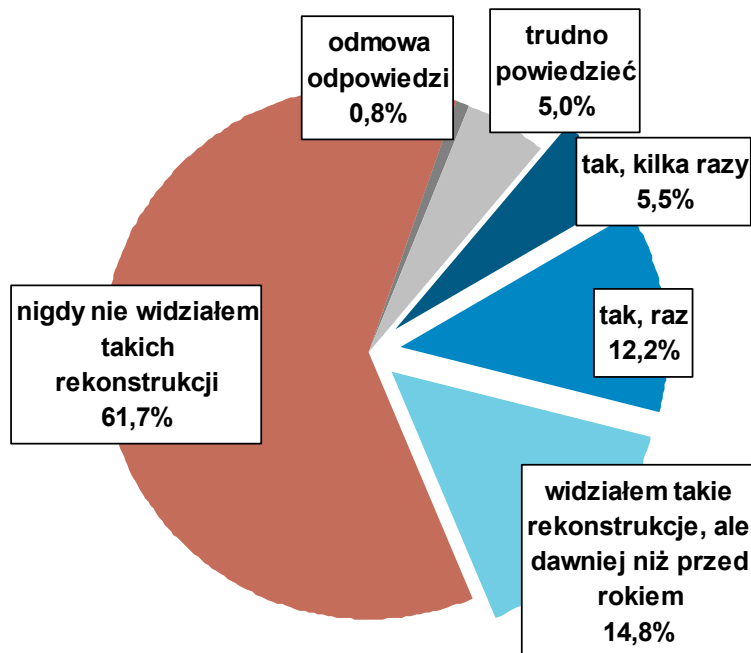

Ogółem N=1200

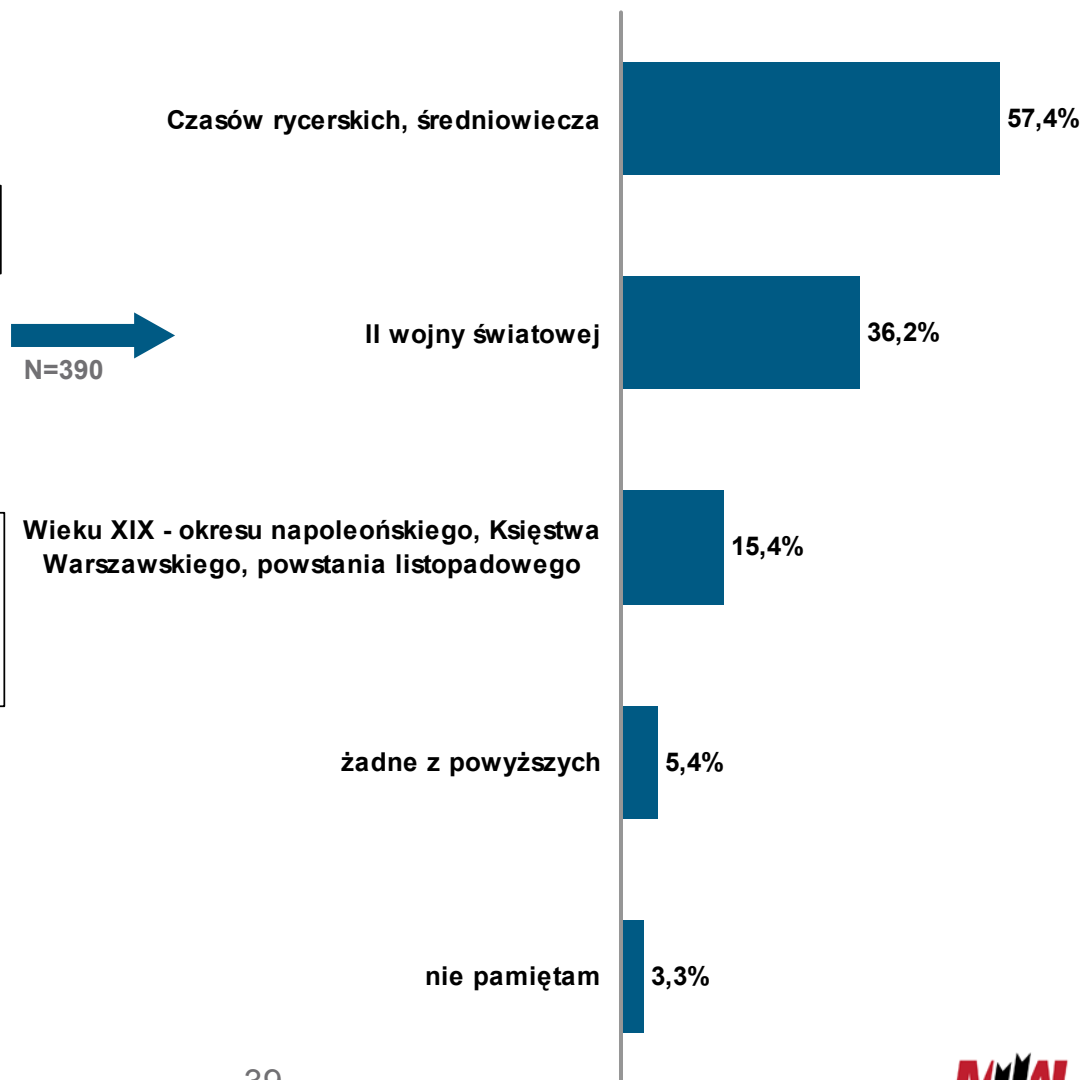
UCZESTNICTWO W DZIAŁANIACH UPAMIĘTNIAJĄCYCH

Czy w ciągu ostatniego roku widział Pan(i) osobiście jakieś rekonstrukcje historyczne, takie jak, na przykład, pokazy rycerzy, parady dawnego wojska, odtwarzanie bitwy, odgrywanie scen z przeszłości?

Ogółem N=1200

Czy rekonstrukcje, które Pan(i) widział, dotyczyły:

N=390

II WOJNA W PAMIĘCI RODZINNEJ

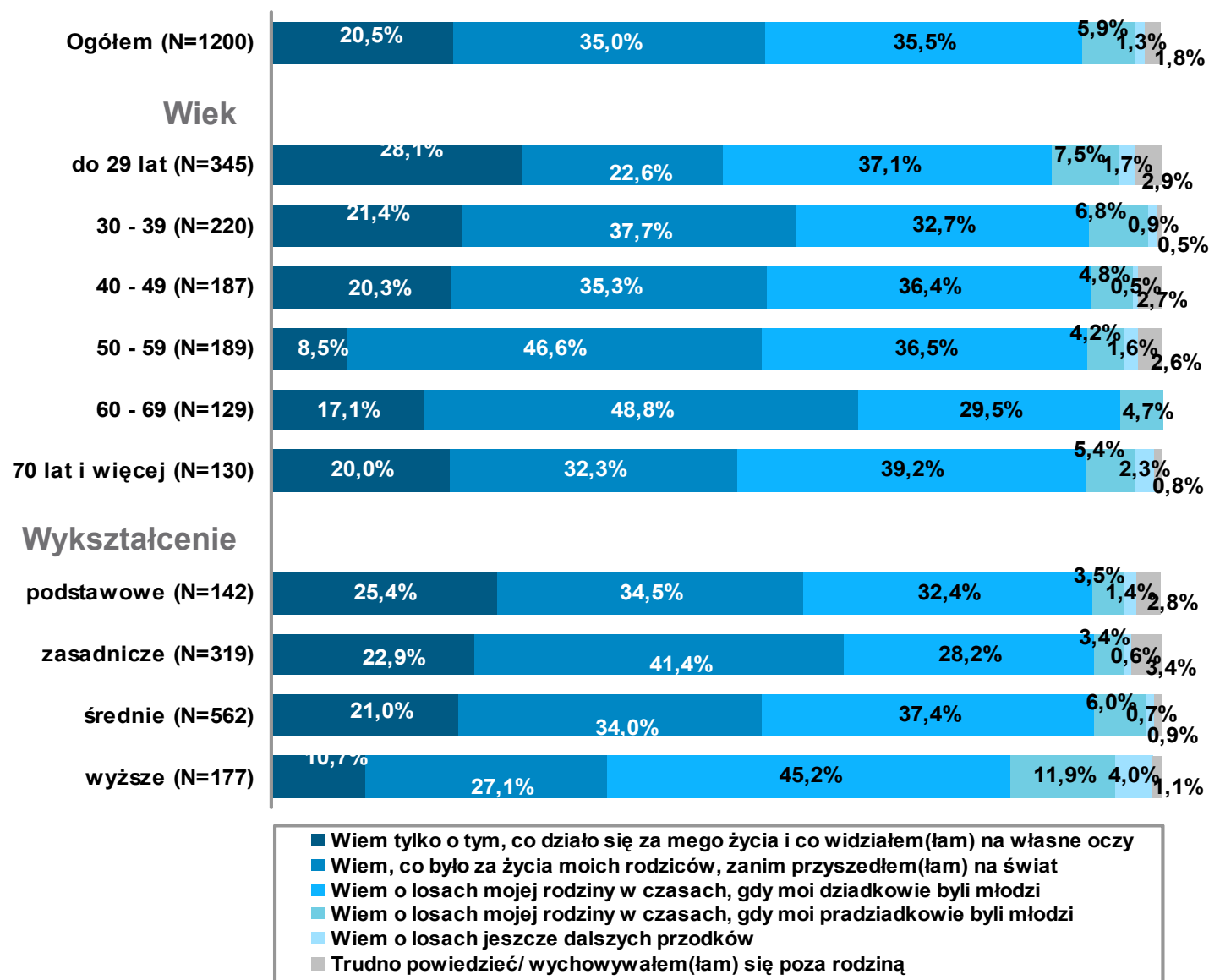
II WOJNA W PAMIĘCI RODZINNEJ

- Druga wojna światowa zajmuje ważne miejsce w rodzinnych przekazach wiedzy o przeszłości. Zdecydowana większość badanych (86%) ma przynajmniej elementarną wiedzę o wojennych losach swoich rodzin, a dużo i bardzo dużo wie na ten temat przeciętnie co szósty (17%) ankietowany.
- Deklaracje wysokiego poziomu wiedzy w tym zakresie relatywnie często deklarują respondenci starsi, a także – osoby z wyższym wykształceniem.
- Około połowy badanych twierdzi, że rozmawia z innymi osobami o wojennych losach swojej rodziny. Relatywnie często (co najmniej kilka razy w roku) rozmowy takie prowadzi co piąty respondent (19%), natomiast jedna czwarta ankietowanych nigdy takich rozmów nie prowadzi i nie prowadziła w przeszłości.
 - Warto zwrócić uwagę, że ponad jedna czwarta badanych (28%) prowadziła w przeszłości rozmowy na ten temat. Oznacza to, że wraz z upływem czasu, a także odchodzeniem pokoleń pamiętających lata 1939 - 1945, słabnie bezpośredni, rodzinny przekaz dotyczący wojny.
 - Intensywność rodzinnego przekazu związana jest z wiekiem i wykształceniem – relatywnie częste deklaracje rozmów o wojnie występują wśród osób starszych (60 i więcej lat) oraz z wyższym wykształceniem.
 - Tematem rodzinnych rozmów jest najczęściej los ludności cywilnej: realia życia codziennego w okresie okupacji, losy najbliższych, przymusowa praca i wywózki do Niemiec „na roboty”, przymusowe wysiedlenia, bieda i głód, terror, a także – okupacja sowiecka.
- Nośnikami pamięci okresu wojny są pamiętki, które przechowuje się w średnio co piątej polskiej rodzinie. Najczęściej są to fotografie i dokumenty: urzędowe, wojskowe i osobiste.

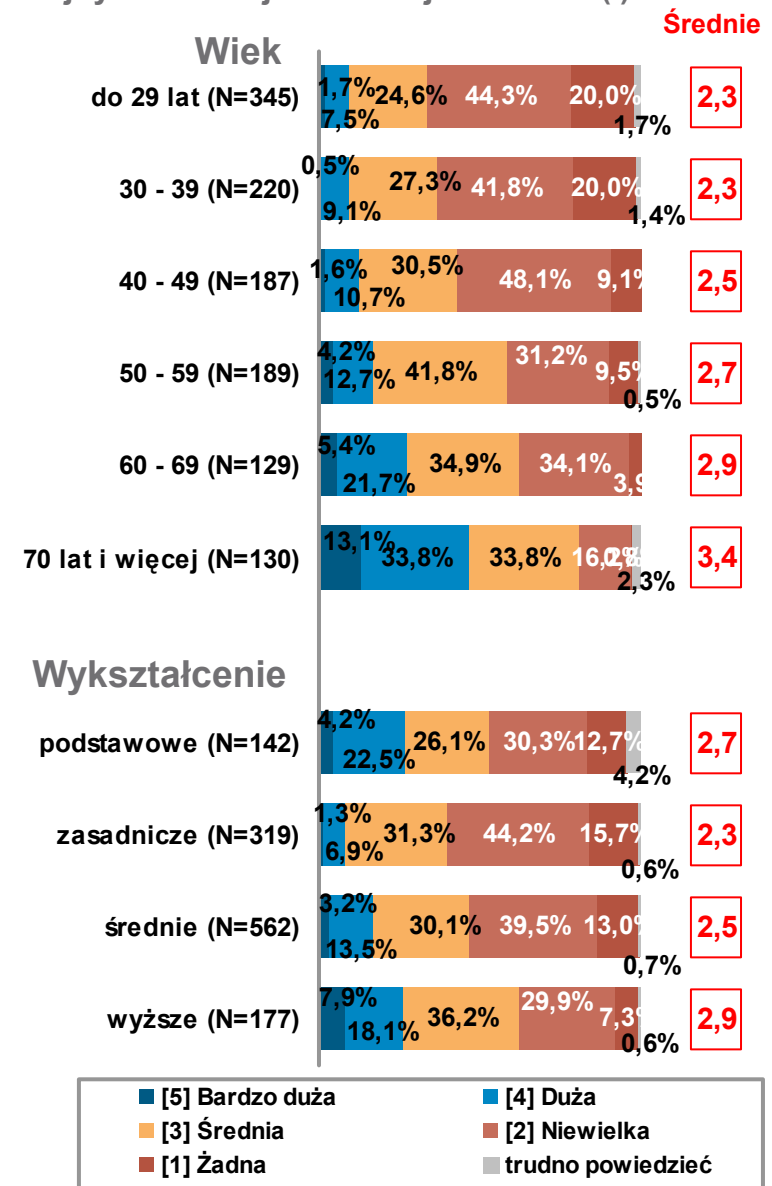
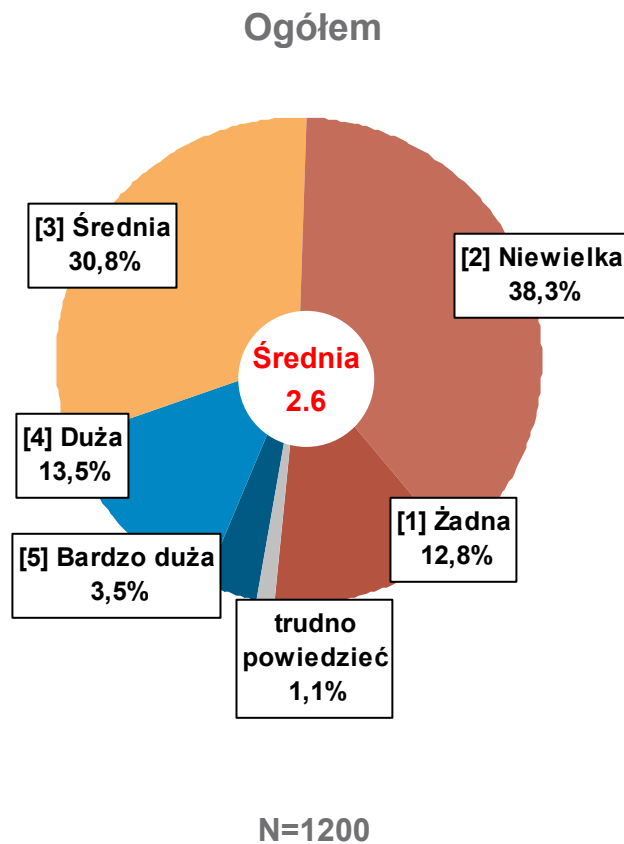
II WOJNA W PAMIĘCI RODZINNEJ

Jak daleko w przeszłość sięga Pana(i) wiedza o swojej rodzinie?

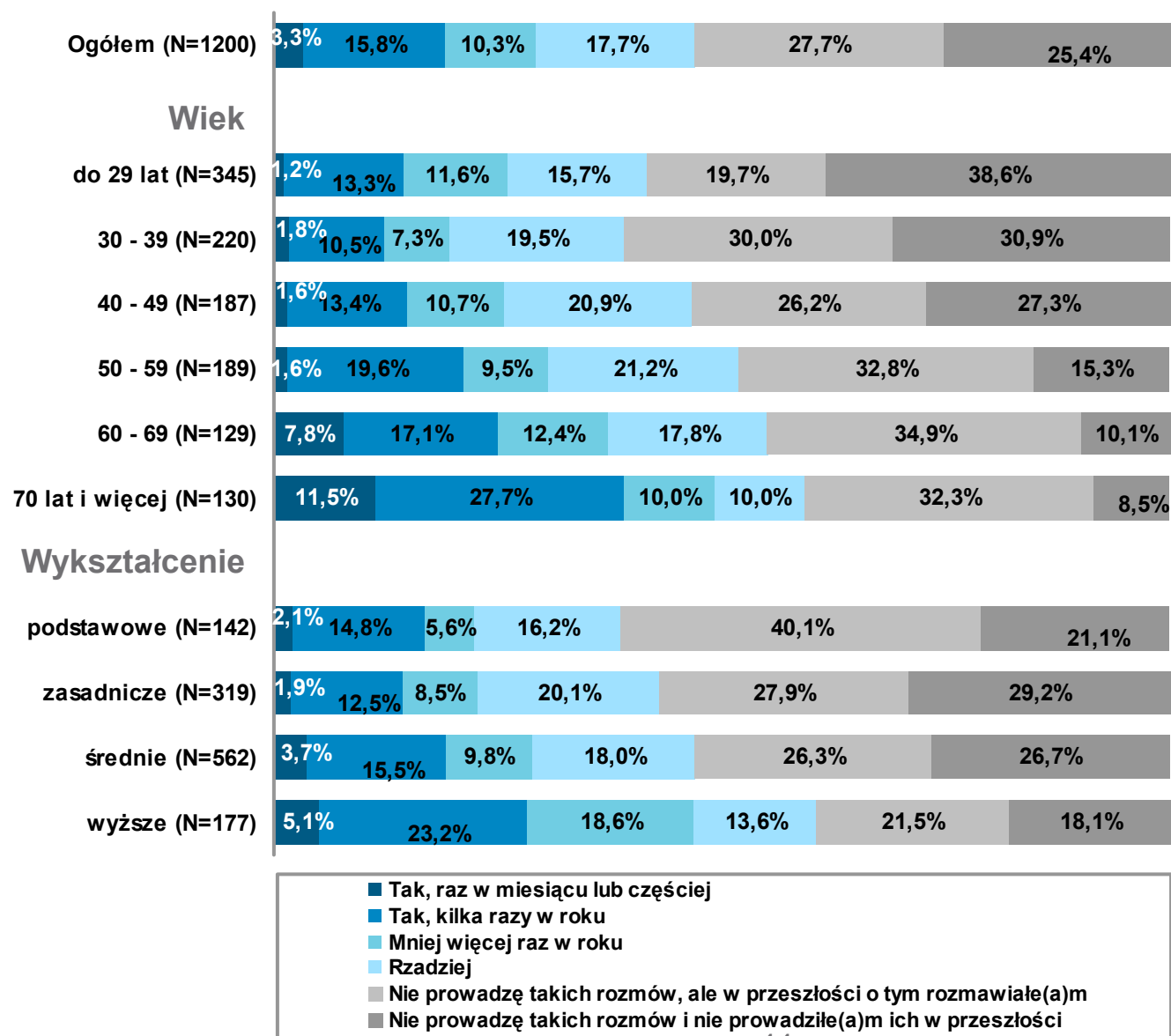
II WOJNA W PAMIĘCI RODZINNEJ

Jak określił(a)by Pan(i) swoją wiedze o losach rodziny - w czasie II wojny światowej? Interesuje nas Pana(i) rodzina najbliższa (rodzeństwo, rodzice, dziadkowie), jak i rodzina dalsza.

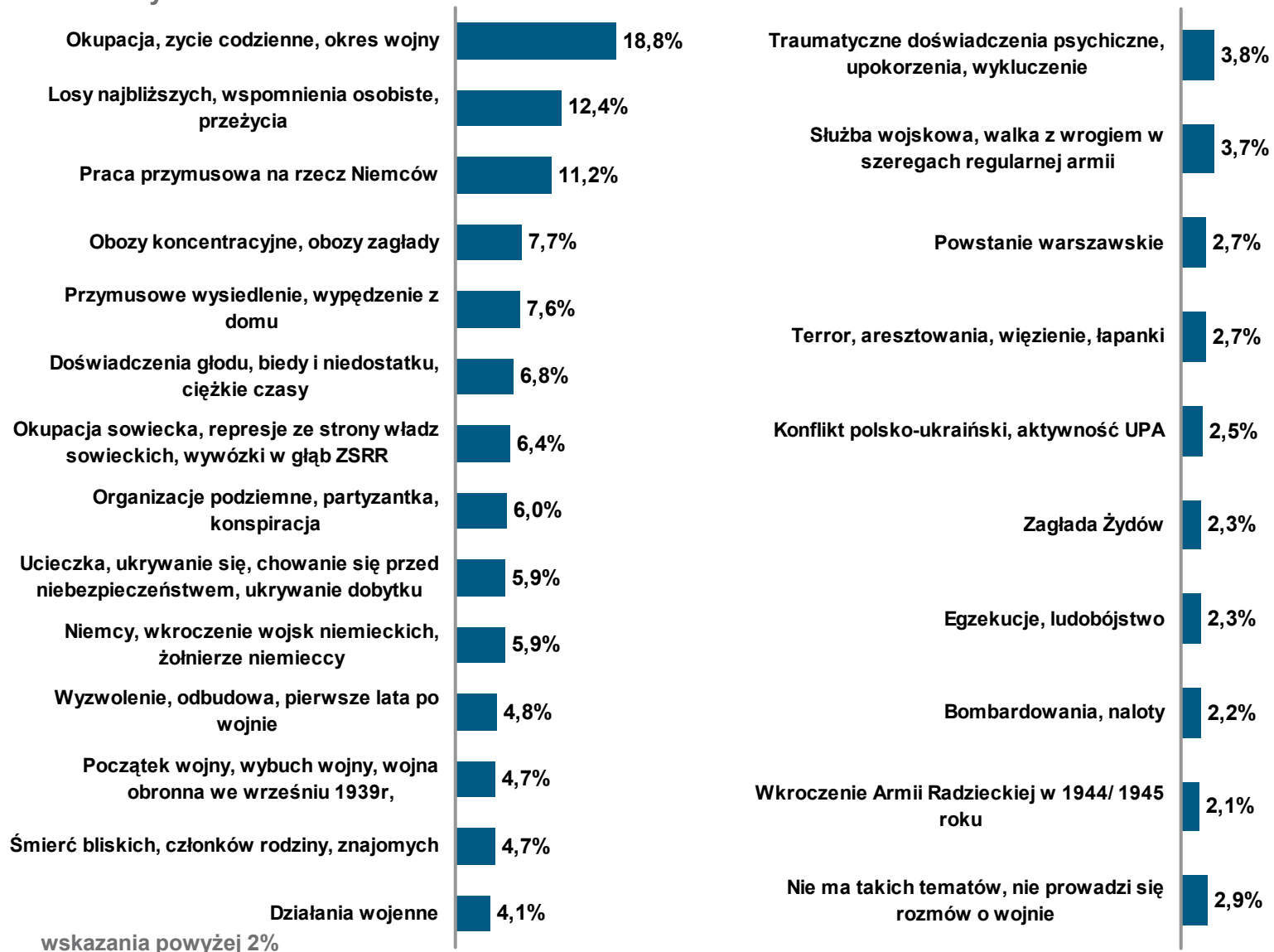
II WOJNA W PAMIĘCI RODZINNEJ

Czy rozmawia Pan(i) o losach Pana(i) rodziny w okresie II wojny światowej?

II WOJNA W PAMIĘCI RODZINNEJ

Proszę powiedzieć, które wspomnienia dotyczące losów Pana(i) rodziny w okresie II wojny światowej najczęściej są tematem tych rozmów?

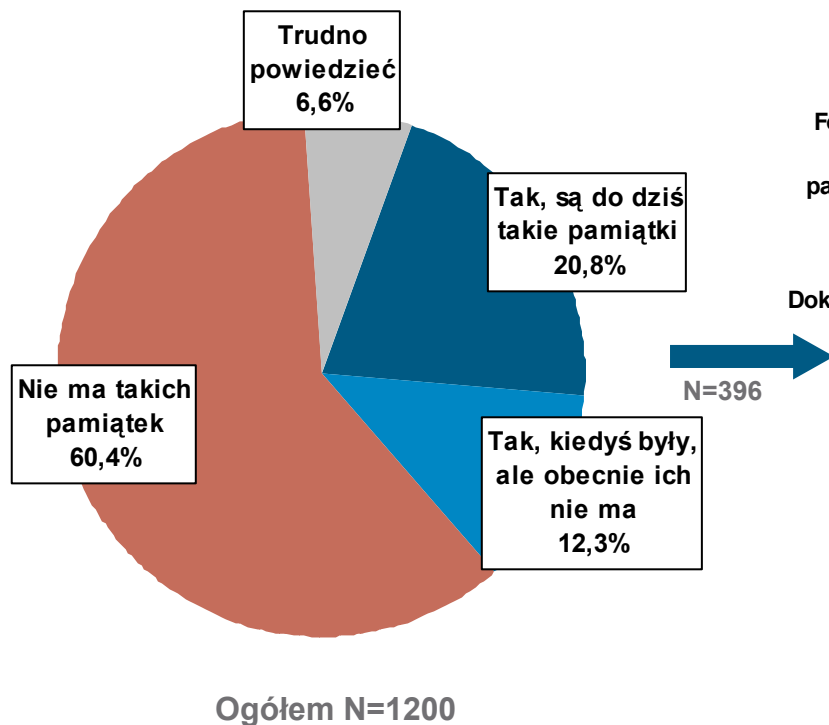
RESEARCH INTERNATIONAL

Ogółem N=895 (osoby rozmawiające na temat II wojny światowej)

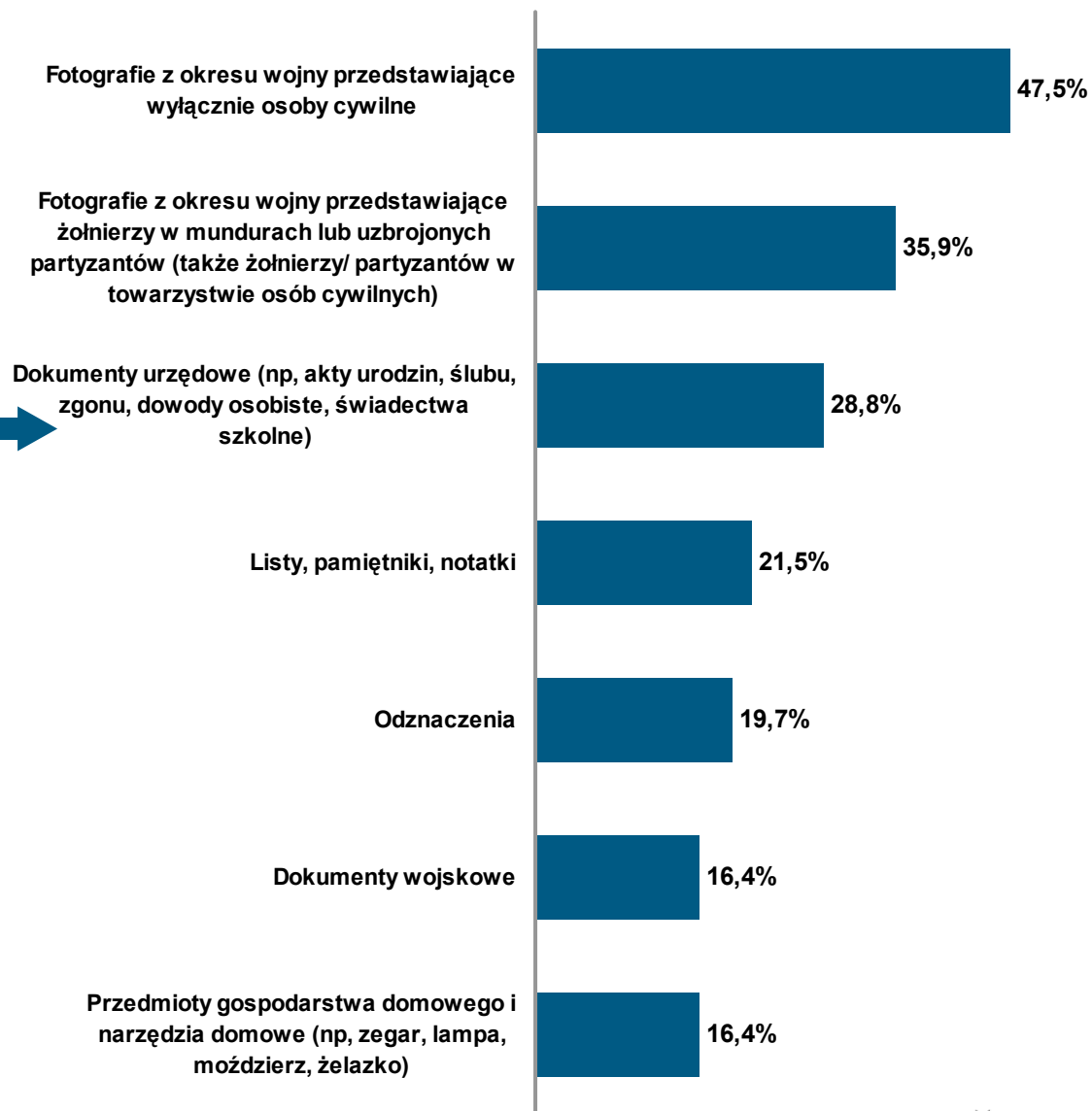
II WOJNA W PAMIĘCI RODZINNEJ

Czy w posiadaniu Pana(i) rodziny są jakieś pamiątki z okresu II wojny światowej?

N=396

Jakie to pamiątki?

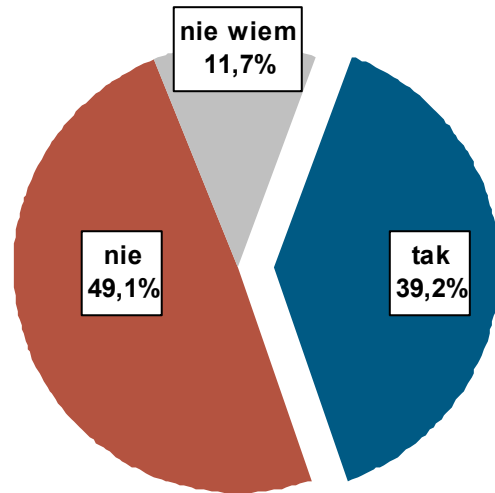
II WOJNA W PAMIĘCI RODZINNEJ

- Ponad **połowa** mających wiedzę o wojennych losach rodziny (a to stanowi ok. 45% ogółu badanych) zetknęła się z relacjami na temat **udziału członków rodziny w walce** z okupantami:
 - W szeregach regularnych armii (około jednej trzeciej ogółu badanych) – najczęściej w Wojsku Polskim w 1939 roku, w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie oraz w Ludowym Wojsku Polskim;
 - W organizacjach konspiracyjnych (około jednej czwartej ogółu badanych) - najczęściej AK i BCh.
- **Powojenne prześladowania**, kłopoty w pracy lub poczucie zagrożenia to wątki występujące w co piątej relacji o udziale w walce z okupantem.
- W ponad jednej czwartej (ok. 27% ogółu badanych) rodzin funkcjonuje wspomnienie o bliskich osobach, które w czasie wojny **zginęły** lub zaginęły bez wieści. Najczęściej wymieniano śmierć bliskich na polach bitew regularnych armii lub w trakcie walk partyzanckich oraz w niemieckich więzieniach i obozach koncentracyjnych.
- W rodzinach przekazywana jest także pamięć **o innych stratach i formach represji**. Wśród znających wojenne losy rodziny
 - co trzeci słyszał o wywózce bliskich „na roboty” do Niemiec,
 - co piąty – o zniszczeniu przez Niemców domu lub mieszkania w trakcie działań wojennych, grabieży mienia ruchomego lub o przymusowym wysiedleniu połączonym z koniecznością zmiany miejscowości zamieszkania;
 - co siódmy o wywiezieniu do niemieckiego obozu koncentracyjnego lub wyrzuceniu z mieszkania;
- Rosjanie z kolei najczęściej byli sprawcami grabieży mienia ruchomego, zniszczenia domu lub mieszkania w trakcie działań wojennych, przymusowych wysiedleń i odbierania praw własności nieruchomości.
- Co dziesiąta osoba znająca dzieje rodziny słyszała o krzywdach doznanych przez członków rodziny ze strony Ukraińców.

II WOJNA W PAMIĘCI RODZINNEJ

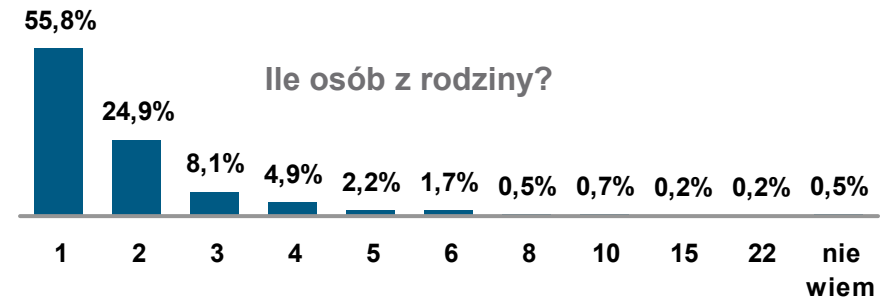
Czy ktoś z Pana(i) rodziny uczestniczył w czasie II wojny światowej w walce zbrojnej jako żołnierz polskich sił zbrojnych, armii niemieckiej, armii radzieckiej lub innego regularnego wojska?

Ogółem N=1033
(osoby mający wiedzę o losach rodziny w czasie II wojny światowej)

N=405

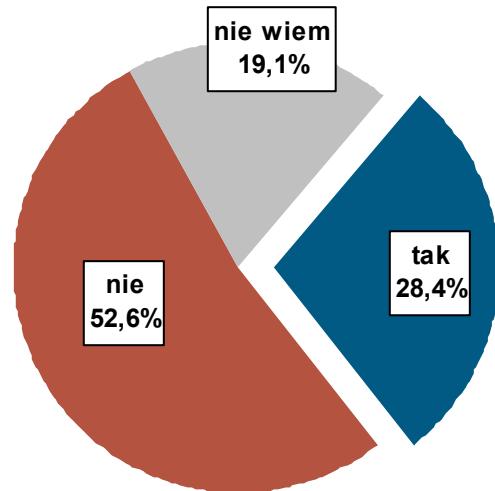

W jakich formacjach wojskowych służyła(y) osoba(y) z Pana(i) rodziny w czasie II wojny światowej?

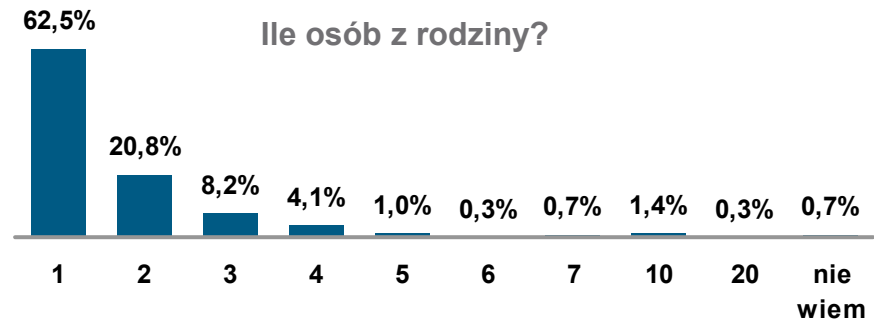
II WOJNA W PAMIĘCI RODZINNEJ

Czy ktoś z Pana(i) rodziny w czasie II wojny światowej walczył w partyzantce, należał do organizacji konspiracyjnych lub brał udział w innych formach oporu?

Ogółem N=1033
(osoby mający wiedzę o losach rodziny w czasie II wojny światowej)

N=293

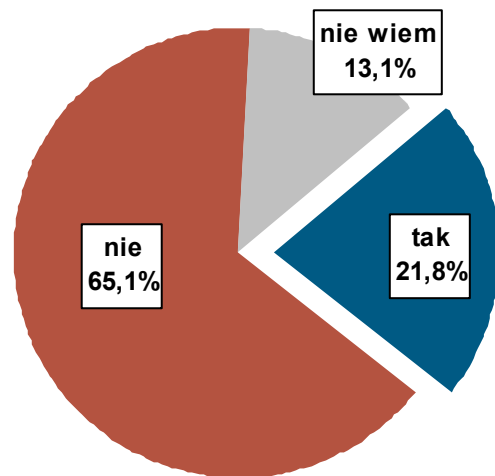

W jaki sposób osoba(y) z Pana(i) rodziny w czasie II wojny światowej walczyły w partyzantce, uczestniczyły w działalności konspiracyjnej lub brała(y) w innych formach oporu?

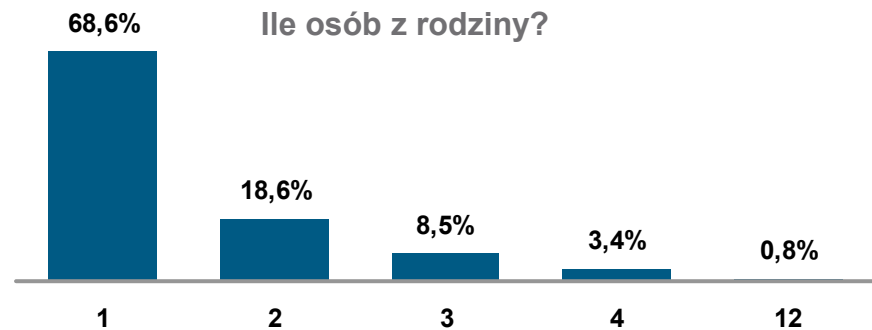
II WOJNA W PAMIĘCI RODZINNEJ

Czy ktoś z Pana(i) rodziny był po wojnie represjonowany za to, że uczestniczył w czasie II wojny światowej w walce zbrojnej, należał do organizacji konspiracyjnych lub brał udział w innych formach oporu?

Ogółem N=541
(osoby, w rodzinach których ktoś walczył w czasie II wojny światowej w szeregach regularnej armii lub należał do organizacji konspiracyjnej)

N=118

Jeśli tak, to jakim represjom poddani zostali członkowie Pana(i) rodziny?

Konieczność ukrywania faktu uczestnictwa w walce zbrojnej, przynależności do organizacji konspiracyjnych, udziału w ruchu oporu

Krótkotrwałe aresztowania, przesłuchania

Pobyty w więzieniu

Utrata pracy, uniemożliwienie wykonywania zawodu

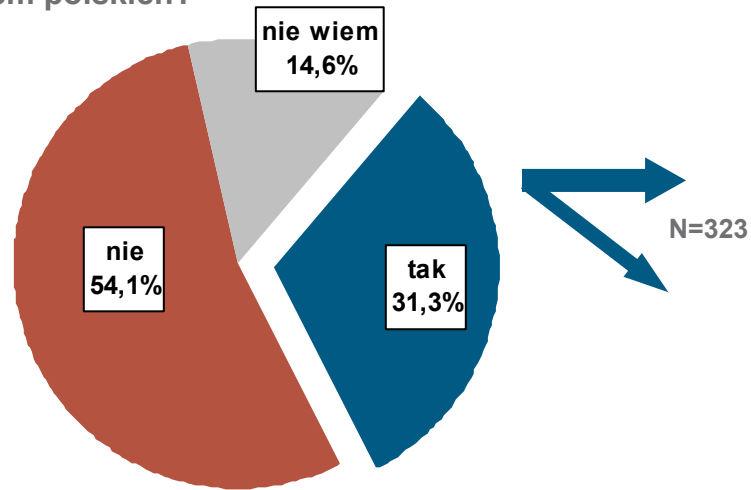

Śmierć wskutek represji

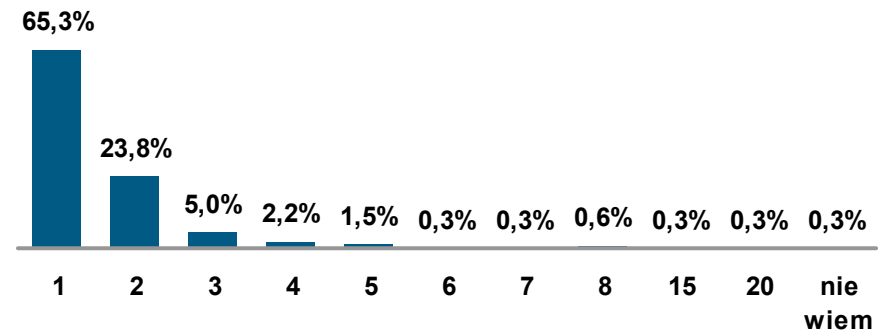
II WOJNA W PAMIĘCI RODZINNEJ

Czy ktoś z Pana(i) rodziny zginął, zaginął bez wieści, stracił życie w związku z II wojną światową i okupacją ziem polskich?

Ogółem N=1033
(osoby mający wiedzę o losach rodziny w czasie II wojny światowej)

Liczba osób ogółem

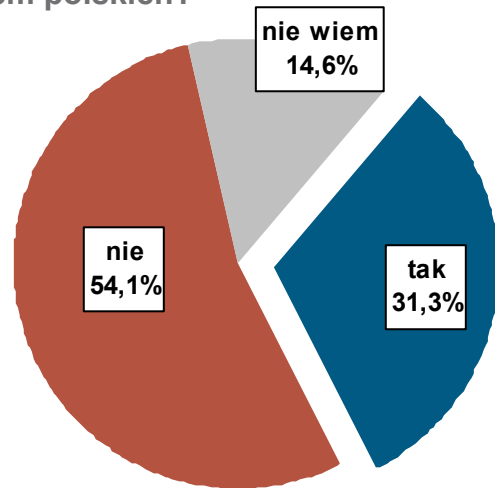

Kim one były dla Pana(i)?

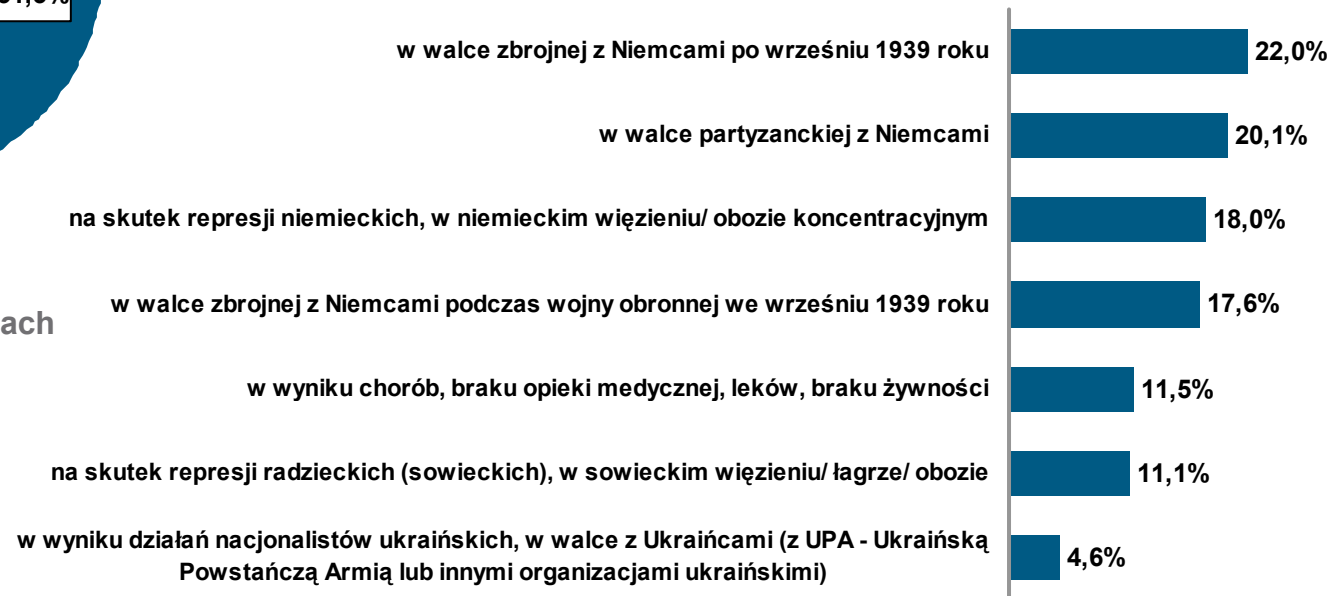
II WOJNA W PAMIĘCI RODZINNEJ

Czy ktoś z Pana(i) rodziny zginął, zaginął bez wieści, stracił życie w związku z II wojną światową i okupacją ziem polskich?

Jeżeli ktoś z Pana(i) rodziny stracił życie w wyniku wojny - to w jakich okolicznościach?

N=323

wskazania powyżej 4%

Ogółem N=1033
(osoby mający wiedzę o losach rodziny w czasie II wojny światowej)

II WOJNA W PAMIĘCI RODZINNEJ

Przeczytam teraz Panu(i) listę wydarzeń, które miały miejsce w okresie II wojny światowej. Czy którekolwiek z tych wydarzeń spotkało kogoś z Pana(i) rodziny ze strony Niemców?

Proszę powiedzieć, czy którekolwiek z tych wydarzeń spotkało kogoś z Pana(i) rodziny ze strony Sowietów - Armii Radzieckiej lub władz radzieckich czasie trwania II wojny światowej

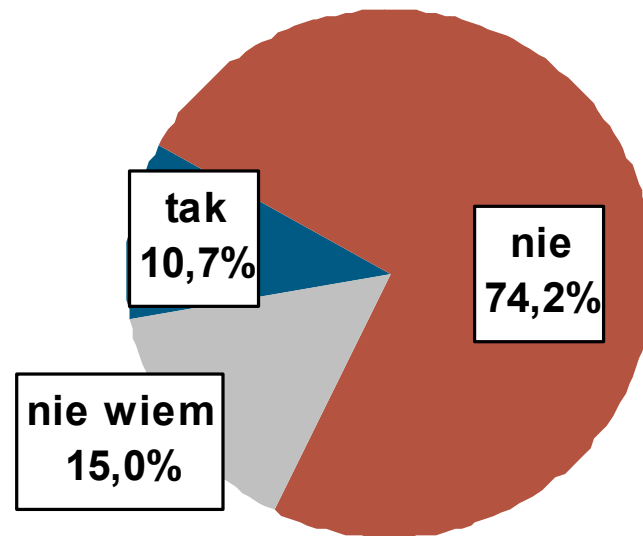

Ogółem N=1033

II WOJNA W PAMIĘCI RODZINNEJ

A czy ktoś z Pana(i) rodziny doznał w czasie II wojny światowej jakichś krzywd ze strony Ukraińców?

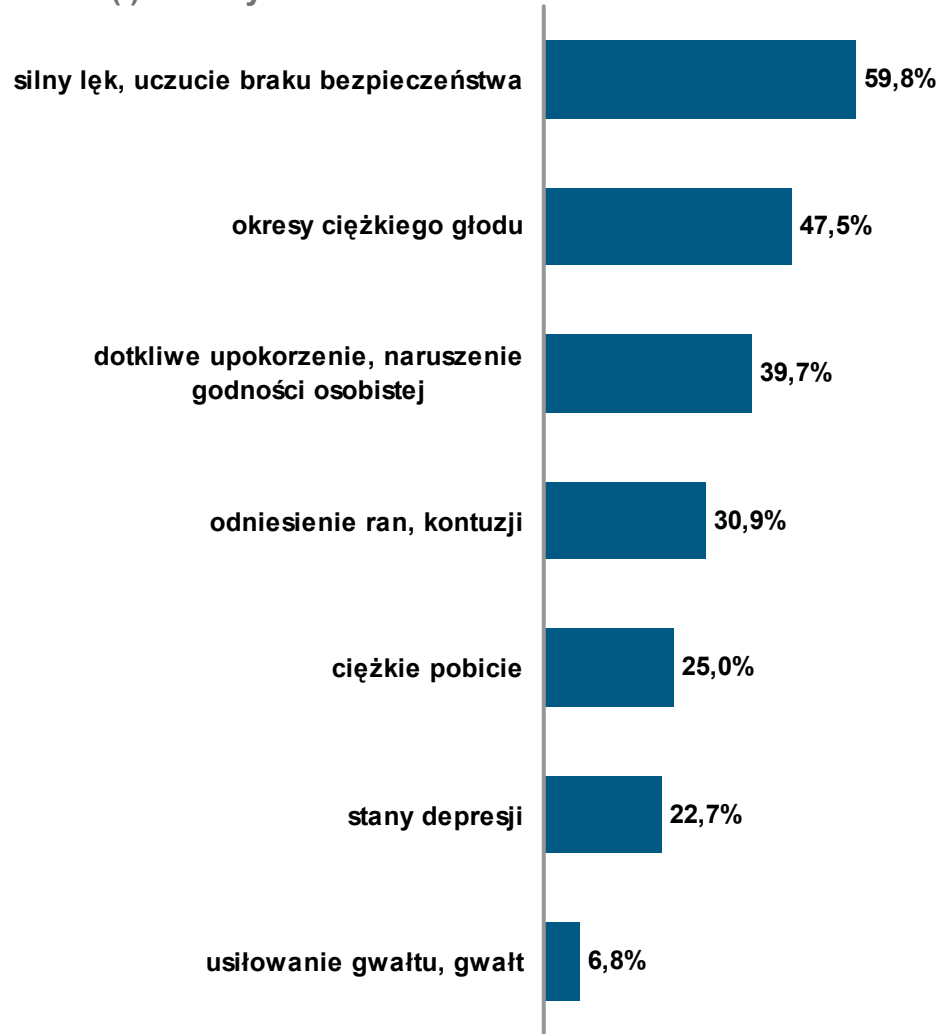
II WOJNA W PAMIĘCI RODZINNEJ

- **Osobistymi doświadczeniami** najczęściej utrwalonymi w rodzinnych przekazach są: lęk i uczucie braku bezpieczeństwa, wspomnienia ciężkiego głodu oraz upokorzeń i naruszania godności osobistej.
- Badani znający losy swoich rodzin zetknęli się także z relacjami o **negatywnych zdrowotnych skutkach wojny**: co trzeci słyszał o długotrwałym osłabieniu organizmu kogoś z rodziny, co piąty - o ciężkich chorobach, zaburzeniach psychicznych i nerwicach lub o przedwczesnej śmierci osoby bliskiej wkrótce po zakończeniu wojny.
- Wojna bywała też okresem **pozytywnych doświadczeń**. Wśród znających wojenne dzieje rodziny :
 - ok. 14% (czyli ok. 12% ogółu badanych) słyszało dobre wspomnienia. Najczęściej ich tematem są sprawy osobiste (miłość, poznanie męża lub żony, urodzenie się dziecka) lub życzliwość ze strony innych ludzi. W tym kontekście relatywnie często wspomniano utrwalonych w rodzinnych przekazach przykładach pomocy i przejawach życzliwości ze strony Niemców;
 - ok. 17% (czyli ok. 15% ogółu) zetknęło się z opinią, że doświadczenia wojenne były źródłem wiedzy pomocnej w dalszym życiu – najczęściej zaradności, umiejętności przetrwania, hartu duchowego, okresem zdobywania wiedzy fachowej i uczenia się języków obcych oraz ogólnej życiowej mądrości.
- Traumatyczne doświadczenia sprawiają, że okres ten jest też ważnym obszarem **zbiorowej niepamięci**. Co piąta osoba badana wspominała o bliskich lub znajomych, którzy w czasie wojny wiele przeżywali, później jednak do tego czasu nigdy nie wracali pamięcią i nie chcieli opowiadać o tym, co widzieli i przeżywali.

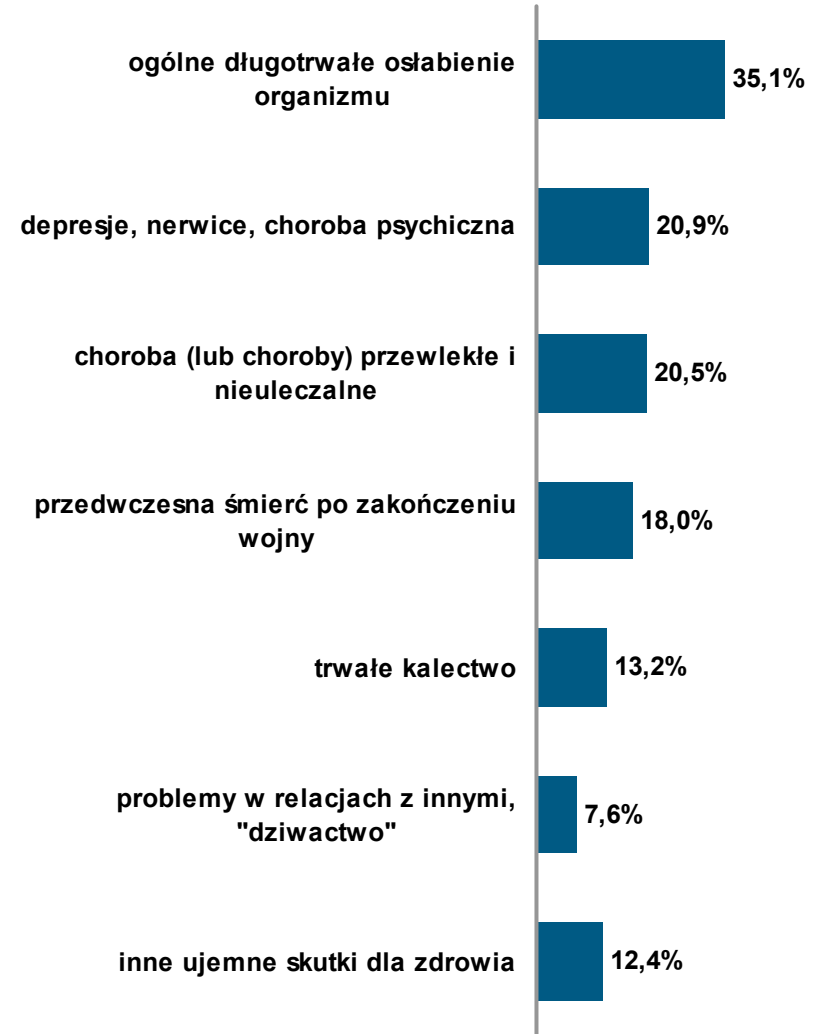

II WOJNA W PAMIĘCI RODZINNEJ

Przeczytam teraz listę doświadczeń, które spotykały ludzi w okresie II wojny światowej. Proszę powiedzieć, czy którekolwiek z tych doświadczeń było udziałem kogoś z Pana(i) rodziny?

Czy przeżycia wojenne miały jakieś długotrwałe ujemne skutki dla zdrowia kogoś z Pana(i) rodziny?

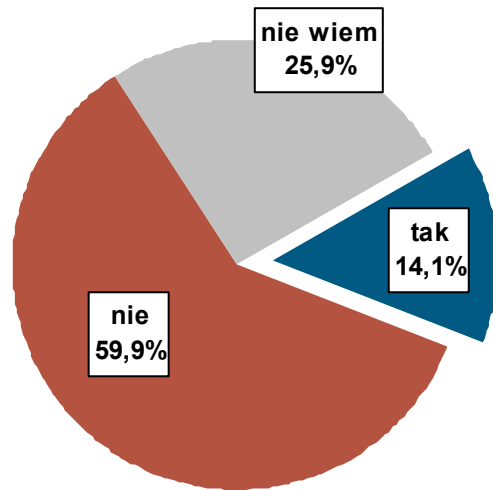
Ogółem N=1033

RESEARCH INTERNATIONAL

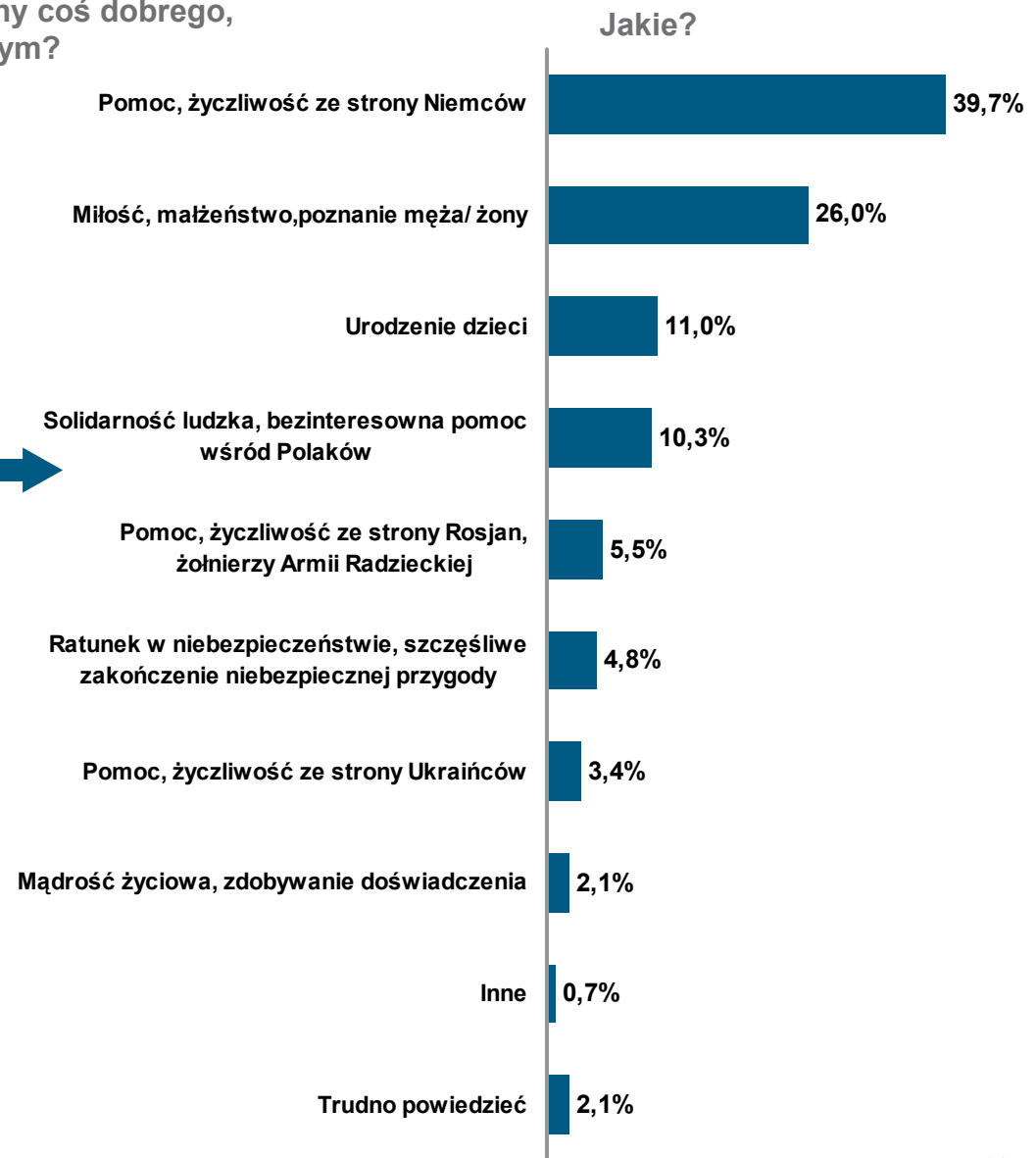
II WOJNA W PAMIĘCI RODZINNEJ

Czy ktoś z Pana(i) rodziny przeżył w okresie wojny coś dobrego, miał jakieś pozytywne zdarzenia w życiu osobistym?

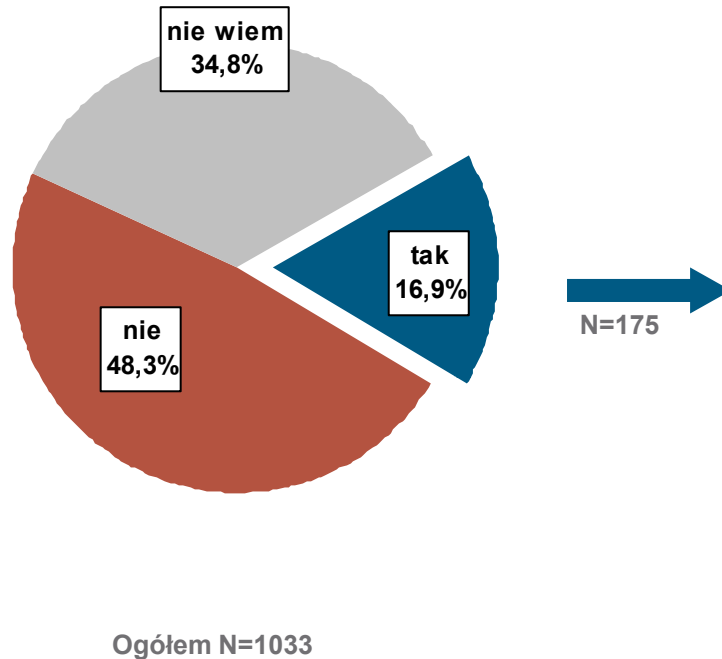
Ogółem N=1033

N=146

II WOJNA W PAMIĘCI RODZINNEJ

A czy ktoś z Pana(i) rodziny w wyniku wojny posiadał jakąś życiową wiedzę, mądrość, która jest/ była mu pomocna w dalszym życiu?

N=175

Jaka mądrość, wiedza?

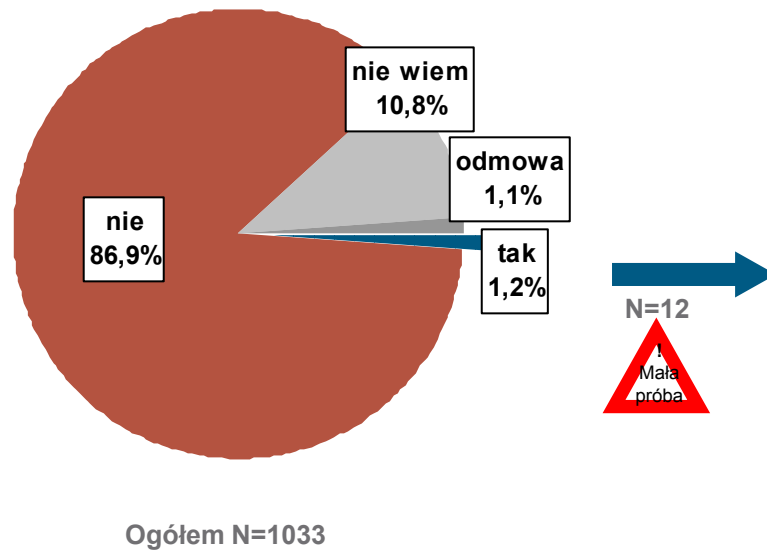
wskazania powyżej 5%

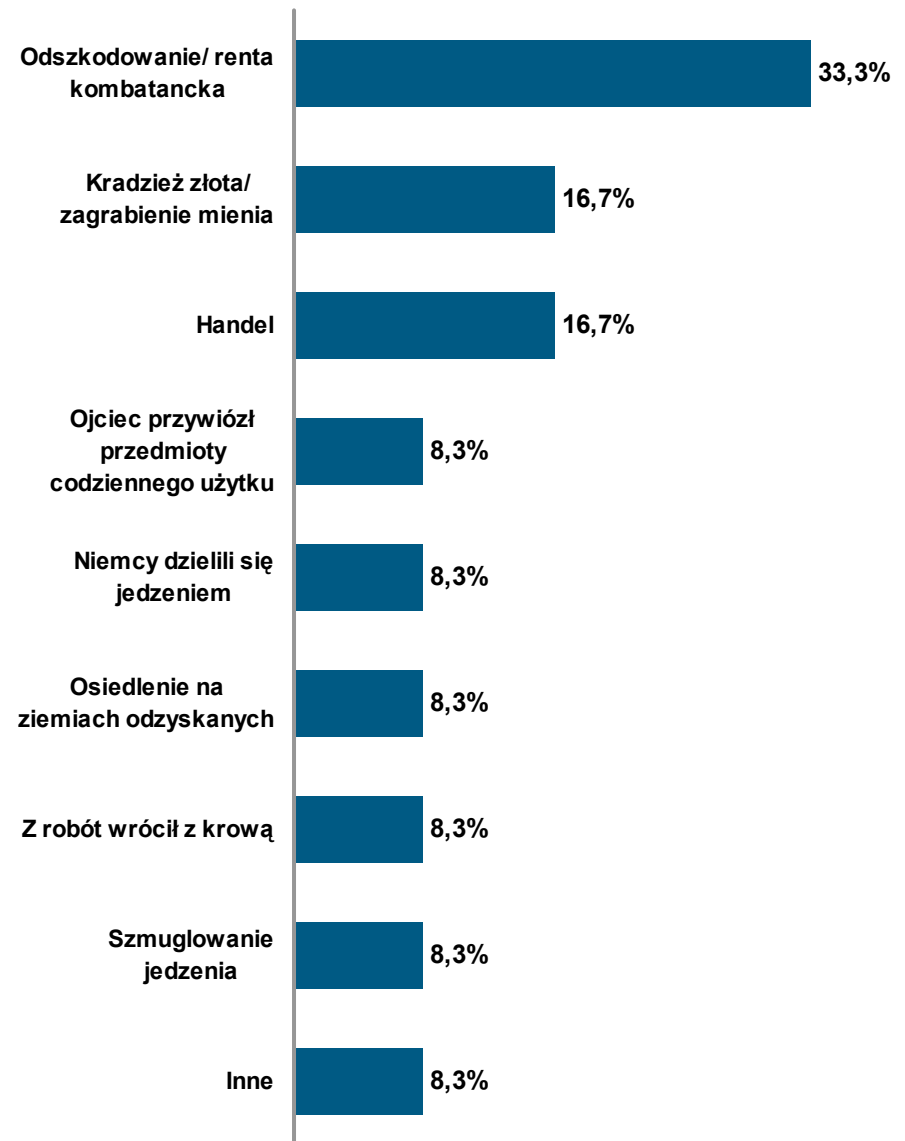
RESEARCH INTERNATIONAL

II WOJNA W PAMIĘCI RODZINNEJ

A czy ktoś z Pana(i) rodziny w wyniku wojny odniósł korzyści materialne?

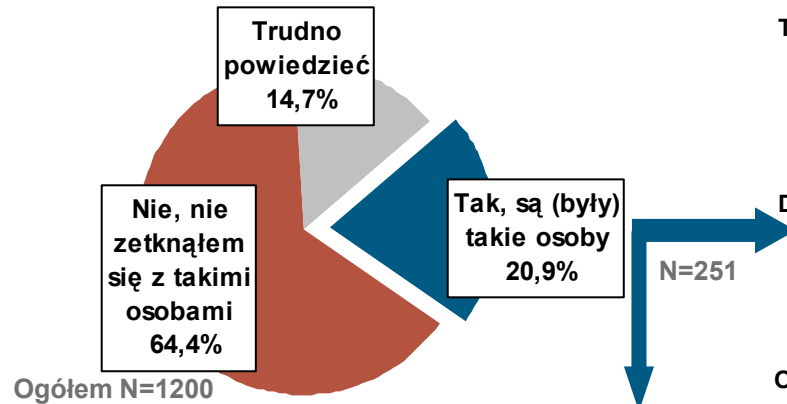

Jakie?

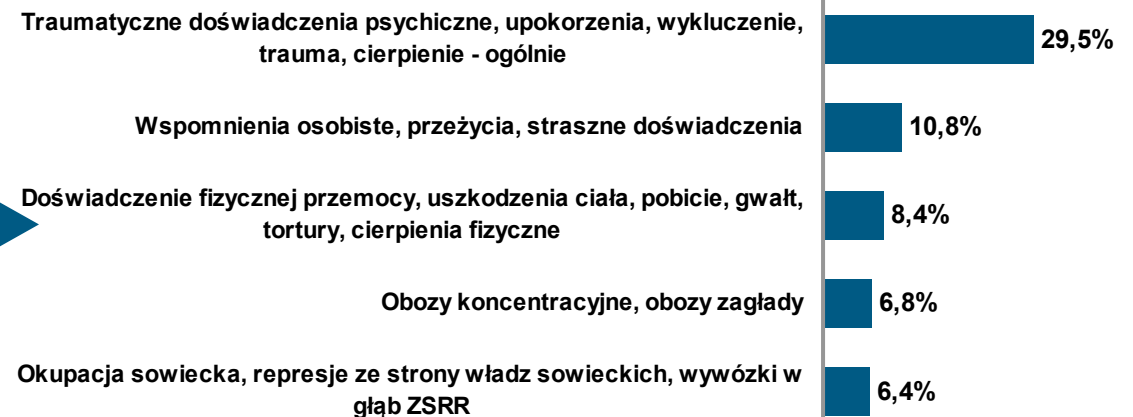

II WOJNA W PAMIĘCI RODZINNEJ

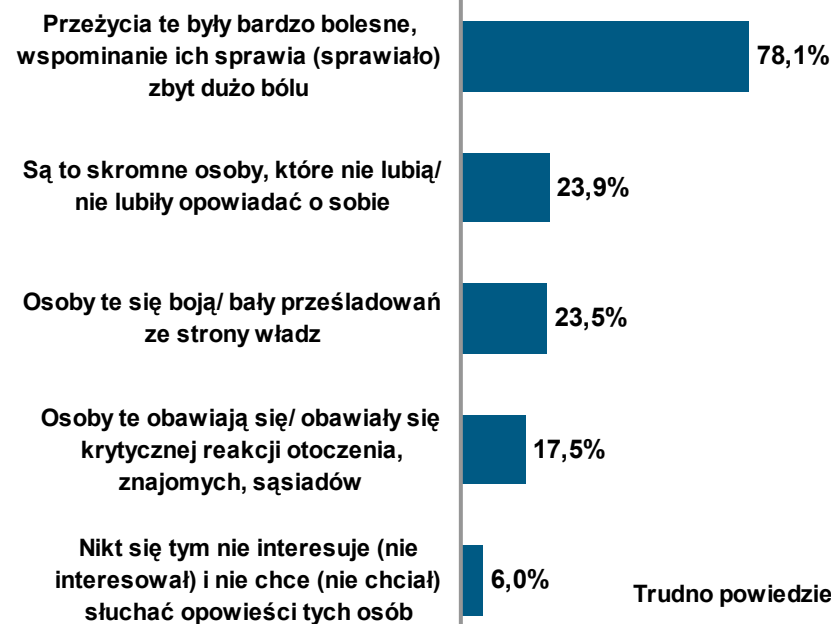
A czy w Pana(i) rodzinie albo wśród znajomych są lub były osoby, które w okresie II wojny światowej wiele przeżyły, ale nie chcą/ nie chciały o tym opowiadać?

A jak Pan(i) sądzi, o jakich przeżyciach osoby te nie chcą opowiadać?

Jak Pan(i) myśli, dlaczego osoby te nie chcą (lub nie chciały) opowiadać o tym, co przeżyły w przeszłości?

Trudno powiedzieć, nie chcę tego wspominać, nie chcę do tego wracać 19,9%

WOJNA W MIEJSCU ZAMIESZKANIA

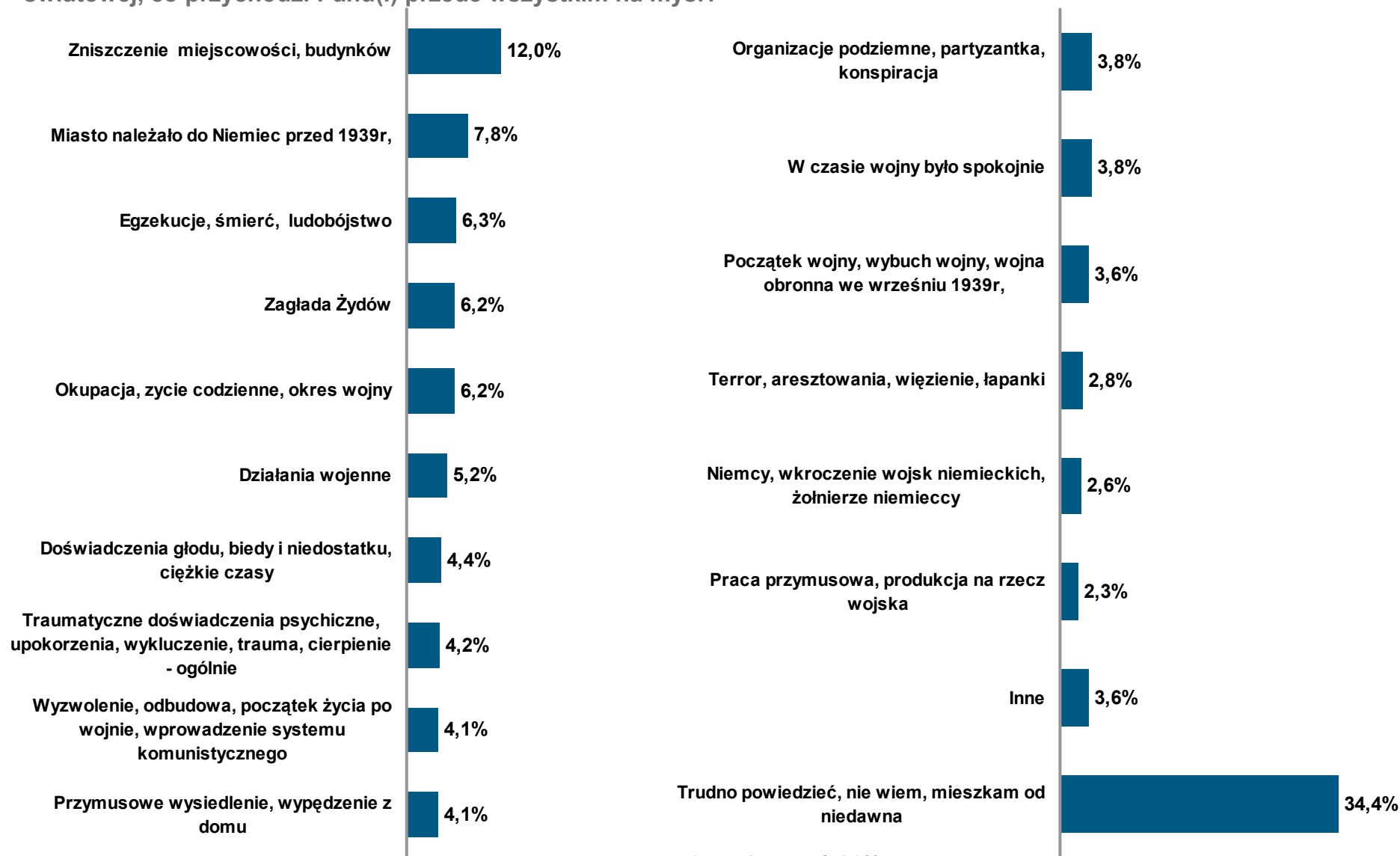
WOJNA W MIEJSCU ZAMIESZKANIA

- Ponad połowa badanych jest w stanie, choćby bardzo ogólnie, wypowiedzieć się na temat **przebiegu wojny w miejscowości zamieszkania**.
 - Jedna trzecia twierdzi, że zbyt krótko mieszka w swojej miejscowości, aby poznać jej dzieje.
 - Jako powód braku wiedzy o wojennych losach swojego miejsca zamieszkania 8% ogółu uznaje fakt, że miejscowość do końca wojny należała do Niemiec. Z odpowiedziami tego typu najczęściej spotykamy się w województwach zachodnich, w których mówił tak co trzeci ankietowany.
- Osoby mające wyobrażenie o przebiegu wojny w miejscu zamieszkania udzielały rozmaitych odpowiedzi. Najczęściej (12% ogółu) wspomniano o zniszczeniach całej miejscowości lub znajdujących się w niej budynków oraz (po 5 – 6%): egzekucjach, śmierci mieszkańców, zagładzie Żydów, działaniach wojennych oraz życiu codziennym w okresie wojny.
- Ważnym czynnikiem stymulującą pamięć zbiorową na poziomie potocznym jest intensywna obecność w różnych miejscowościach **materialnych nośników pamięci o wojnie** w przestrzeni codziennej egzystencji milionów ludzi. Obiekty tego rodzaju zna 61% ogółu badanych, częściej w miastach (69%) niż na wsi(46%).
 - Część takich obiektów ma status oficjalny – są to często wspomniane przez badanych pomniki, tablice pamiątkowe, cmentarze i groby z czasów wojny oraz budynki, w których rozgrywały się w latach 1939 – 45 ważne wydarzenia.
 - Wiele obiektów nie ma statusu oficjalnych pamiątek, są jednak przez mieszkańców spontanicznie uznawane za ślady wojny – ślady po pociskach na elewacjach budynków czy ruiny budynków zburzonych w czasie wojny i do dziś nie odbudowanych.

WOJNA W MIEJSCU ZAMIESZKANIA

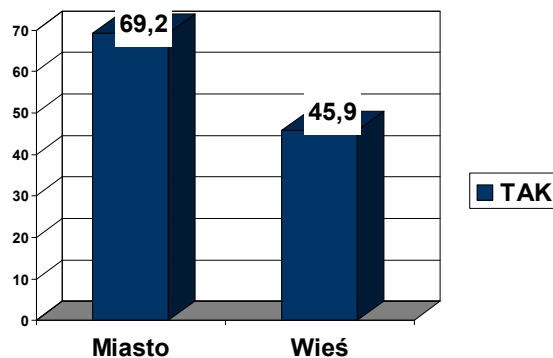
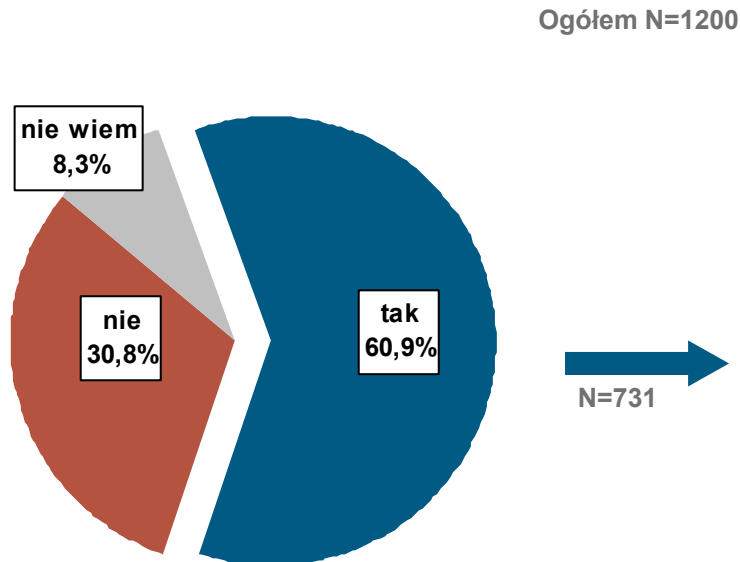
Gdy myśli Pan(i) o historii miejscowości (miasta/ wsi i gminy), w której Pan(i) mieszka obecnie, w latach II wojny światowej, co przychodzi Panu(i) przede wszystkim na myśl?

wskazania powyżej 2%

WOJNA W MIEJSCU ZAMIESZKANIA

Czy Pana(i) zna w miejscu zamieszkania (mieście/ gminie) jakieś pamiątki, zabytki, ślady związane z II wojną światową?

Jeżeli tak, proszę powiedzieć, jakie są to pamiątki, zabytki lub ślady?

OBRAZ WOJNY W SKALI POLSKI

OBRAZ WOJNY W SKALI POLSKI

- Druga wojna światowa rozumiana jako doświadczenie ogólnonarodowe skłania współczesnych Polaków do różnych refleksji. Najczęściej wymieniane **skojarzenia z wojennymi dziejami Polski** to traumatyczne doświadczenia zwykłych ludzi, ludobójstwo i męczeństwo, obozy koncentracyjne, powstanie warszawskie, zniszczenie kraju, bohaterstwo, odwaga i waleczność Polaków oraz zagłada Żydów.
- W pamięci drugiej wojny światowej (podobnie jak w potocznej pamięci zbiorowej odnoszącej się do innych okresów) **znajomość jasnych stron przeszłości jest znacznie bardziej powszechna niż wiedza o tym, co było złe i wstydlive**:
 - większość wie, że niektóre postaci (70%) i wydarzenia (73%) z okresu wojny mogą być dzisiaj powodem do dumy;
 - znacznie mniej powszechna jest wiedza o osobach (27%) i wydarzeniach (17%), które można dzisiaj uważać za powód do wstydu. Co więcej, wypowiedzi odnoszące się do zachowań i wydarzeń ocenianych negatywnie są zwykle bardzo ogólnikowe, brakuje im precyzji, odniesień do konkretnych osób czy faktów.
- **Kanon bohaterów** wojennych wydaje się słabo ustalony, a odpowiedzi respondentów cechują się znacznym rozproszeniem. Najczęściej spontanicznie wymienianymi postaciami są Władysław Sikorski, Władysław Anders, Maksymilian Kolbe, Irena Sendlerowa.
- Znacznie bardziej wyraźny jest **kanon wydarzeń** uważanych za powód do dumy. Najczęściej wymieniano powstanie warszawskie, walki września 1939 roku, walki żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie oraz aktywność organizacji konspiracyjnych.
- Postaci związane z ruchem komunistycznym, prezentowane w okresie PRL jako bohaterowie wojenni, są obecnie krytycznie oceniane przez większość badanych.

OBRAZ WOJNY W SKALI POLSKI

Gdy myśli Pan(i) o historii Polski w czasie II wojny światowej, co przychodzi Panu(i) przede wszystkim na myśl?

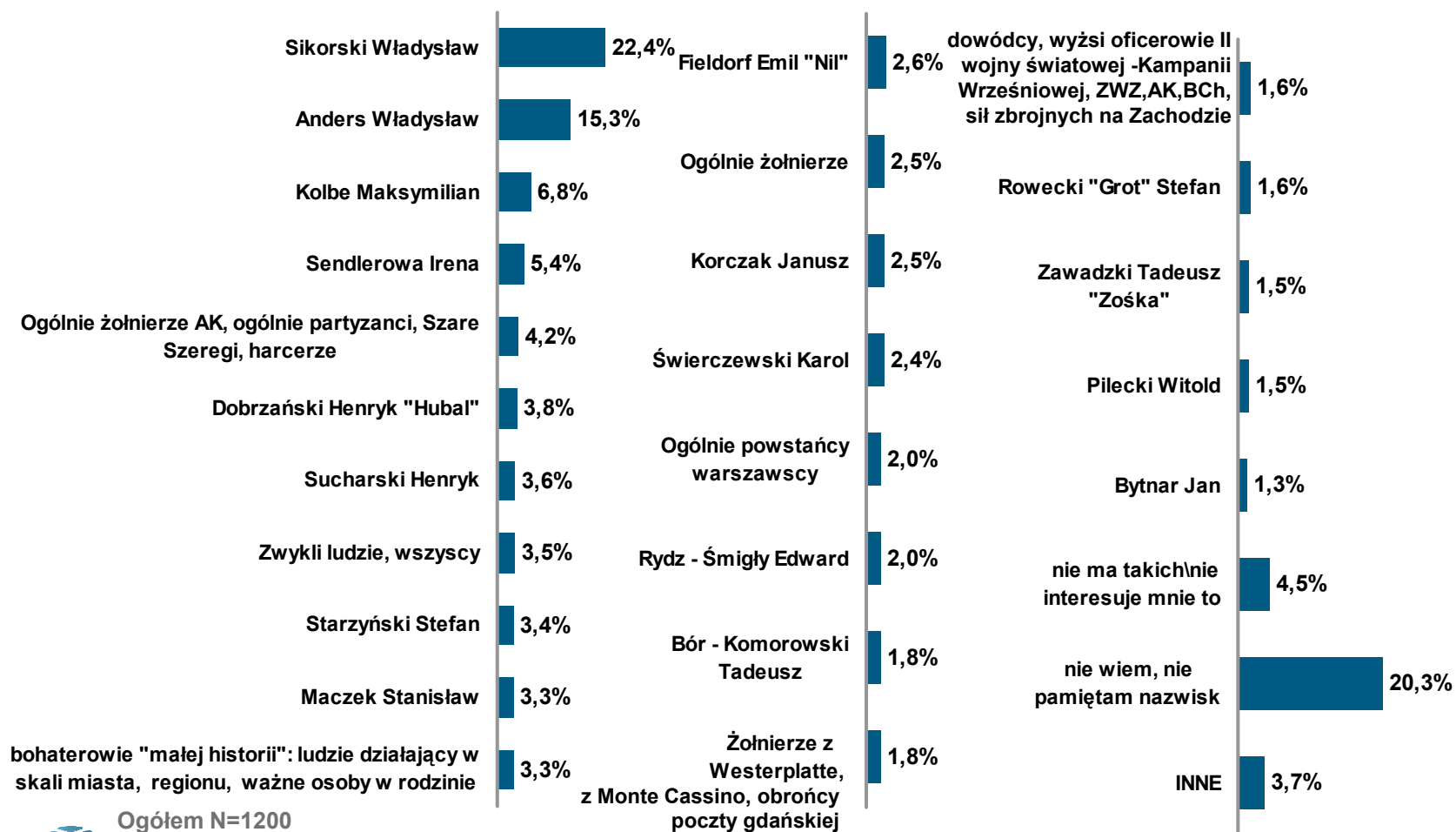
wskazania powyżej 2%

OBRAZ WOJNY W SKALI POLSKI

Czy Pana(i) zdaniem w okresie II wojny światowej były w polskim społeczeństwie postacie, z których Polacy mogą być dzisiaj dumni?

Proszę wymienić kilka takich postaci i powiedzieć, dlaczego Polacy mogą być z nich dumni?

Ogółem N=1200

RESEARCH INTERNATIONAL

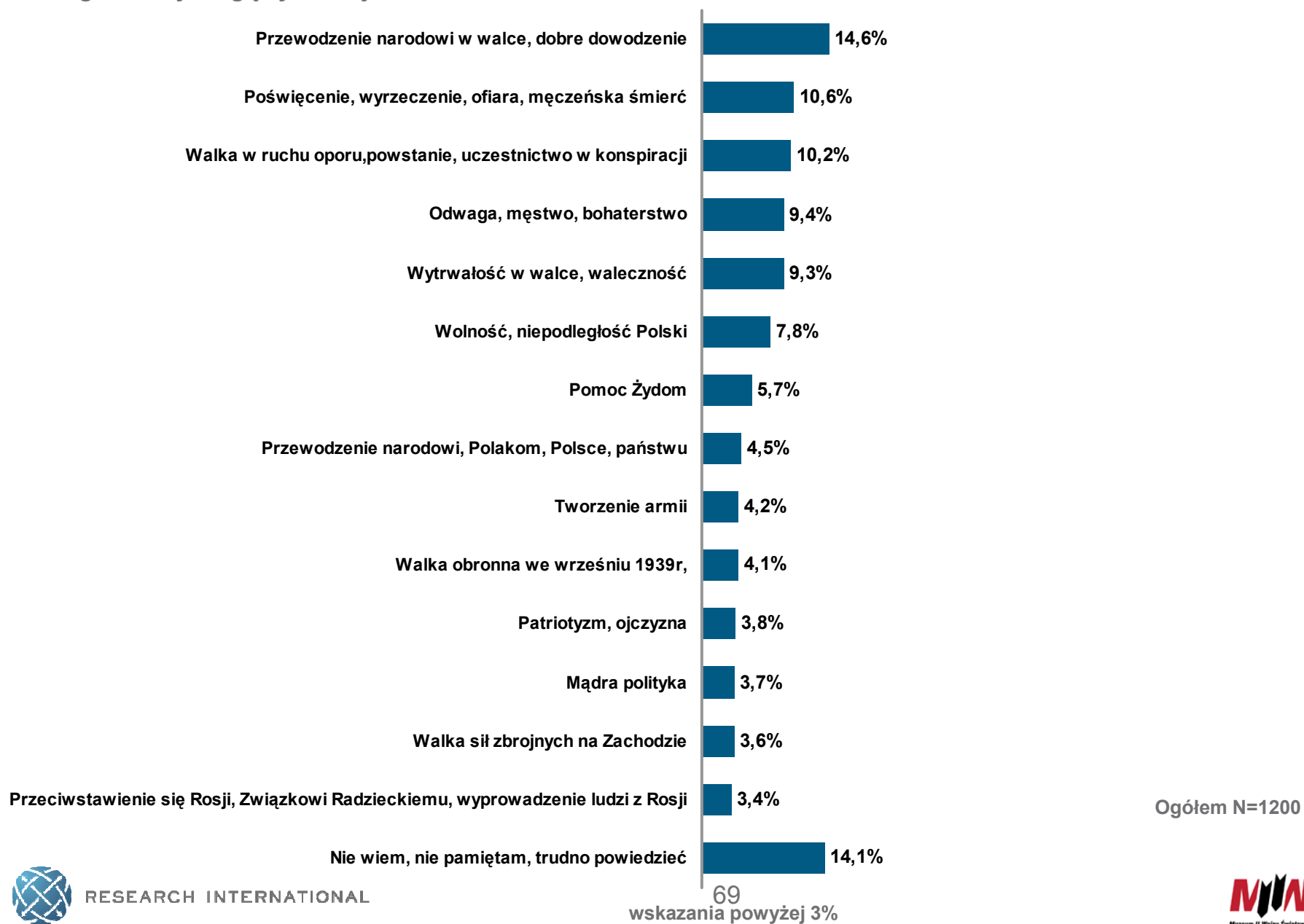
68
wskazania powyżej 1%

Muzeum II Wojny Światowej

OBRAZ WOJNY W SKALI POLSKI

Dlaczego Polacy mogą być z niej dumni?

RESEARCH INTERNATIONAL

Muzeum II Wojny Światowej

OBRAZ WOJNY W SKALI POLSKI

A czy Pana(i) zdaniem w okresie II wojny światowej były w polskim społeczeństwie postacie, które przyniosły wstyd dobremu imieniu Polaka?

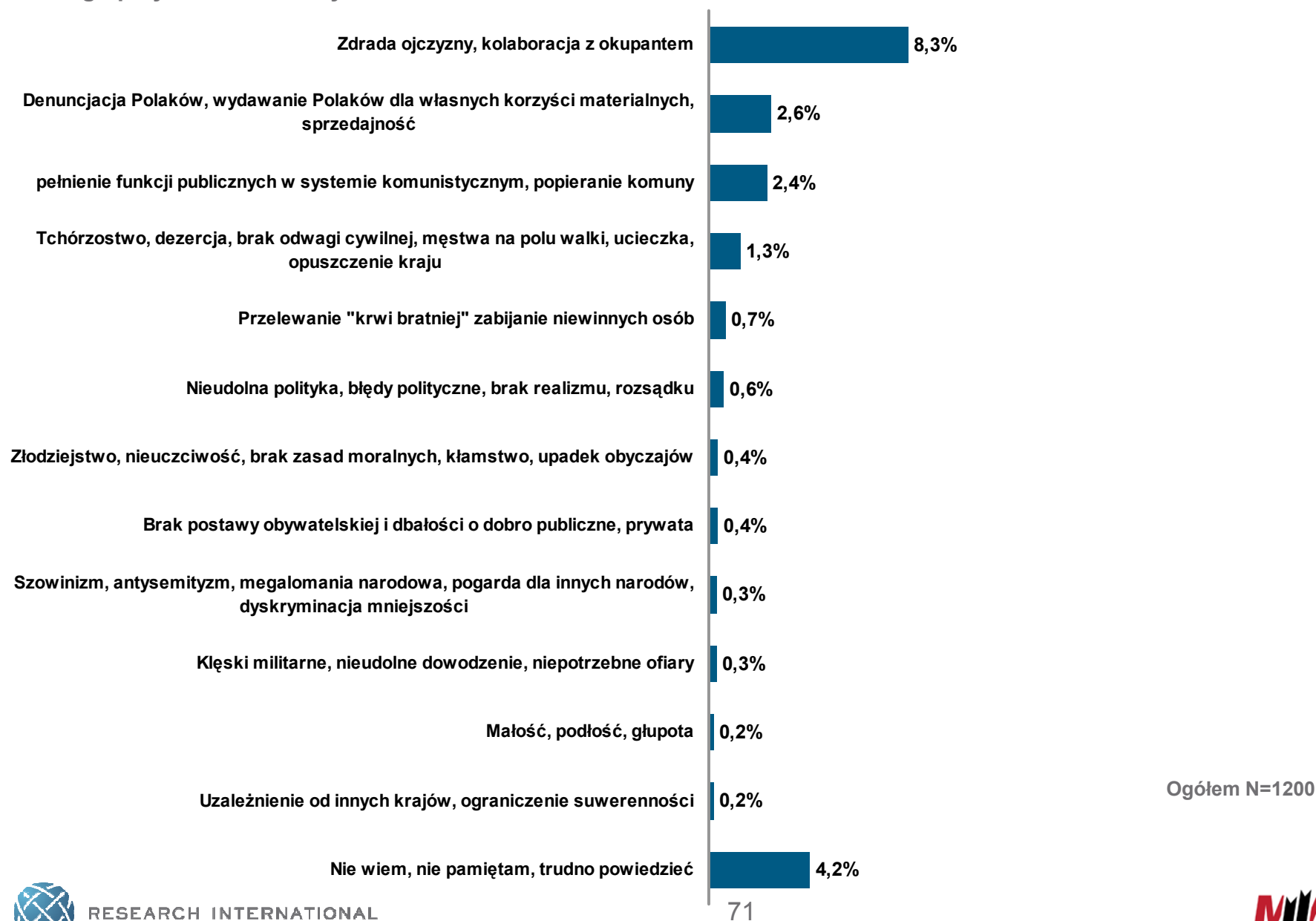

Proszę wymienić kilka takich postaci i powiedzieć, dlaczego przyniosły one wstyd dobremu imieniu Polaka?

OBRAZ WOJNY W SKALI POLSKI

Dlaczego przyniosła ona wstyd?

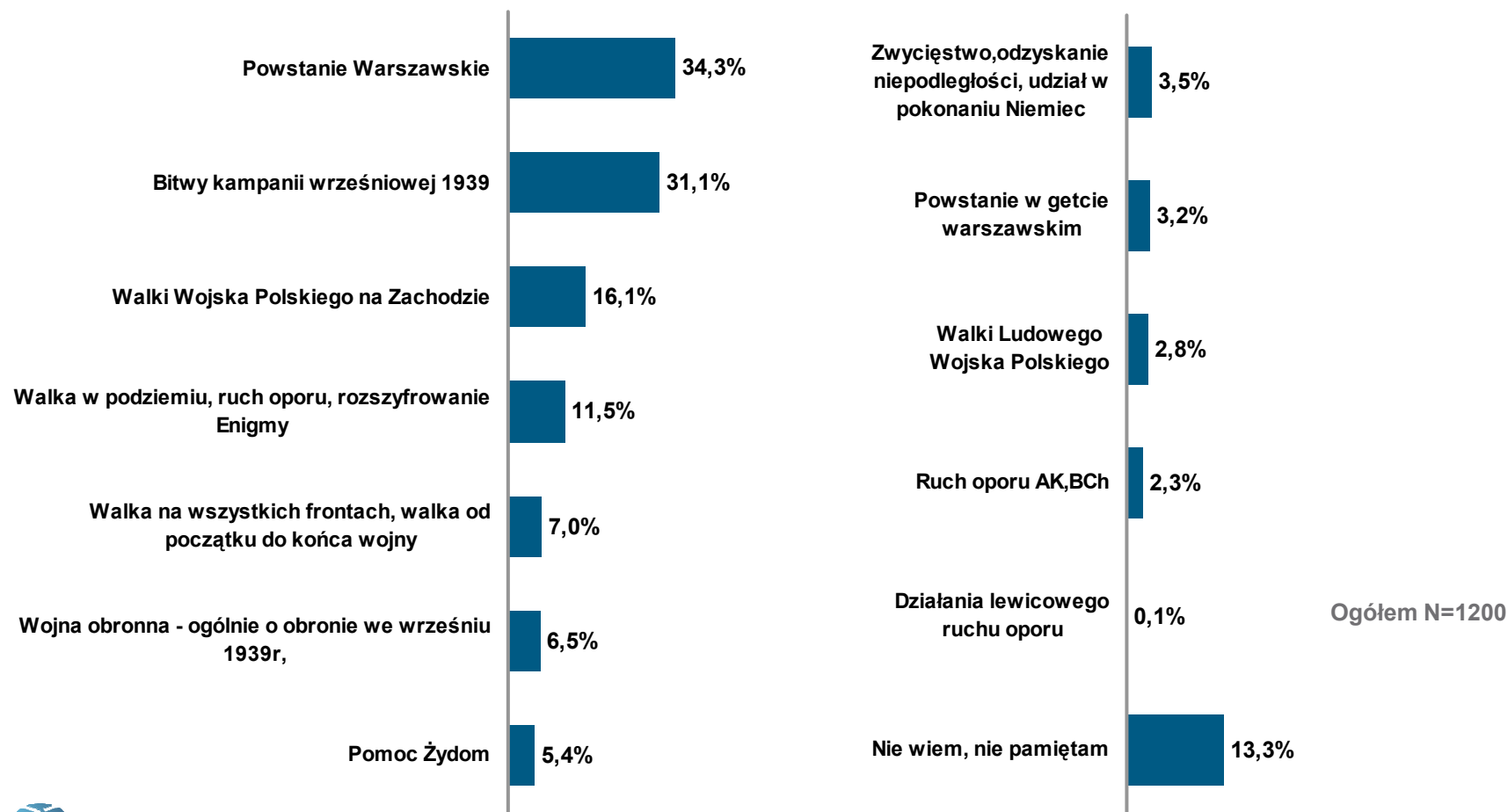

OBRAZ WOJNY W SKALI POLSKI

Czy Pana(i) zdaniem były w okresie II wojny światowej fakty lub wydarzenia, z których Polacy mogą być dumni?

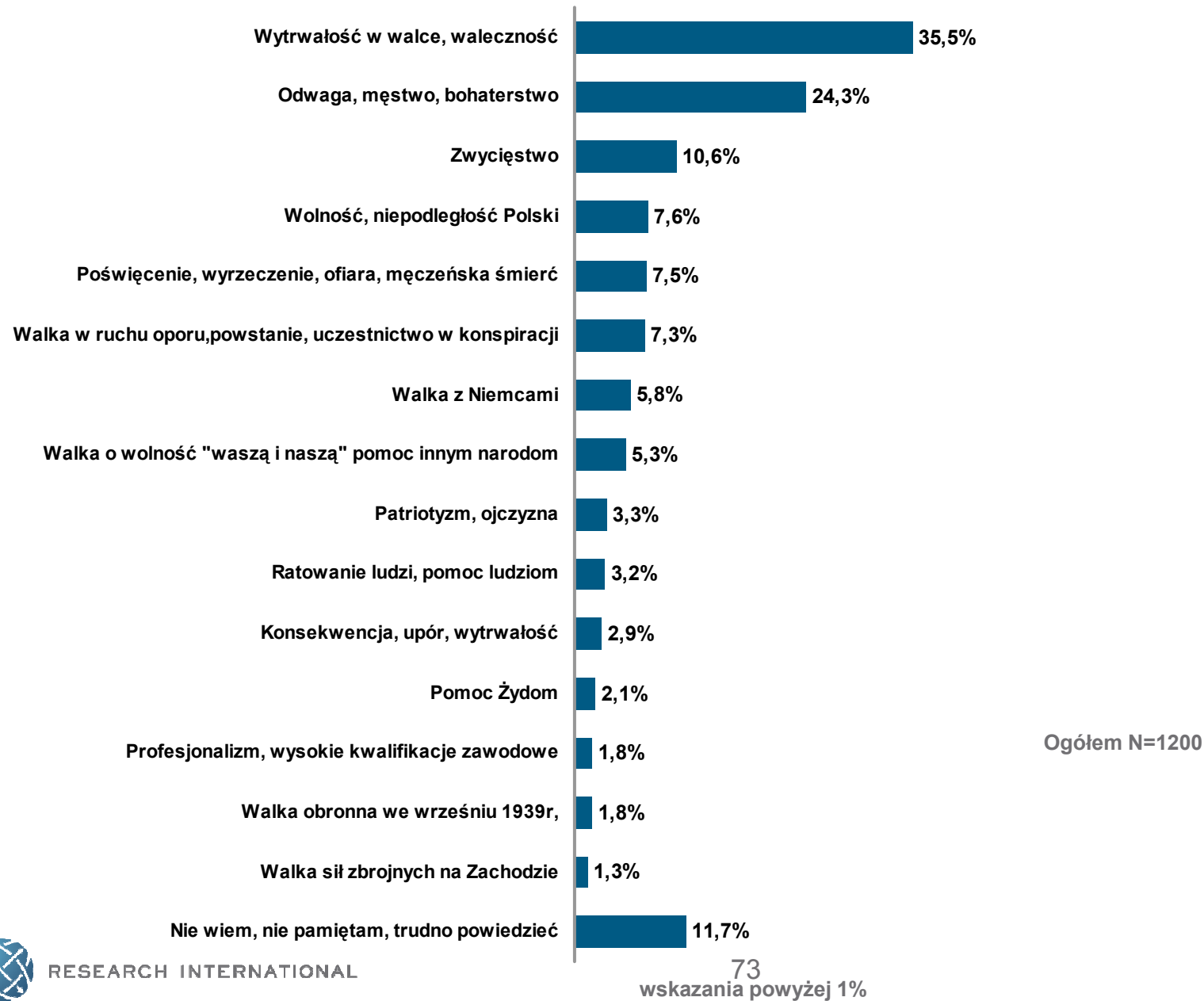

35a. Proszę wymienić kilka takich faktów lub wydarzeń i powiedzieć, dlaczego Polacy mogą być z nich dumni?

OBRAZ WOJNY W SKALI POLSKI

Dlaczego Polacy mogą być z niego dumni?

RESEARCH INTERNATIONAL

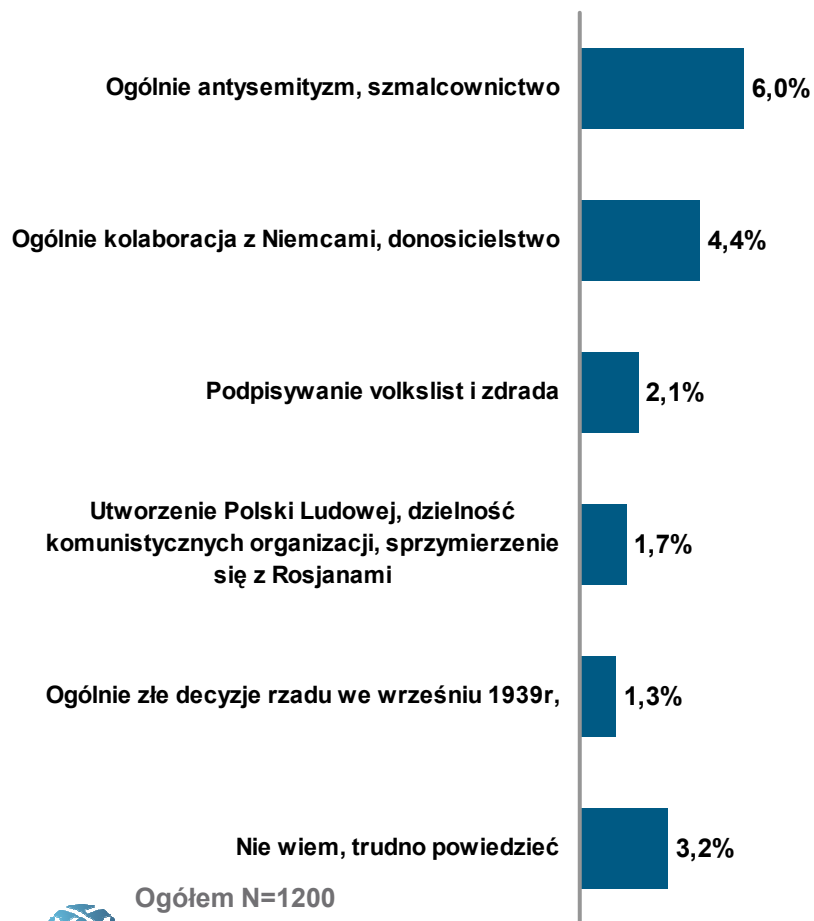

OBRAZ WOJNY W SKALI POLSKI

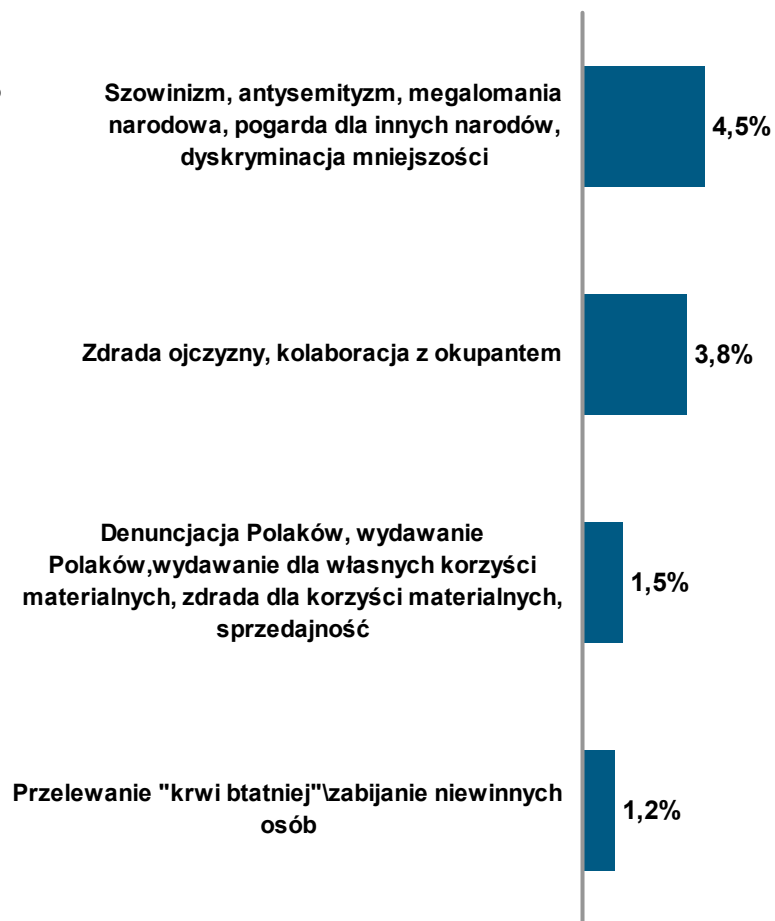
Czy Pana(i) zdaniem były w okresie II wojny światowej fakty lub wydarzenia, które przyniosły Polakom wstyd?

36a. Proszę wymienić kilka takich faktów lub wydarzeń i powiedzieć, dlaczego przyniosły one Polakom wstyd?

36b. Dlaczego przyniosło ono wstyd?

Ogółem N=1200
RESEARCH INTERNATIONAL

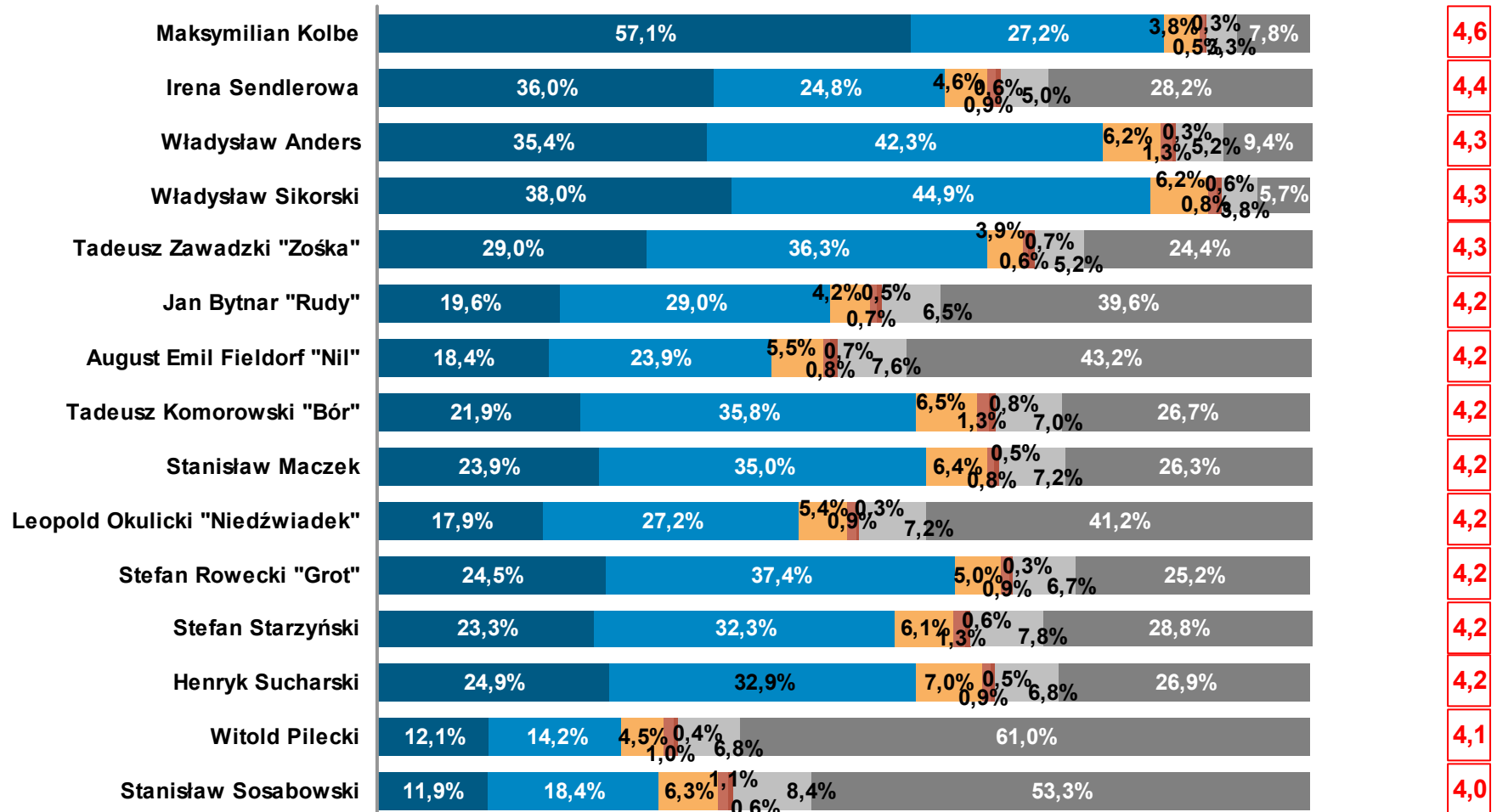
74
wskazania powyżej 1%

OBRAZ WOJNY W SKALI POLSKI

Przeczytam Panu(i) listę osób, które działały w okresie II wojny światowej, Jeżeli nie słyszał Pan(i) o danej osobie, proszę o tym powiedzieć. Jeśli zaś słyszał(a) Pan(i) o tej osobie, proszę powiedzieć, jak ocenia Pan(i) jej działalność w czasie II wojny światowej?

Srednie

Ogółem N=1200

RESEARCH INTERNATIONAL

- [5] Zdecydowanie pozytywnie
- [4] Raczej pozytywnie
- [3] Pod pewnymi względami pozytywnie, pod innymi negatywnie
- [2] Raczej negatywnie
- [1] Zdecydowanie negatywnie
- Trudno powiedzieć
- Nie znam tej osoby

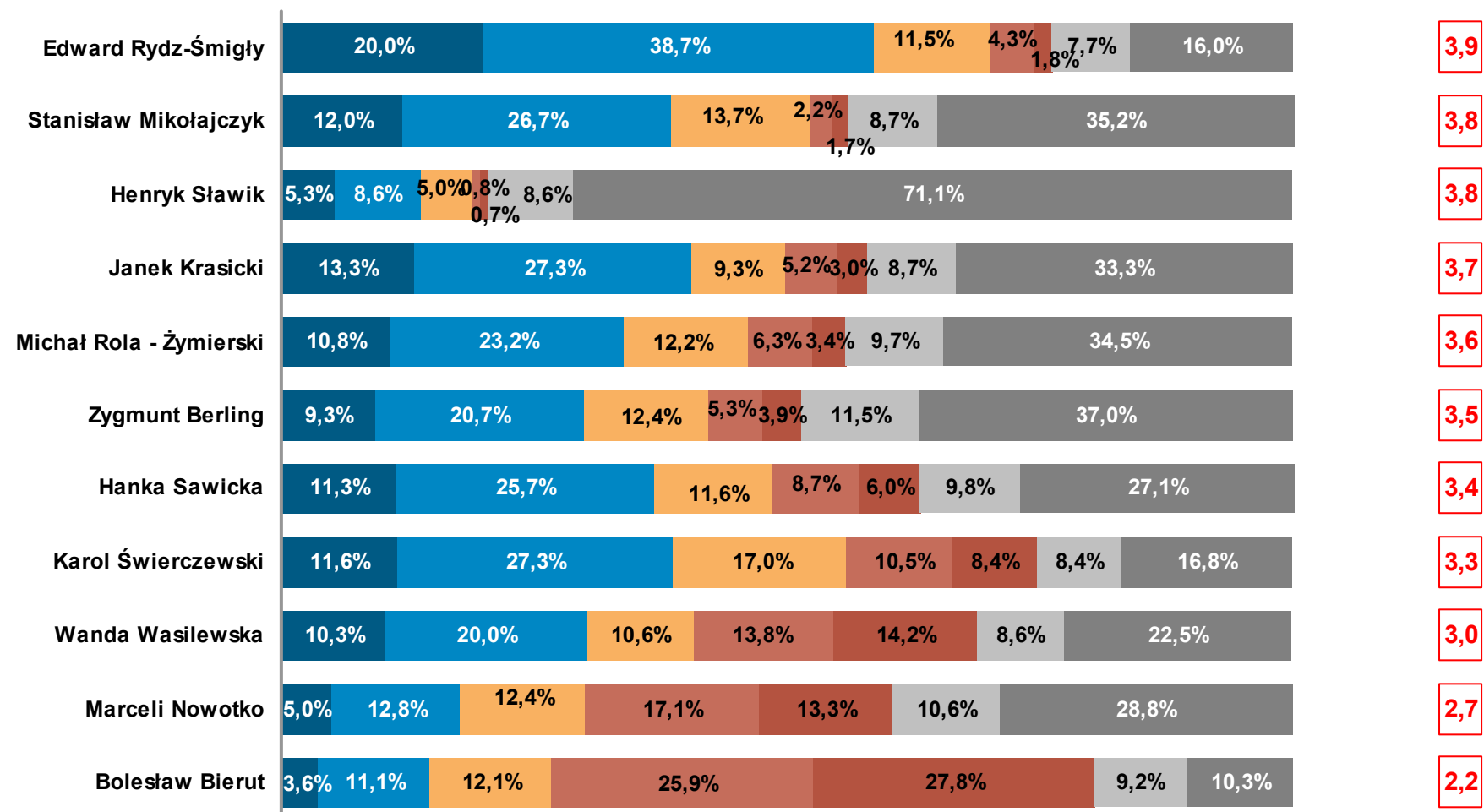
75

OBRAZ WOJNY W SKALI POLSKI

Przeczytam Panu(i) listę osób, które działały w okresie II wojny światowej, Jeżeli nie słyisał Pan(i) o danej osobie, proszę o tym powiedzieć. Jeśli zaś słyisał(a) Pan(i) o tej osobie, proszę powiedzieć, jak ocenia Pan(i) jej działalność w czasie II wojny światowej?

Średnie

Ogółem N=1200

RESEARCH INTERNATIONAL

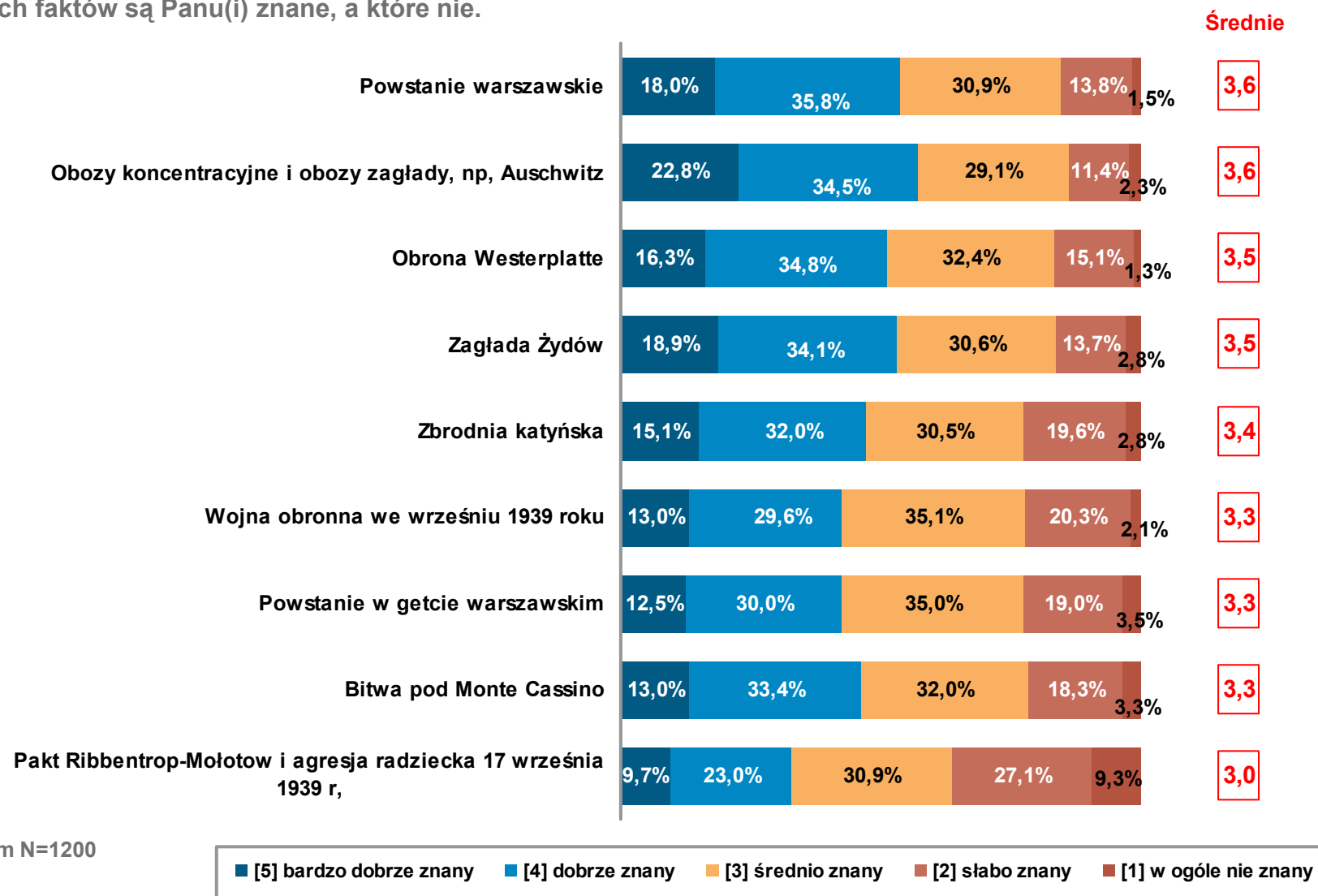
- [5] Zdecydowanie pozytywnie
- [4] Raczej pozytywnie
- [3] Pod pewnymi względami pozytywnie, pod innymi negatywnie
- [2] Raczej negatywnie
- [1] Zdecydowanie negatywnie
- Trudno powiedzieć
- Nie znam tej osoby

76

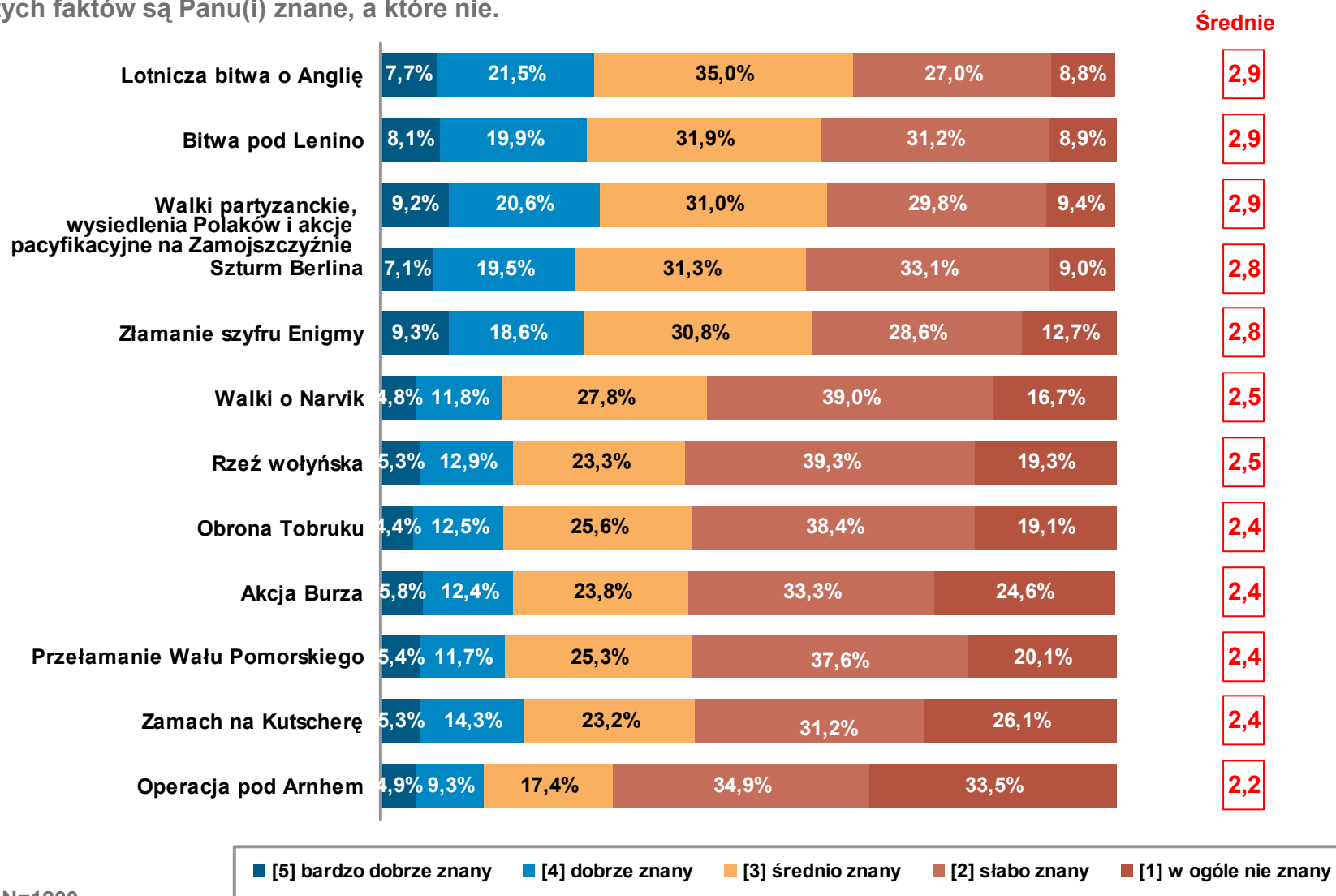
OBRAZ WOJNY W SKALI POLSKI

Postacie i fakty z czasów II wojny światowej nie zawsze są dzisiaj znane w społeczeństwie. Wymień Panu(i) listę faktów z okresu II wojny światowej, które dzisiaj nie zawsze są dobrze znane w społeczeństwie. Proszę powiedzieć, które z tych faktów są Panu(i) znane, a które nie.

OBRAZ WOJNY W SKALI POLSKI

Postacie i fakty z czasów II wojny światowej nie zawsze są dzisiaj znane w społeczeństwie. Wymień Panu(i) listę faktów z okresu II wojny światowej, które dzisiaj nie zawsze są dobrze znane w społeczeństwie. Proszę powiedzieć, które z tych faktów są Panu(i) znane, a które nie.

Ogółem N=1200

RESEARCH INTERNATIONAL

OBRAZ WOJNY W SKALI POLSKI

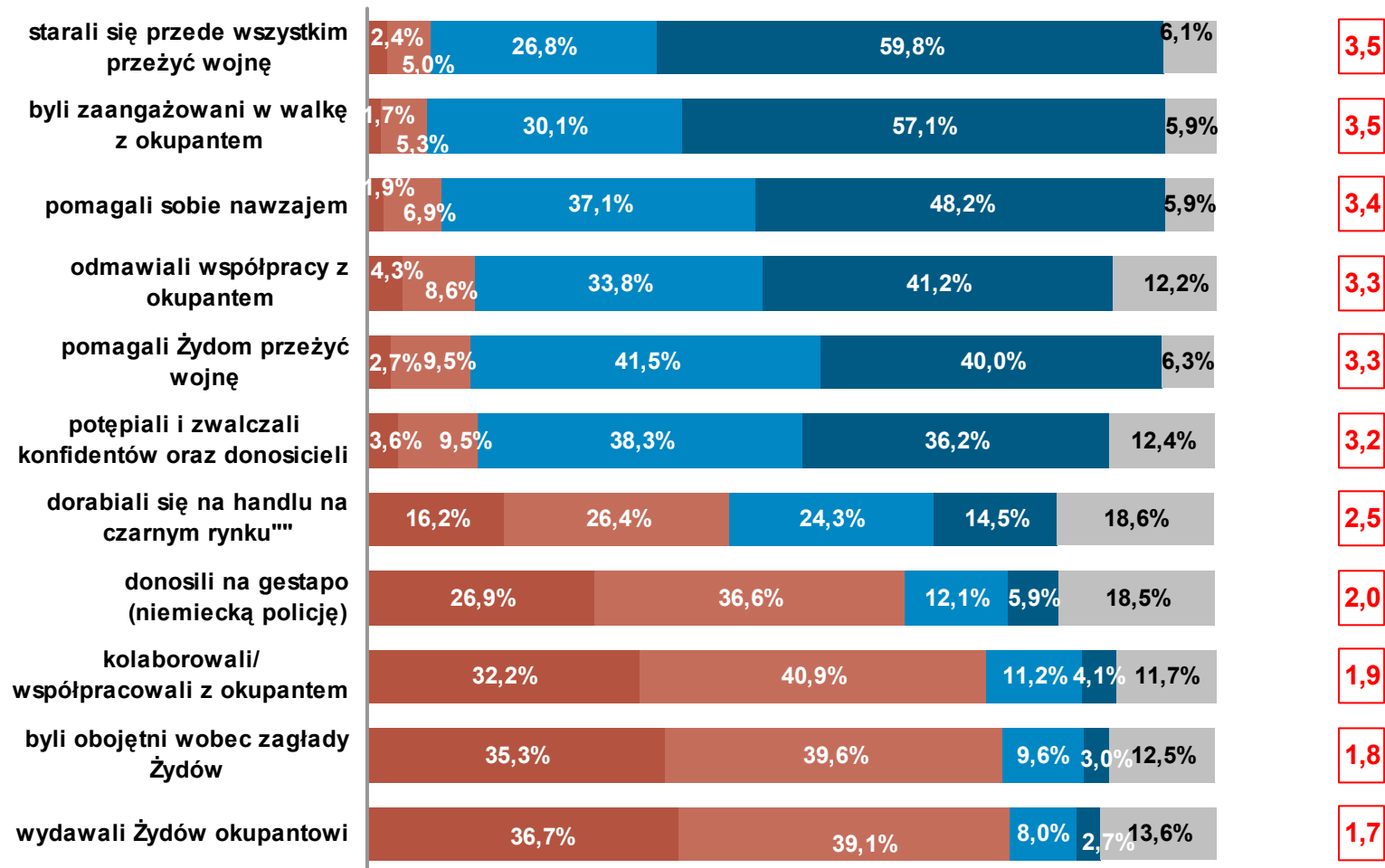
- Badania wskazują, że **w postrzeganiu zachowań** Polaków w okresie wojny dominują obecnie **stereotypy pozytywne**:
 - respondenci zdają sobie sprawę, że żyjący w czasie wojny starali się przede wszystkim przeżyć i często zajmowali się handlem na czarnym rynku;
 - jednocześnie relatywnie często przypisują im pozytywnie oceniane dziś zachowania: zaangażowane w walkę z okupantem, potępienie kolaboracji, wzajemną solidarność, pomaganie Żydom;
 - za rzadkie zaś uważają kolaborację, donoszenie okupantom, obojętność wobec Zagłady i denuncjowanie Żydów.
- W opinii ankietowanych na szczególne upamiętnienie zasługują:
 - **rocznice** zakończenia II wojny światowej, powstania warszawskiego oraz wybuchu wojny;
 - **miejsca**: Westerplatte, Oświęcim oraz inne obozy zagłady, Warszawa oraz rozsiane po terenie całego kraju cmentarze i groby.
- W ocenie większości badanych (52%), o problematyce **Holocaustu** mówi się obecnie w Polsce tyle, ile należy (za mało – 19%, za dużo 17%).
- **Miejscami szczególnie ważnymi ze względu na pamięć Zagłady** są, zdaniem badanych, tereny byłych obozów śmierci (najczęściej wymieniano Oświęcim), zachowane fragmenty dzielnic żydowskich w miastach (w tym kontekście wspomniano Warszawę i Łódź) oraz miejsca straceń i mordów (jako konkretny przykład podawano Jedwabne).

OBRAZ WOJNY W SKALI POLSKI

Czy Pana(i) zdaniem Polacy w czasie II wojny światowej:

Średnie

■ [1] bardzo rzadko ■ [2] raczej rzadko ■ [3] raczej często ■ [4] bardzo często ■ trudno powiedzieć

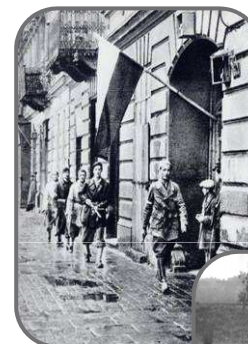
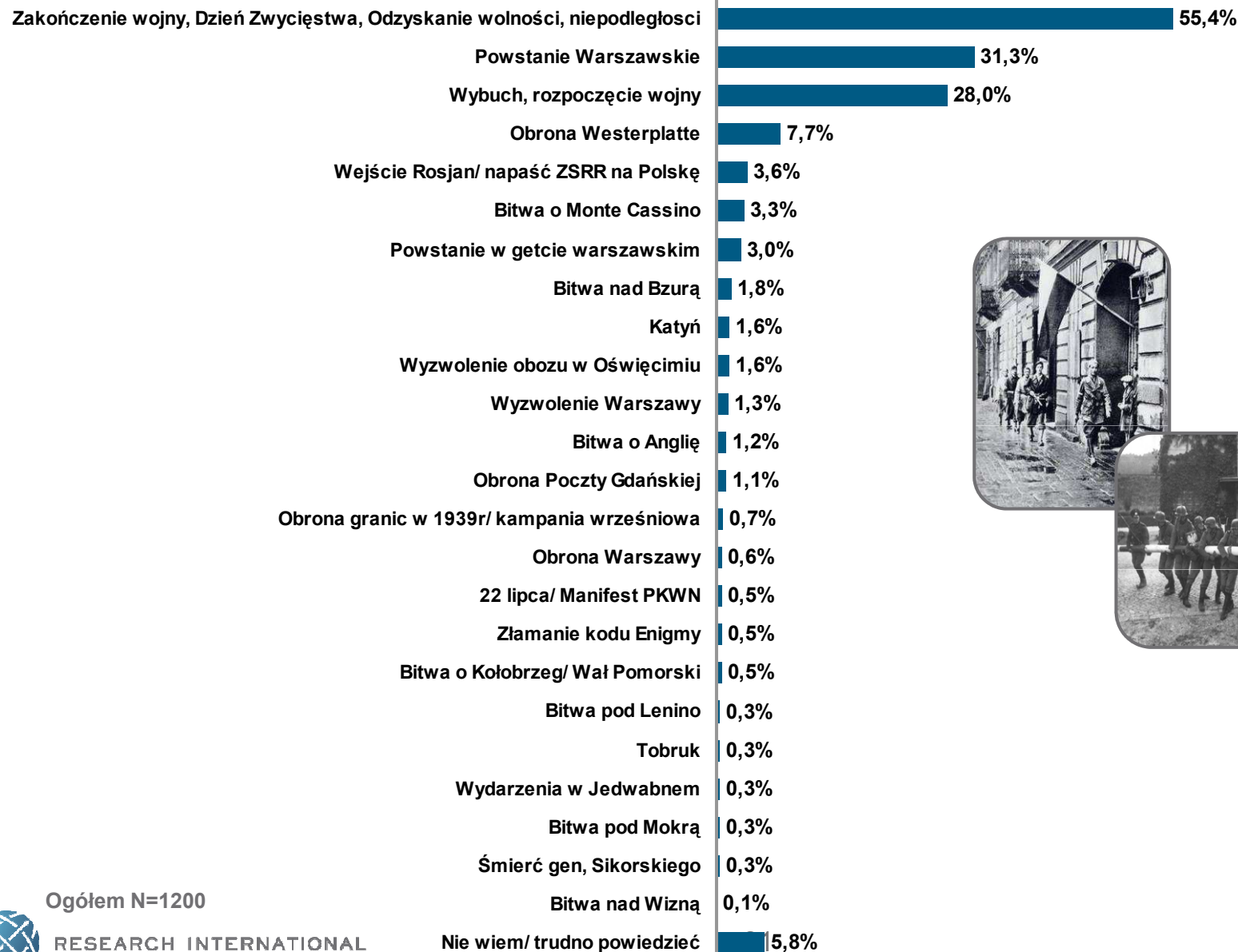
Ogółem N=1200

RESEARCH INTERNATIONAL

OBRAZ WOJNY W SKALI POLSKI

Rocznice jakich faktów lub wydarzeń z okresu II wojny światowej powinno się Pana(i) zdaniem szczególnie, uroczyste obchodzić w naszym kraju?

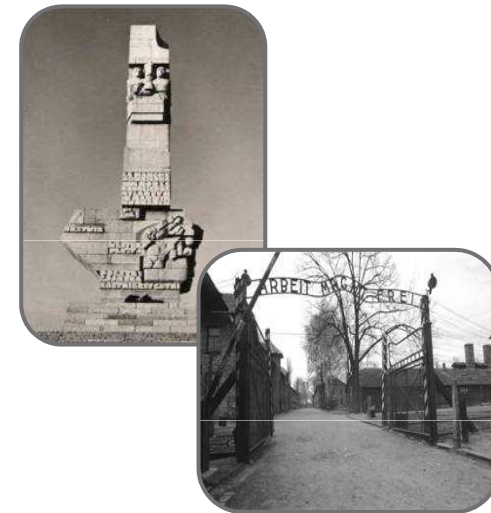
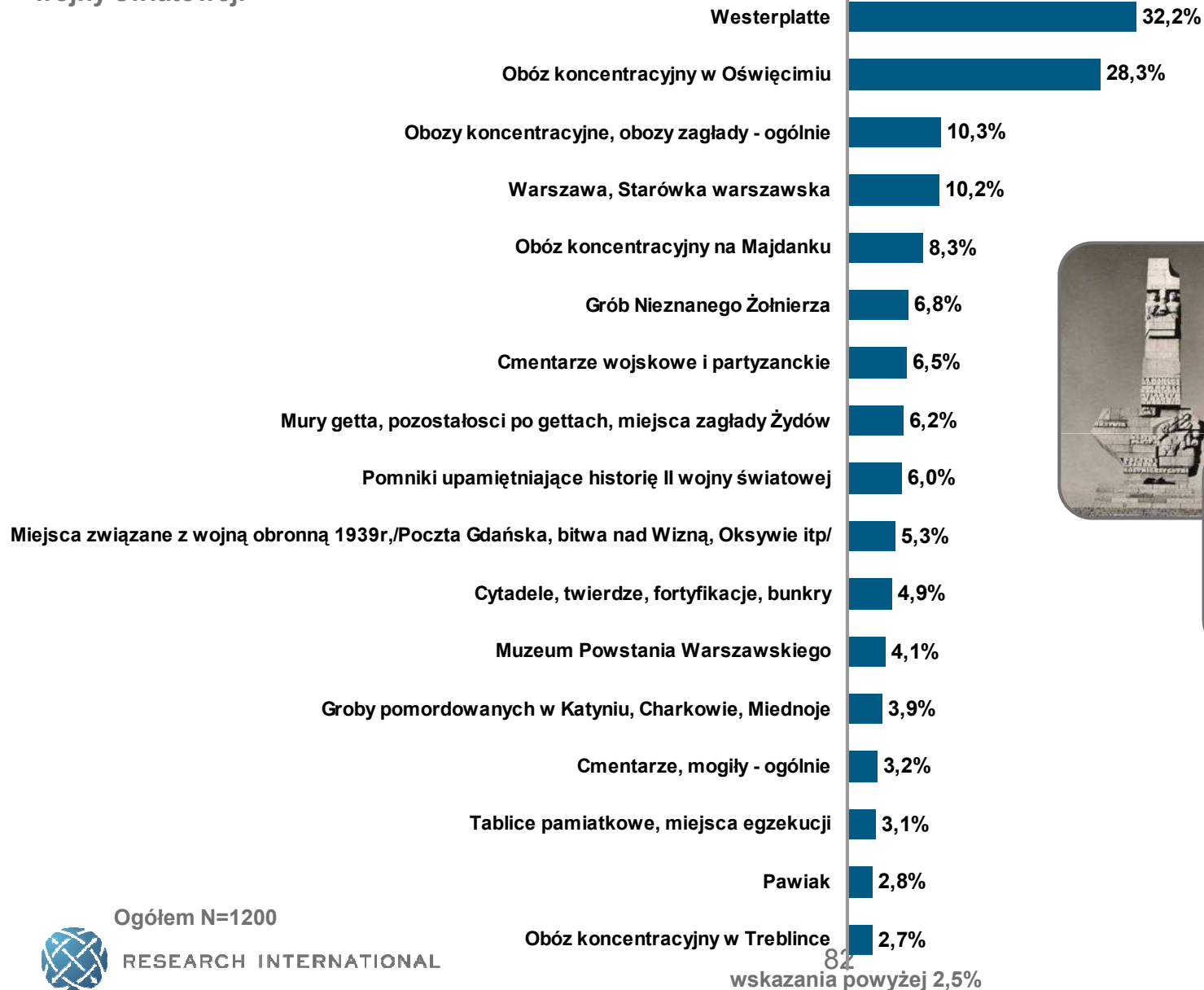
Ogółem N=1200

RESEARCH INTERNATIONAL

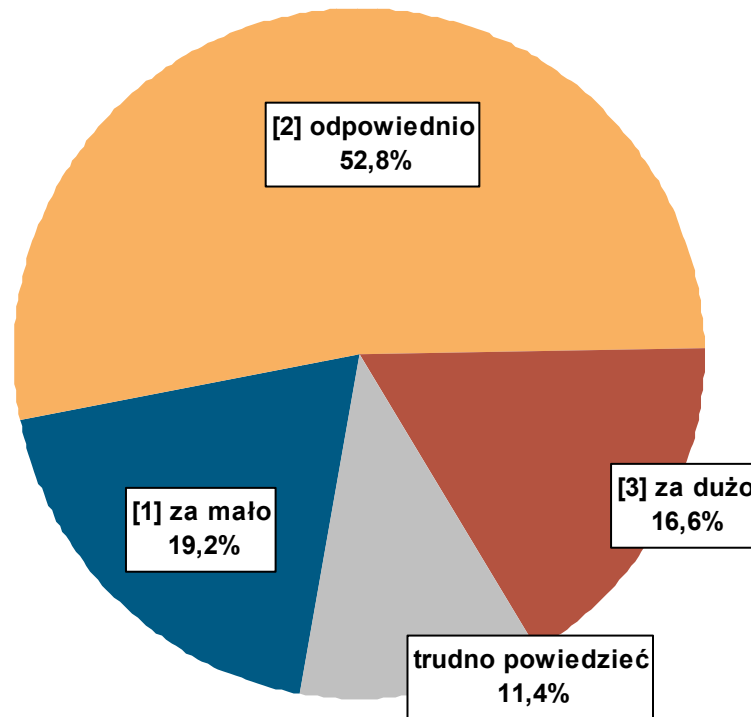
OBRAZ WOJNY W SKALI POLSKI

W każdym kraju istnieją miejsca i zabytki, które mają szczególną wartość dla jego mieszkańców. Proszę wymienić kilka zabytków lub miejsc, które Pana(i) zdaniem mają szczególną wartość dla Polaków ze względu na historię II wojny światowej.

OBRAZ WOJNY W SKALI POLSKI

Czy Pana(i) zdaniem o zagładzie ludności żydowskiej - Holocauście mówi się obecnie w naszym kraju:

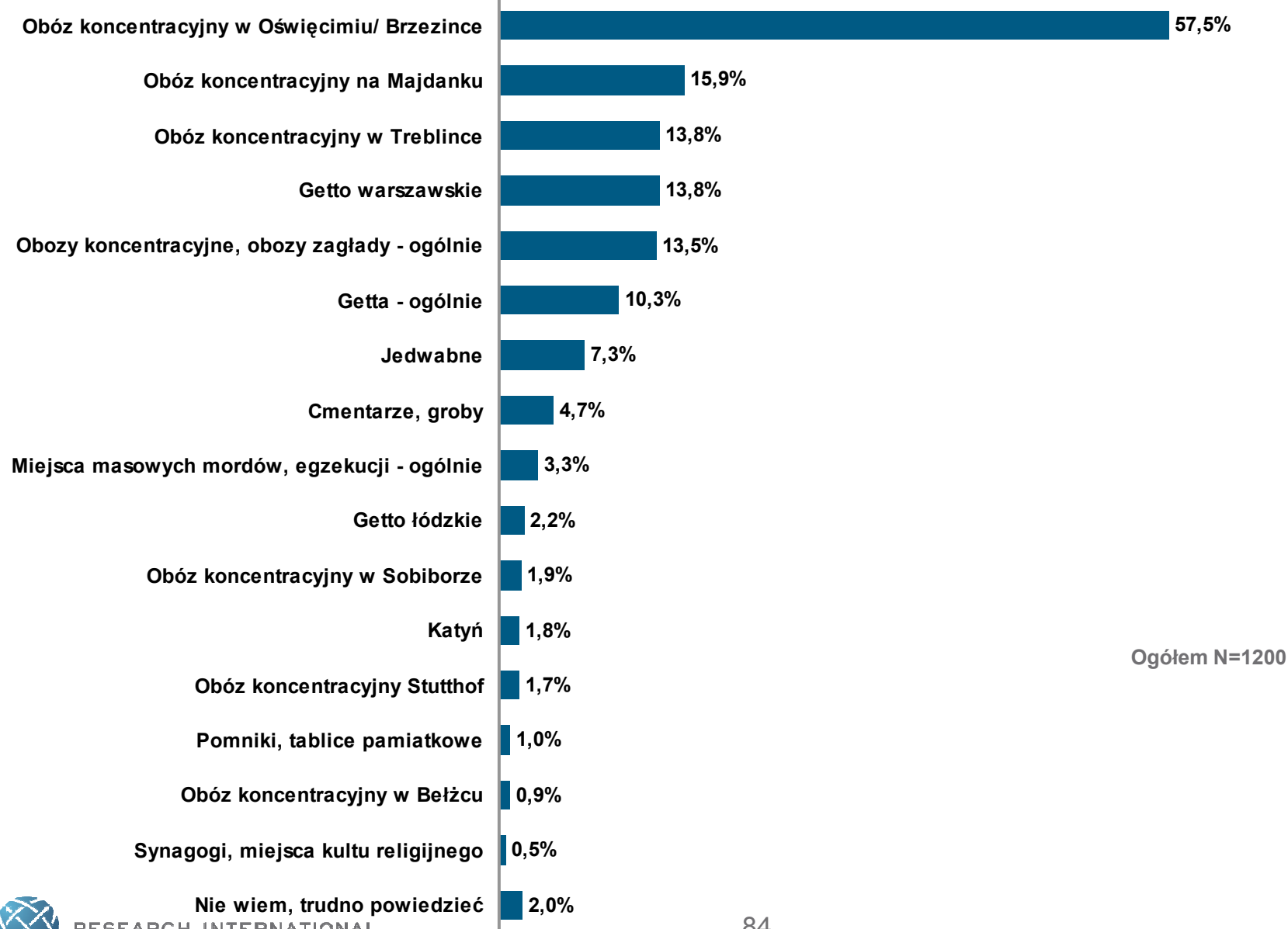
Ogółem N=1200

RESEARCH INTERNATIONAL

OBRAZ WOJNY W SKALI POLSKI

Jakie zabytki lub miejsca na terenie Polski zasługują na upamiętnienie, ze względu na to, że w czasie II wojny światowej dokonano w nich zagłady ludności żydowskiej - Holocaustu?

WOJNA A RELACJE POLAKÓW Z INNYMI NARODAMI

WOJNA A RELACJE POLAKÓW Z INNYMI NARODAMI

- W **przekazach rodzinnych** dotyczących II wojny światowej znalazły się informacje o kontaktach pomiędzy Polakami a przedstawicielami innych narodów – najczęściej Niemcami, Rosjanami i Żydami, nieco rzadziej – Ukraińcami.
 - O wspomnieniach kontaktów z Ukraińcami najczęściej mówili respondenci z województw wschodnich i zachodnich, w których zamieszkało wielu mieszkańców terenów wschodnich II Rzeczypospolitej. Tam też zachowało się najwięcej złych wspomnień dotyczących stosunków polsko-ukraińskich.
 - Kontakty z Niemcami i Rosjanami były najczęściej wspomniane negatywnie, z Żydami – pozytywnie, choć w trakcie badań zarejestrowaliśmy wiele wypowiedzi odnoszących się do sytuacji odmiennych od tych tendencji dominujących.
- **Odpowiedzialność** za wybuch II wojny światowej jest przypisywana przede wszystkim Niemcom.
 - Niemal 9 na 10 badanych uznało, że to państwo w decydującym stopniu ponosi odpowiedzialność za wybuch wojny, a 8% ankietowanych uznało tą odpowiedzialność jako znaczącą.
 - Respondenci często też uważali, że konfliktowi winien jest Związek Sowiecki, ale w tym przypadku odsetek odpowiedzi „w decydującym stopniu” wyniósł 43%, a „w znacznym stopniu” 36%.
 - Względnie często można było też spotkać się opiniami o decydującym lub znacznym stopniu odpowiedzialności pozostałych sygnatariuszy Paktu Trzech (Włochy – 40%, Japonia – 36%) oraz aliantów, w tym zwłaszcza Wielkiej Brytanii (28%) i Francji (24%).
- Polska, co zrozumiałe, należała do państw o najniższym poziomie przypisywanej odpowiedzialności (60% - w żadnym stopniu nie ponosi odpowiedzialności). Warto zwrócić uwagę, że niemal co dziesiąty respondent uważał, iż Polska może odpowiadać w decydującym lub znacznym stopniu.
- W **pamięci o cierpieniu i ofiarach** II wojny światowej centralne miejsce zajmują **Polacy i Żydzi**. Skala cierpień tych nacji została przez zdecydowaną większość badanych określona jako bardzo duża lub duża (93% - Polacy, 92% - Żydzi).

WOJNA A RELACJE POLAKÓW Z INNYMI NARODAMI

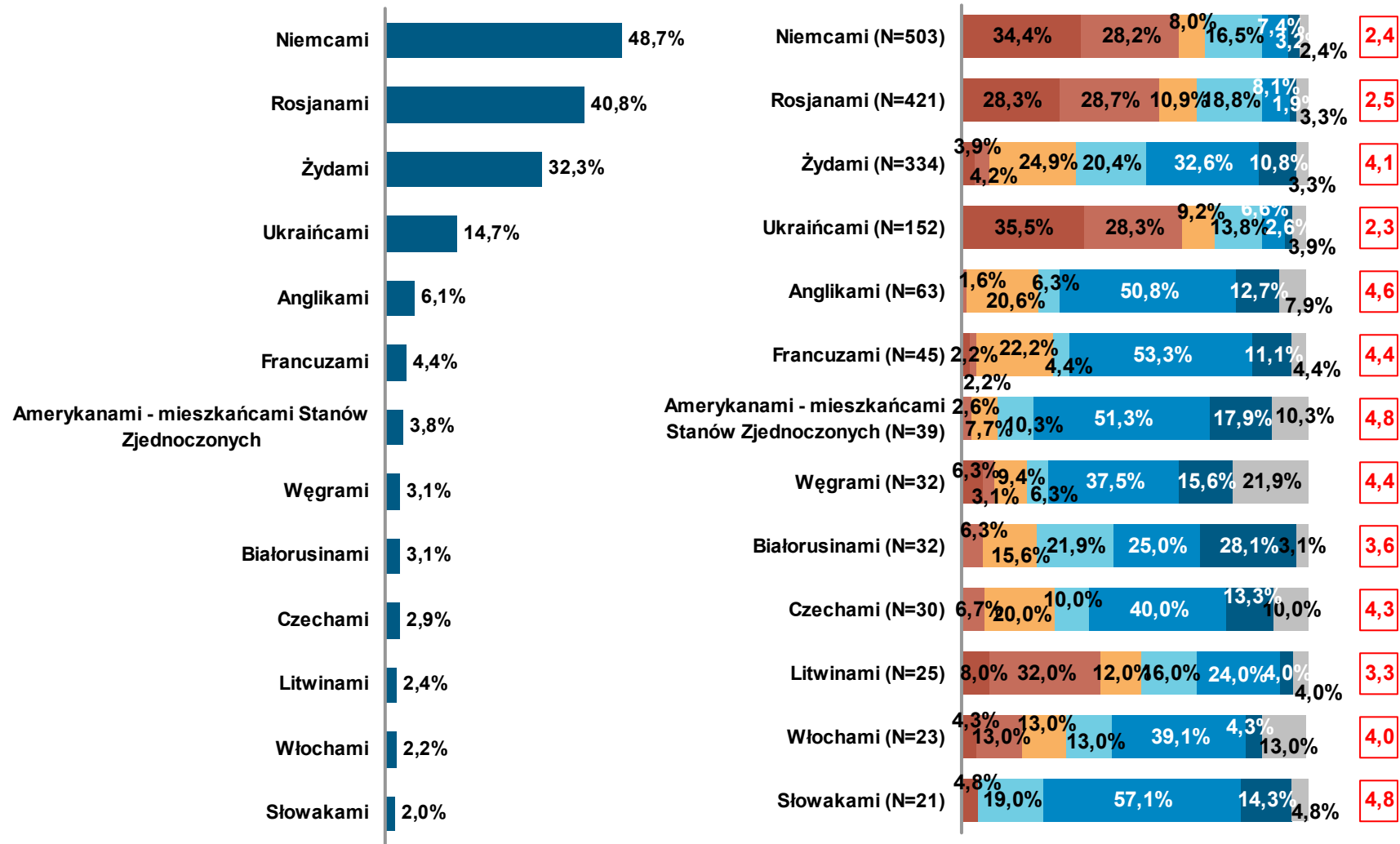
- Pomimo odpowiedzialności Niemiec i Związku Sowieckiego za wybuch konfliktu, często również obywatele tych państw są postrzegani jako ofiary cierpień wojennych.
 - Według 70% ankietowanych skala cierpienia (i ofiar) Rosjan był bardzo duża lub duża. W przypadku Niemców odsetek ten był nieznacznie mniejszy i wyniósł 64%.
 - W tym miejscu warto zaznaczyć, że podczas dyskusji grupowych rozmówcy mówiąc o postrzeganiu ofiar II wojny światowej starali się w swych wypowiedziach oddzielać zło systemy polityczne i ideologiczne od zwykłych ludzi, którzy nie ze swojej winy ponosili konsekwencje działań politycznych. Było to szczególnie widoczne w wypowiedziach dotyczących obywateli Związku Sowieckiego.
- Zwraca uwagę fakt wysokiego poziomu wiedzy o ofiarach poniesionych przez Romów (53% - bardzo duża lub duża skala cierpienia), zwłaszcza, że przez długie lata problem martyrologii tego narodu rzadko pojawiał się w dyskursie publicznym.
- Jednocześnie dość rzadko przyznajmy, że duża (lub bardzo duża) skala cierpienia mogła również dotyczyć narodu ukraińskiego (39%). Wpływ na to może mieć pamięć o wydarzeniach na Wołyniu, polityka historyczna okresu PRL oraz sposób przedstawiania informacji na temat cierpień poniesionych przez narody Związku Sowieckiego (z reguły pomijano przynależność do poszczególnych narodów).

WOJNA A RELACJE POLAKÓW Z INNYMI NARODAMI

Czy w rodzinnych wspomnieniach zachowały się opowieści o kontaktach w czasie II wojny światowej pomiędzy członkami Pana(i) rodziny a:

Jakie są to wspomnienia?

Ogółem N=1033

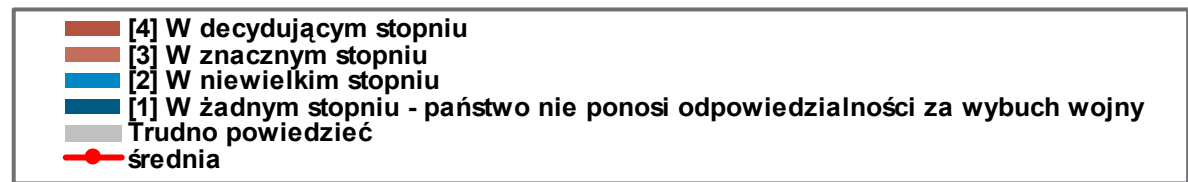
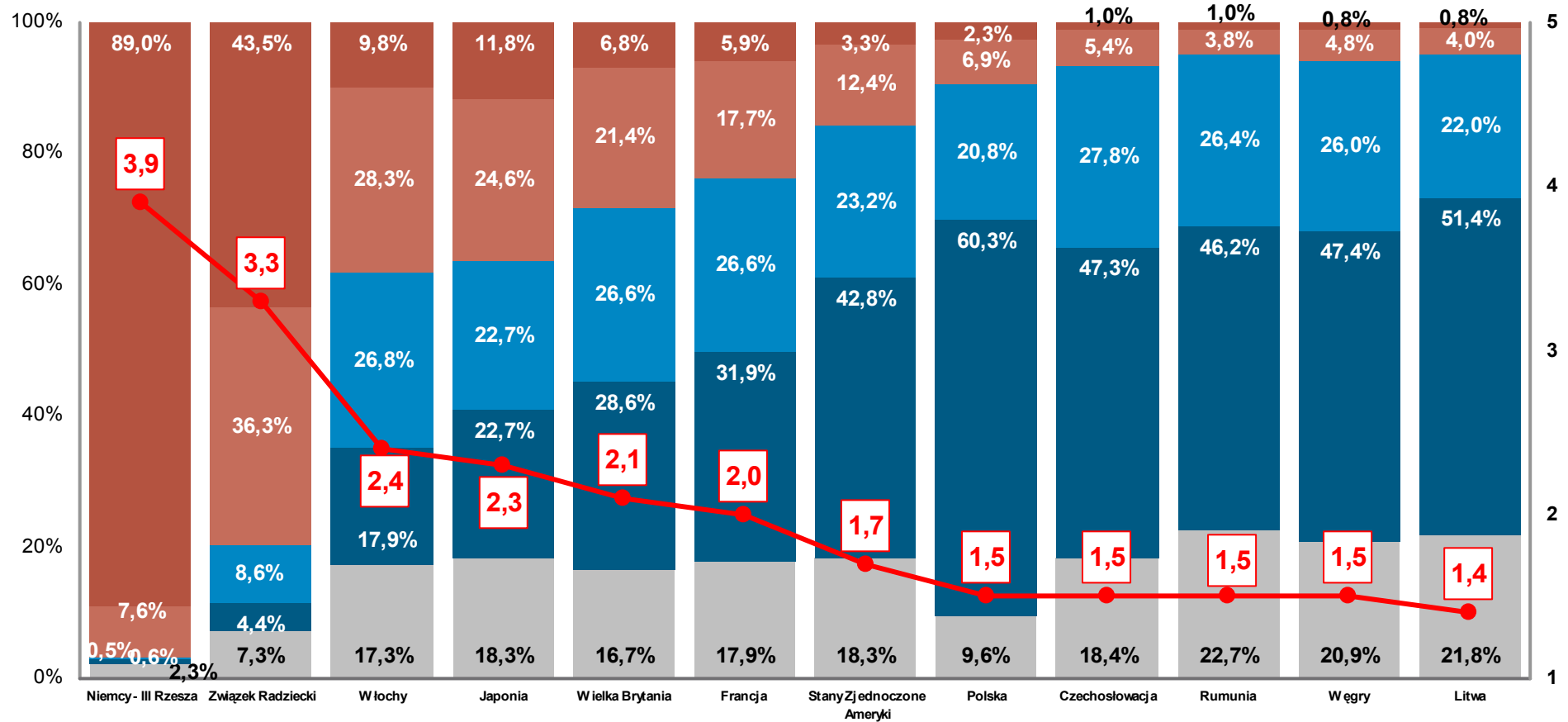

RESEARCH INTERNATIONAL

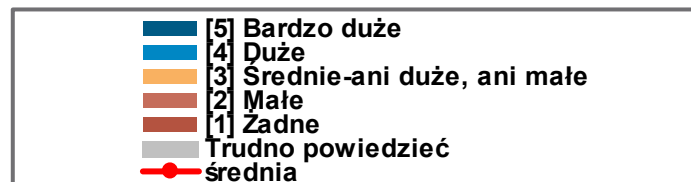
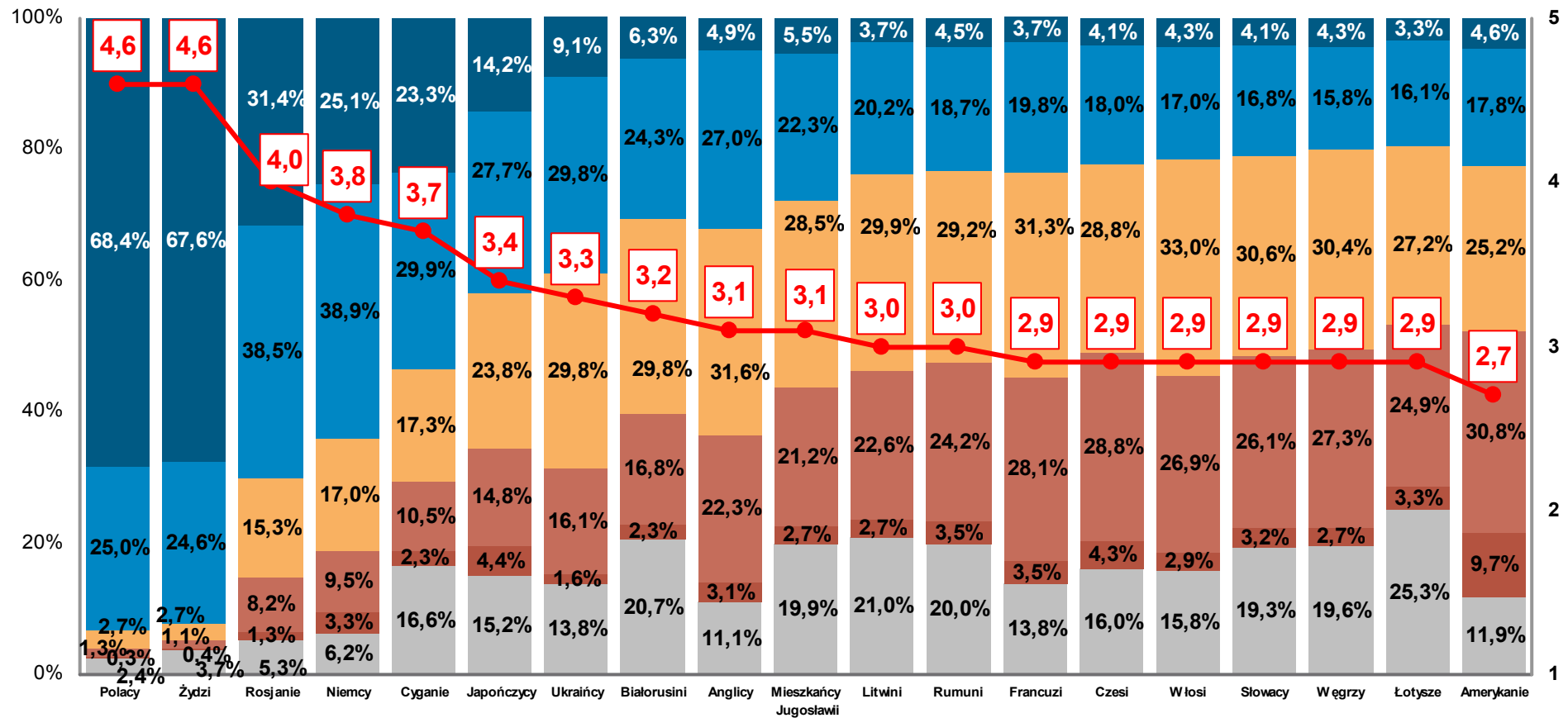
WOJNA A RELACJE POLAKÓW Z INNYMI NARODAMI

W jakim stopniu odpowiedzialność za wybuch II wojny światowej ponosi?

WOJNA A RELACJE POLAKÓW Z INNYMI NARODAMI

Jak ocenia Pan(i) skalę cierpień i ofiar, które w wyniku II wojny światowej ponieśli:

RESEARCH INTERNATIONAL

90

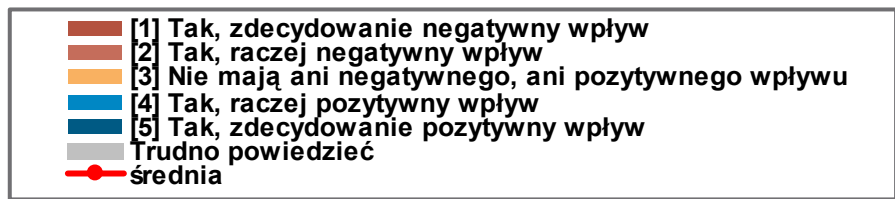
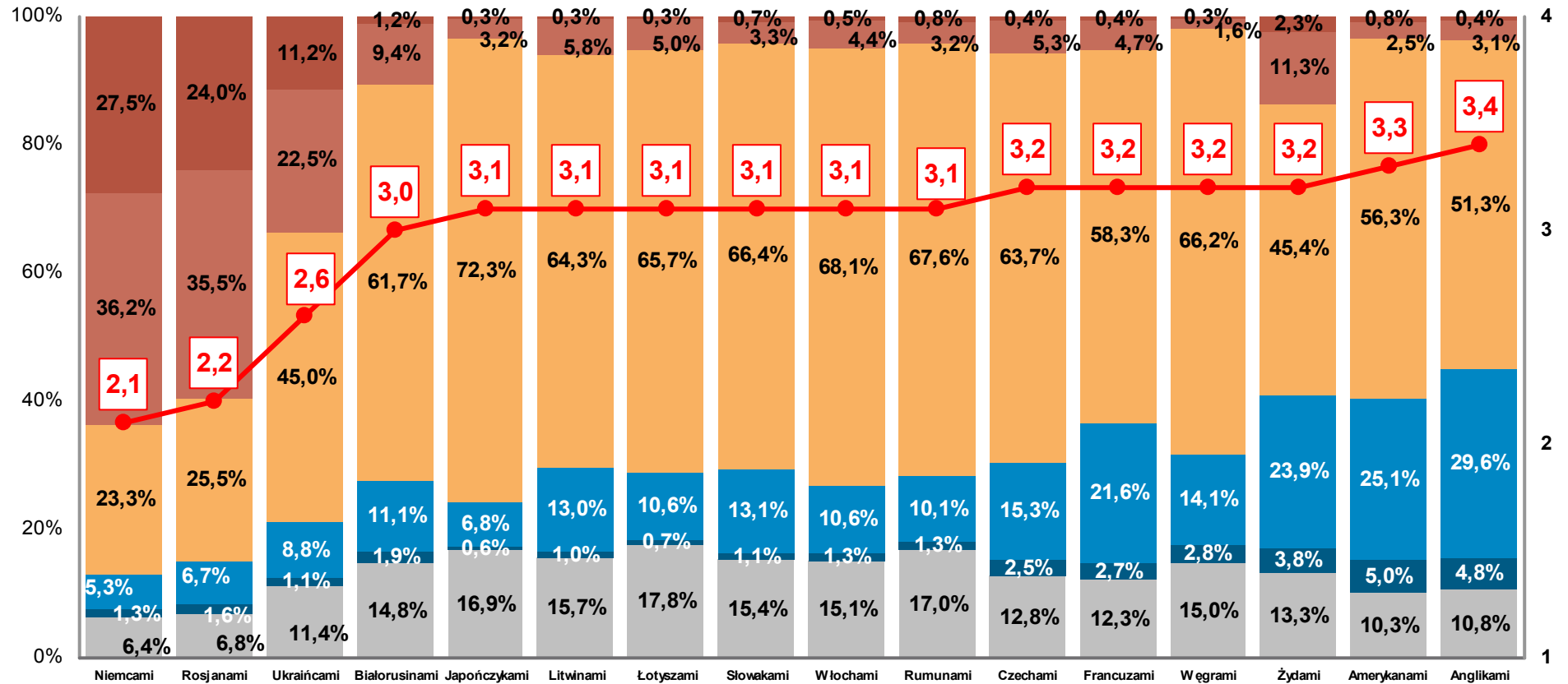
WOJNA A RELACJE POLAKÓW Z INNYMI NARODAMI

- W polskim społeczeństwie często spotykamy się z opinią, że wydarzenia z okresu wojny mają negatywny wpływ na **obecne stosunki Polaków z innymi narodami**.
 - Jest rzeczą zrozumiałą, że najczęściej niekorzystne relacje z innymi dotyczą przede wszystkim Niemców (64%) i Rosjan (59%). Relatywnie często pojawiały się też opinie o negatywnym wpływie dziedzictwa II wojny na nasze stosunki z Ukraińcami (34%).
 - Względnie rzadko natomiast pojawiały się opinie o pozytywnym wpływie spuścizny wojennej na relacje z innymi narodami. Pozytywny wpływ był najczęściej upatrywany w kontaktach z przedstawicielami naszych zachodnich sojuszników (Anglia, Francja, Stany Zjednoczone) oraz Żydów.
- W ocenie wpływu wojny na stosunki z narodem żydowskim stosunkowo często pojawiały się również opinie negatywne:
 - 14% badanych było przekonanych, że wojna ma zdecydowanie lub raczej negatywny wpływ na bieżące relacje z Żydami, zaś odmienne zdanie wyraziło 28% respondentów.
 - Żydzi byli jedyną nacją, gdzie wysokiemu odsetkowi ocen pozytywnych towarzyszył stosunkowo wysoki odsetek ocen negatywnych.
 - Wydaje się, że jest to efekt jednoczesnego oddziaływania dwóch narracji historycznych. Pierwszej, zdecydowanie dominującej, przedstawiającej naród polski jako jeden z nielicznych (lub w ogóle jedyny), który z pełnym poświęceniem pomagał ofiarom Holocaustu oraz narracji mówiącej o polskim współdziałaniu w Zagładzie. Dopiero po roku 1989, w ramach odkrywania białych plam historii, zaczęto również mówić o „niewygodnych”, nie pasujących do bohaterskiego mitu Polaka wydarzeniach.
- **Katyń, Miednoje i Charków** – miejsca kaźni tysięcy polskich jeńców wojennych. Znajomość tego faktu jest obecnie powszechna (91%) i również powszechna jest wiedza na temat sprawców – 52% badanych uważa, że winien zbrodni jest Związek Sowiecki, a 45% respondentów winą obciąża Rosjan (łącznie 97% ankietowanych wskazało Związek Sowiecki lub Rosjan).
- Mimo, jak się wydaje klarownego wyjaśnienia roli Związku Sowieckiego w „zbrodni katyńskiej”, w dalszym ciągu niemal co dziesiąty badany dopuszcza prawdziwość wersji lansowanej oficjalnie w okresie PRL – winni są Niemcy, a 5% respondentów obciąża winą za zbrodnię zarówno Niemców, jak i Rosjan.

WOJNA A RELACJE POLAKÓW Z INNYMI NARODAMI

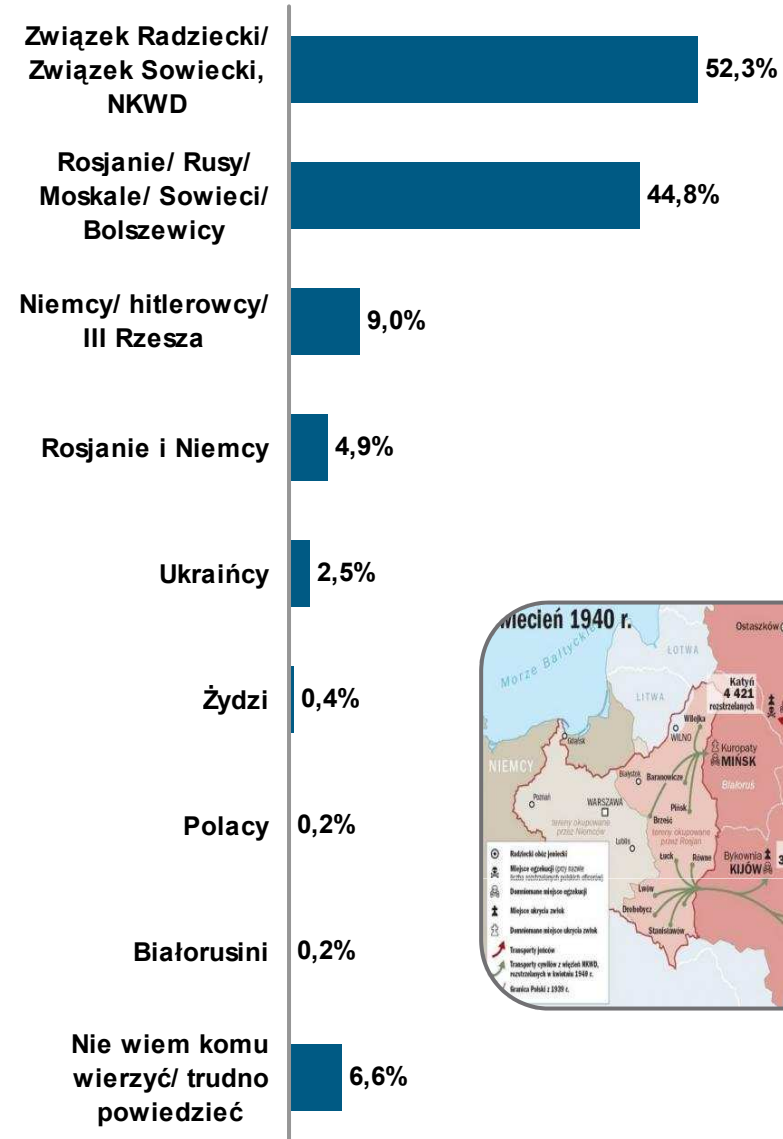
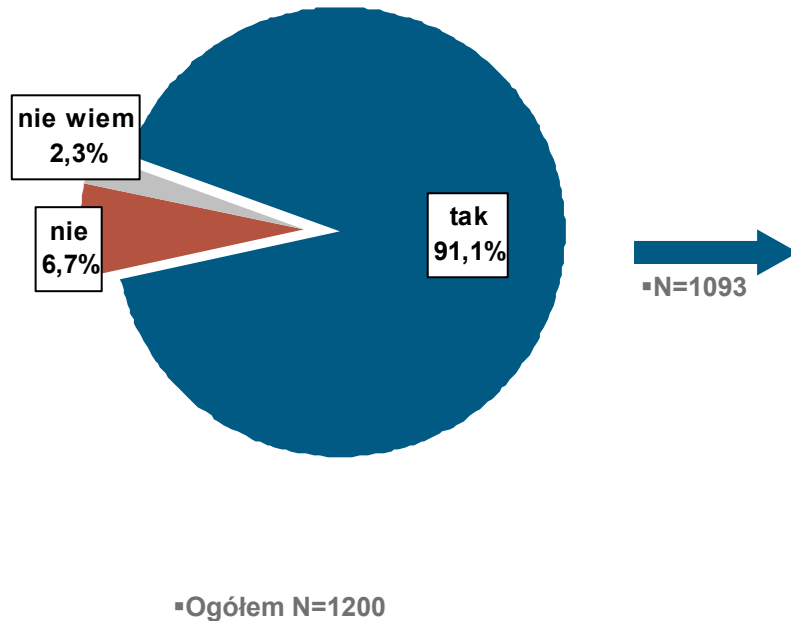
Czy Pana(i) zdaniem wydarzenia II wojny światowej mają obecnie wpływ na stosunki pomiędzy Polakami a:

WOJNA A RELACJE POLAKÓW Z INNYMI NARODAMI

Kto Pana(i) zdaniem ponosi odpowiedzialność za tę zbrodnię?

Czy słyszał Pan(i) o zbrodni dokonanej w czasie II wojny światowej na polskich jeńcach wojennych pochowanych na cmentarzach w Katyniu, Miednoje i Charkowie?

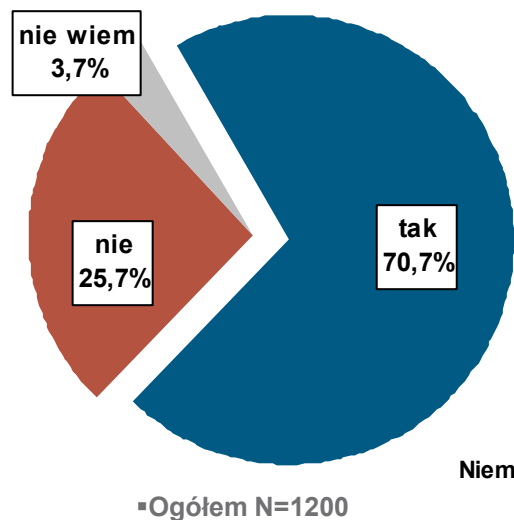
WOJNA A RELACJE POLAKÓW Z INNYMI NARODAMI

- Wiedzę o **zbrodni w Jedwabnem** deklarowało 71% ankietowanych. Ze względu na silne kontrowersje, jakie wzbudziło upowszechnienie informacji na temat Jedwabnego, zapytaliśmy badanych o ich zdanie na temat sprawców i ofiar wydarzeń z 1941 roku.
- Badani **nie mieli większych problemów z określeniem ofiar** – 56% z nich było zdania, że ofiarami byli Żydzi z Jedwabnego i okolic, a 27% ankietowanych stwierdziło, iż byli to Żydzi, polscy Żydzi lub rodziny żydowskie. Względnie silne było też przekonanie, że ofiary zbrodni w Jedwabnem to w takim samym stopniu Polacy, jak i Żydzi (19%).
- Dla każdego narodu trudne jest zaakceptowanie współuczestnictwa jego członków w niechlubnych wydarzeniach. Dla Polaków może być to trudne w sposób szczególny ze względu na fakt, że nie uczestniczyliśmy ogólnoeuropejskiej dyskusji rozliczeniowej, jaka została zapoczątkowana pod koniec lat 60-tych XX wieku, zaś w oficjalnym przekazie historycznym praktycznie nie wspomniano o wydarzeniach kontrowersyjnych. Dlatego poprosiliśmy badanych o wyrażenie opinii na temat winnych zbrodni popełnionej w Jedwabnem:
 - według 37% za zbrodnie odpowiadają Niemcy, faszyci, naziści;
 - jednoznaczne, kategoryczne stanowisko, przypisujące odpowiedzialność za zbrodnie w Jedwabnem Polakom wyraziło 6% respondentów;
 - niemal jeden na pięciu ankietowanych dopuszczał możliwość polskiego współuczestnictwa w zbrodni – „Polacy pod nadzorem, presją, namową, z udziałem Niemców, niemieckich okupantów” (18%);
 - relatywnie często można było się spotkać wypowiedziami, w których choć dopuszczano myśl o udziale w zbrodni Polaków, to jednocześnie wyraźnie podkreślano, że byli to kolaboranci, folksdojcze lub członkowie policji będącej na usługach Niemców (15%) - warto zwrócić uwagę, że wymienione kategorie „złych Polaków” były obecne w oficjalnej narracji historycznej w okresie PRL. 8% ankietowanych stwierdziło, że „być może byli to Polacy”;
 - co dziesiąty ankietowany był natomiast przekonany, że za zbrodnię odpowiadają Rosjanie.

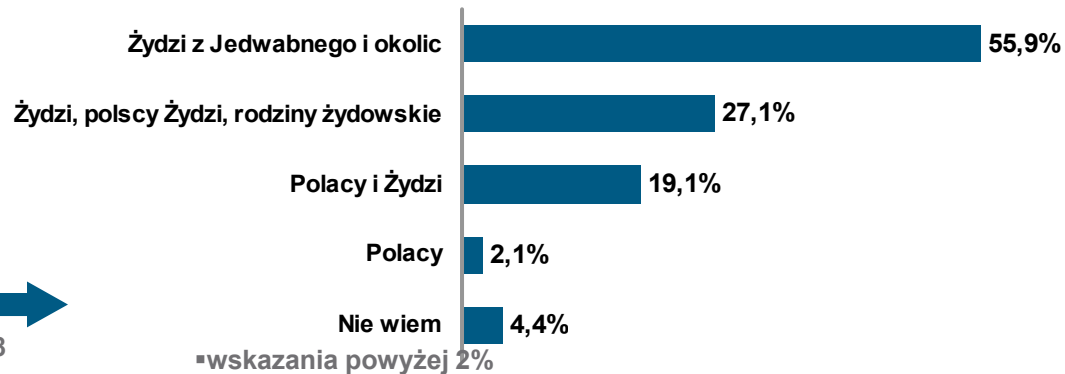
WOJNA A RELACJE POLAKÓW Z INNYMI NARODAMI

Czy słyszał Pan(i) o zbrodni popełnionej w 1941 roku w Jedwabnem?

•N=848

Kto według Pana(i) był ofiarą tej zbrodni?

Kto według Pana(i) był sprawcą tej zbrodni?

RESEARCH INTERNATIONAL

95

Nie wiem

10,1%

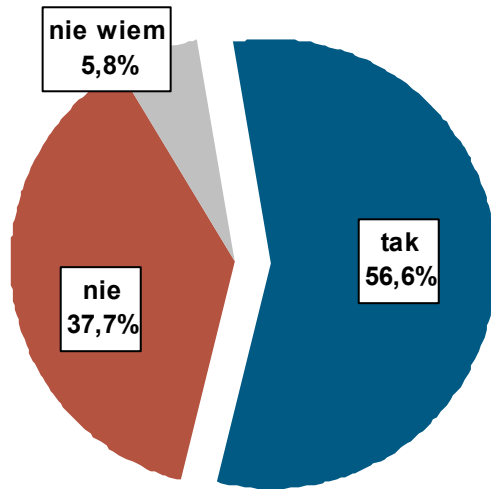
WOJNA A RELACJE POLAKÓW Z INNYMI NARODAMI

- Wiedzę o polsko – ukraińskim konflikcie na Wołyniu deklaruje 57% ankietowanych
 - Zdaniem większości z nich (61%) ofiarami byli przede wszystkim Polacy;
 - Znacznie rzadziej można było spotkać się z opiniami o ofiarach zarówno po stronie Polaków, jak i Ukraińców (38% deklarujących wiedzę);
 - Dla 7% ankietowanych wiedzących o omawianych wydarzeniach ofiarą konfliktu byli Ukraińcy, 3% wśród ofiar widzi Żydów, a 2% Rosjan.
- Pomimo dość często spotykanej opinii o ofiarach po stronie polskiej i ukraińskiej,
 - odpowiedzialność za konflikt w sposób zdecydowany jest przypisywana stronie ukraińskiej. Według 43% badanych deklarujących wiedzę, za konflikt odpowiedzialni są nacjonaści ukraińscy, UPA, wojsko ukraińskie, a 31% wyraziło opinię, że odpowiedzialni są Ukraińcy;
 - nieco ponad co dziesiąty (12%) respondent deklarujący wiedzę o konflikcie był zdania, że odpowiedzialność leży po stronie Rosjan, a 4% uważało, iż zarówno Rosjanie, jak i Ukraińcy odpowiadają za konflikt na Wołyniu.
- Rzadko (12%) można było się spotkać z opiniami o polskiej i ukraińskiej współodpowiedzialności. Sporadycznie (2%) pojawiały się stwierdzenia, że za konflikt odpowiadają tylko Polacy (państwo polskie, Armia Krajowa).

WOJNA A RELACJE POLAKÓW Z INNYMI NARODAMI

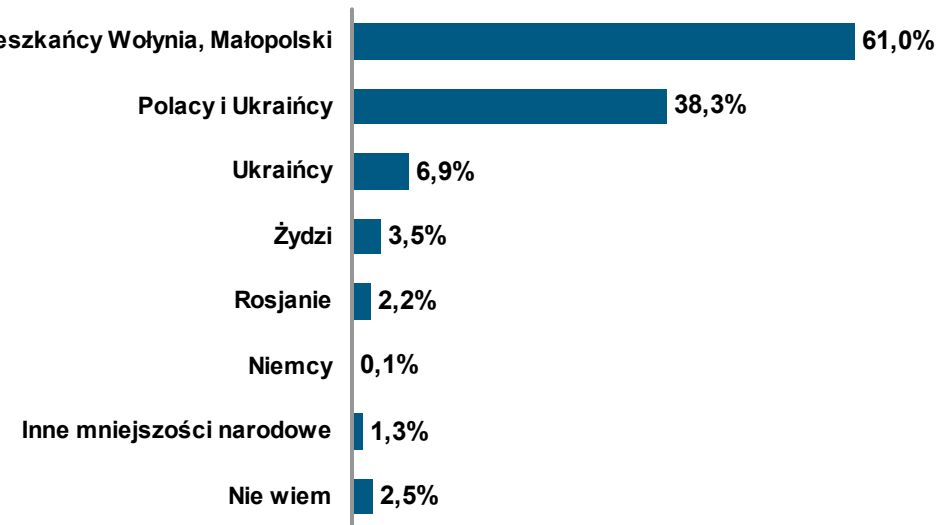
Czy słyshał(a) Pan(i) o konflikcie pomiędzy Polakami i Ukraińcami w czasie II wojny światowej na Wołyniu i w Galicji Wschodniej?

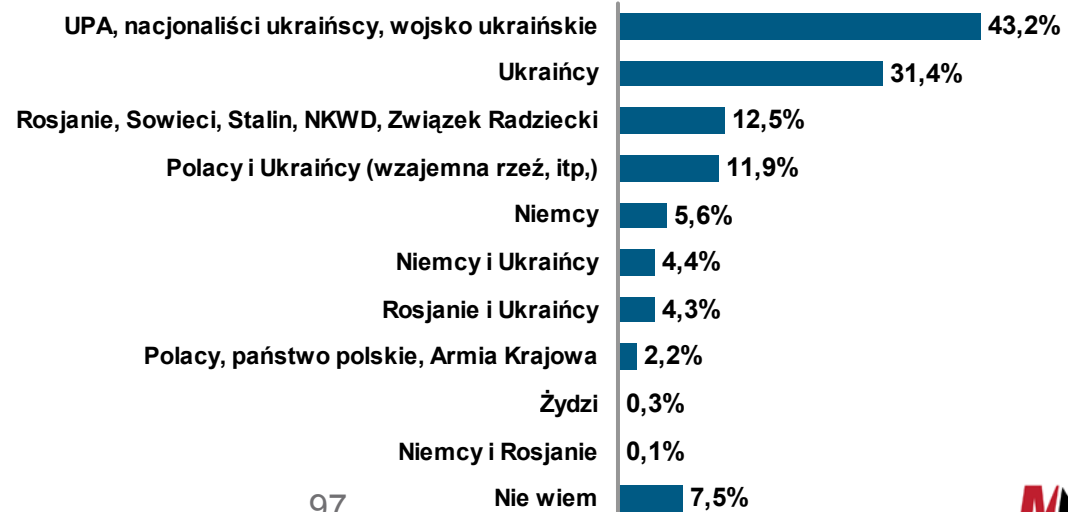
•Ogółem N=1200

➔
•N=679

Kto według Pana(i) był ofiarą tej zbrodni?

Kto według Pana(i) ponosi odpowiedzialność za wywołanie tego konfliktu?

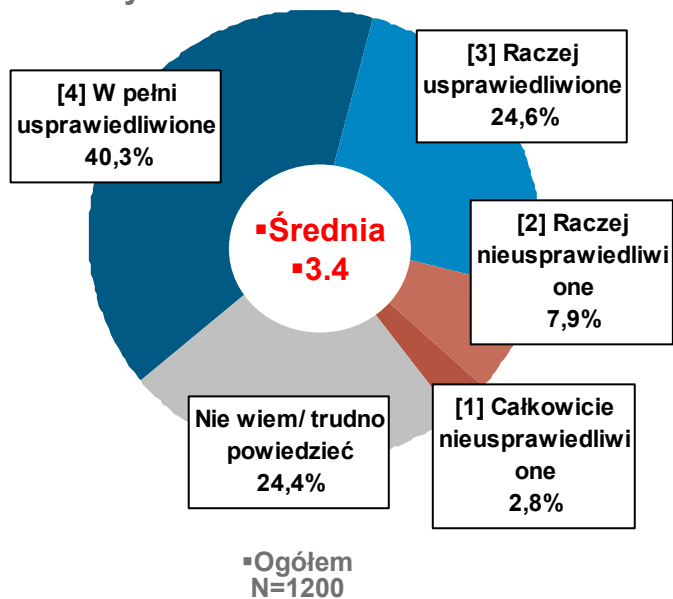
WOJNA A RELACJE POLAKÓW Z INNYMI NARODAMI

- W ostatnich latach często w mediach pojawiał się **problem wysiedleń** ludności niemieckiej po II wojnie światowej. Temat ten budzi silne emocje w Polsce:
 - według dwóch trzecich respondentów (65%) wysiedlenia ludności niemieckiej były usprawiedliwione, w tym 40% uznało to działanie za w pełni usprawiedliwione, a 25% za raczej usprawiedliwione;
 - przeciwnego zdania było 11% ankietowanych (8% „raczej nieusprawiedliwione”, 3% „zdecydowanie nieusprawiedliwione”);
 - co czwarty ankietowany nie potrafił zająć jednoznacznego stanowiska (25% „trudno powiedzieć”).
- **Usprawiedliwiając wysiedlenia badani**
 - najczęściej twierdzili, że „Niemcy zasłużyli na karę” (25%) i, że do „państwa polskiego powróciły dawne ziemie” (23%). „na których powinni zamieszkać Polacy” (8%). Można przypuszczać, że dwa ostatnie stwierdzenia wynikają z poczucia, że posiadanie ziem zachodnich jest zdecydowanie wynikiem racji historycznej, zaś ze względu na długi okres pozostawiania tych ziem poza polską państwowością należało przywrócić ich polską etniczność.
 - Rzadko natomiast wysiedlenia były racjonalizowane brakiem możliwości koegzystencji Polaków i Niemców po doświadczeniach II wojny światowej oraz rekompensatą za Kresy (po 7%).
- Osoby nie zgadzające się ze słusznością decyzji o wysiedleniu Niemców najczęściej odwoływały się do prawa własności (Niemcy mieszkali tu od pokoleń, byli właścicielami nieruchomości – 5%). Można też było spotkać się z potępieniem wszelkich wysiedleń (3%) oraz z przeświadczeniem o niewinności wysiedlonych (ludność wysiedlona nie ponosząca odpowiedzialności za działania państwa niemieckiego – 2%).
- Zadaliśmy również pytanie **o możliwość pokojowego współżycia Polaków i Niemców** na tym samym terytorium (w świetle wydarzeń, jakie miały miejsce podczas II wojny):
 - Większość badanych (62%) negatywnie odniosła się do możliwości wspólnego życia Polaków i Niemców, a co czwarty ankietowany wyraził odmienną opinię. Stosunkowo często badani nie zajmowali jednoznacznego stanowiska w tej sprawie (12%).
 - Wydaje się, że przekonanie o braku możliwości „wspólnego życia” powinno być silniejsze w grupie osób starszych, zwłaszcza osób, które mogły być świadkami wydarzeń lub osób znających historię z przekazu rodziców (bezpośrednich świadków wydarzeń). Tymczasem okazało się, że to właśnie osoby w dojrzałym wieku najczęściej dopuszczały wspólne, pokojowe życie Polaków i Niemców. W grupie dwudziesto, trzydziesto i czterdziestolatków odsetek odpowiedzi „zdecydowanie tak” i „raczej tak” wahał się od 17% do 23%, podczas gdy w starszych grupach wiekowych było to 33% - 36%.

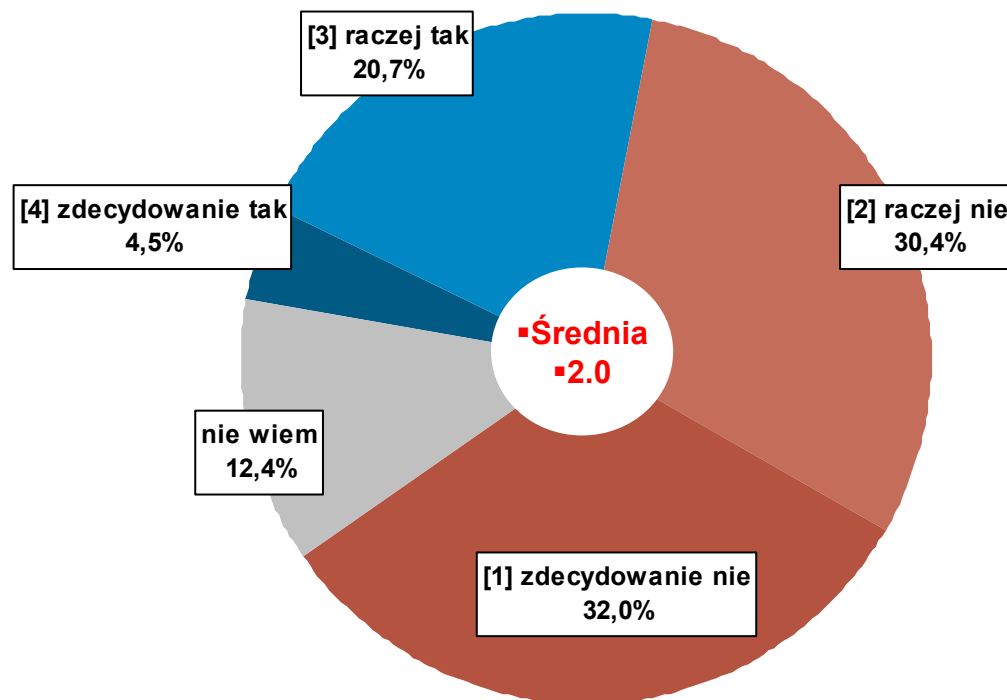
WOJNA A RELACJE POLAKÓW Z INNYMI NARODAMI

We wczesnych latach powojennych z ziem przyłączonych do Polski po II wojnie światowej wysiedlono ludność niemiecką, Jak Pan(i) uważa, czy te działania w stosunku do Niemców były:

WOJNA A RELACJE POLAKÓW Z INNYMI NARODAMI

A jak Pan(i) sądzi, czy w świetle wydarzeń, jakie miały miejsce podczas II wojny światowej, możliwe było pokojowe współżycie Polaków i Niemców na tym samym terytorium?

•Ogółem N=1200

OCENA BILANSU II WOJNY ŚWIATOWEJ

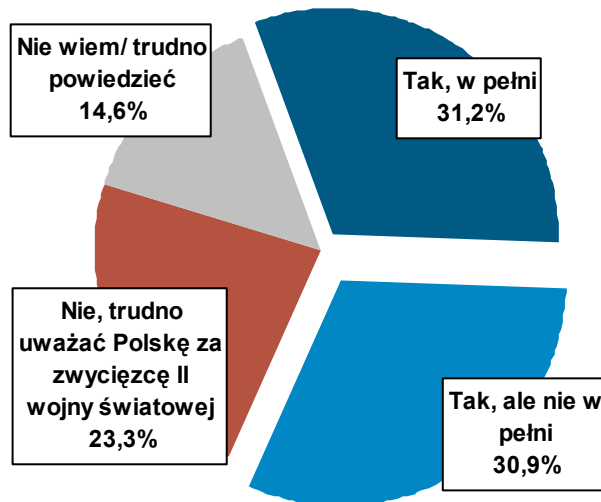
OCENA BILANSU II WOJNY ŚWIATOWEJ

- Badanie pokazuje (podobnie jak w wypowiedziach formułowanych w trakcie dyskusji grupowych) złożony stosunek Polaków do **bilansu II wojny światowej**:
 - niemal dwie trzecie respondentów uznało Polskę za zwycięzcę II wojny, w tym 31% przyznało Polsce bezwarunkowe zwycięstwo;
 - taki sam odsetek badanych uznał, że choć zwyciężyliśmy, to jednak nie w pełni;
 - jeden na czterech respondentów (23%) uważał natomiast, że trudno uznać Polskę za zwycięzcę konfliktu lat 1939 – 1945.
- Jeżeli możemy czuć się wygrani to przede wszystkim dlatego, że należeliśmy do zwycięskiej koalicji (17%) i odzyskaliśmy niepodległość (10%). Ponadto, w uzasadnieniach podkreślano znaczący wkład Polski w zwycięstwo oraz wytrwałość w walce (po 6%) i bohaterstwo (5%).
- Poczucie przegranej związane jest głównie:
 - z faktem podporządkowania Polski Moskwie. Według 17% badanych Polska nie odzyskała niepodległości i uzależniła się od Związku Radzieckiego, a 3% respondentów zwróciło uwagę na wprowadzenie systemu komunistycznego;
 - często też zwracano uwagę na duże straty materialne i utratę Kresów (14%).
- Drugim elementem pesymistycznej oceny bilansu wojny jest (często wyrażane w czasie dyskusji) przekonanie, że **Polska nie miała wpływu na bieg wydarzeń**, gdyż wojna stanowiła starcie dwóch systemów totalitarnych, a o jej wyniku decydowały światowe mocarstwa. Opinie Polaków tej kwestii są jednak, a blisko dwie trzecie badanych przypisuje Polsce wpływ na bieg wydarzeń porównywalny z tym, jaki miały Francja, Wielka Brytania czy USA. Zdaniem badanych, znaczącego wpływu na dzieje II wojny światowej pozbawione były Czechosłowacja, Węgry, Rumunia i Jugosławia.

OCENA BILANSU II WOJNY ŚWIATOWEJ

Czy Pana(i) zdaniem Polskę można uważać za zwycięzcę II wojny światowej?

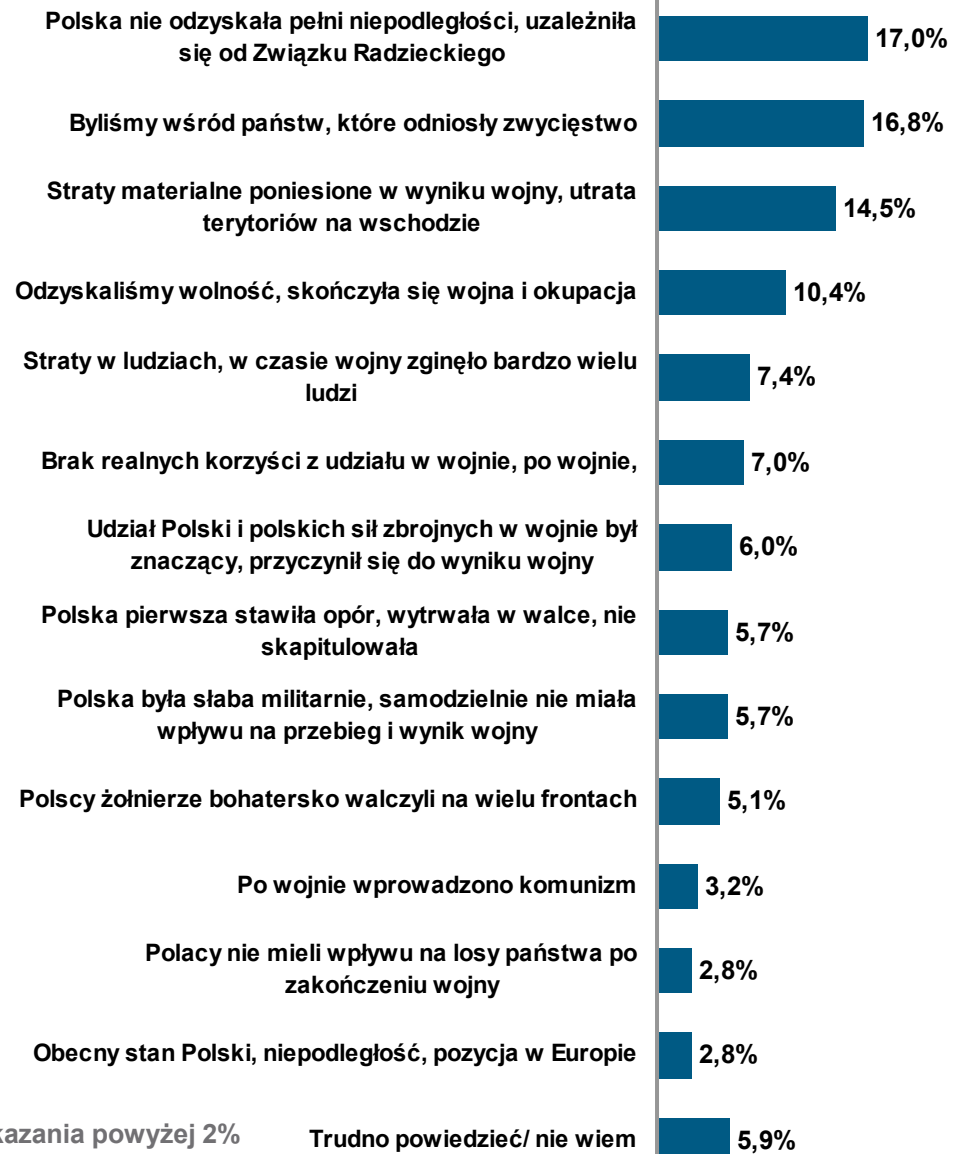

•Ogółem N=1200

•N=1025

Dlaczego Pan(i) tak uważa?

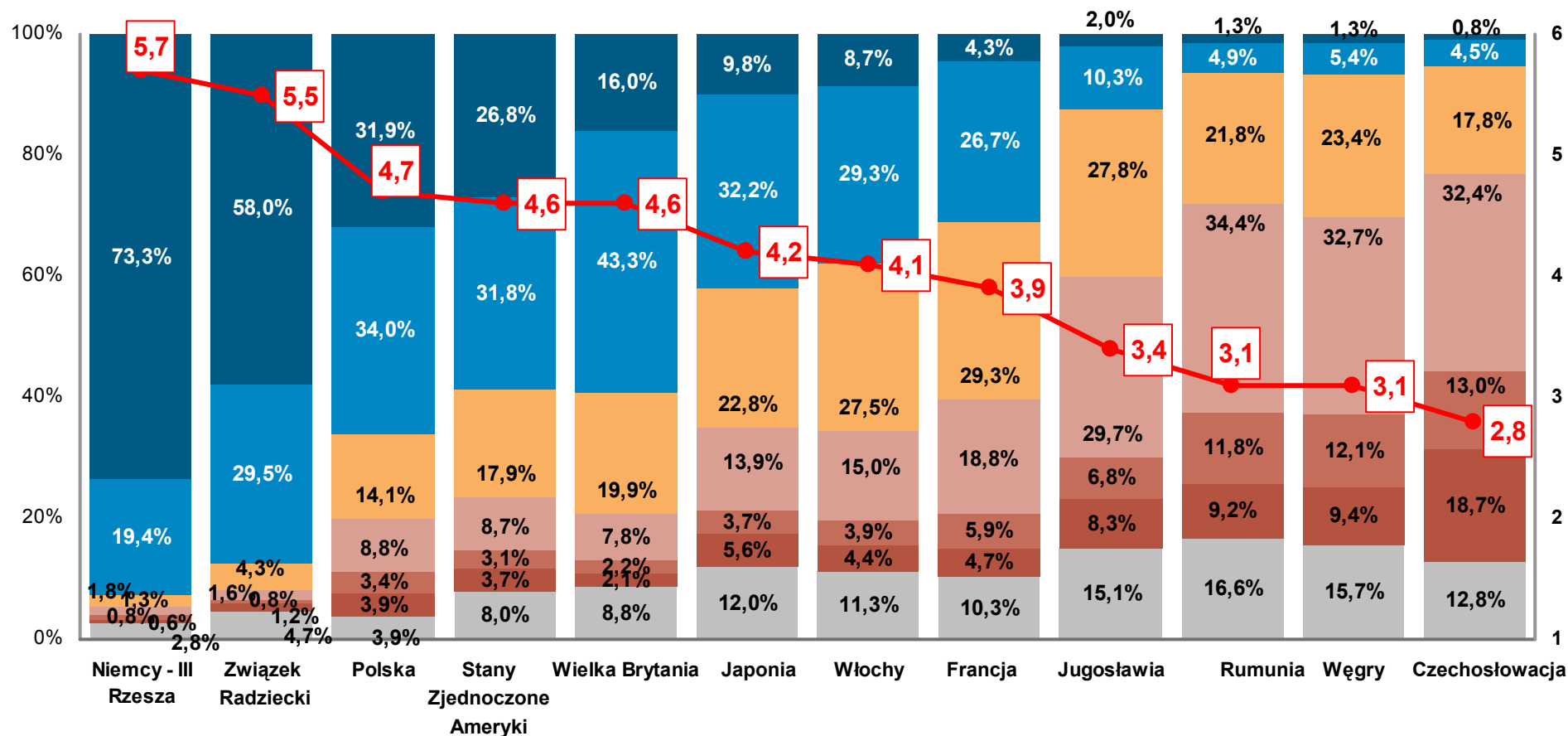
•wskazania powyżej 2%

RESEARCH INTERNATIONAL

OCENA BILANSU II WOJNY ŚWIATOWEJ

Jaki wpływ na przebieg i wynik II wojny światowej miały:

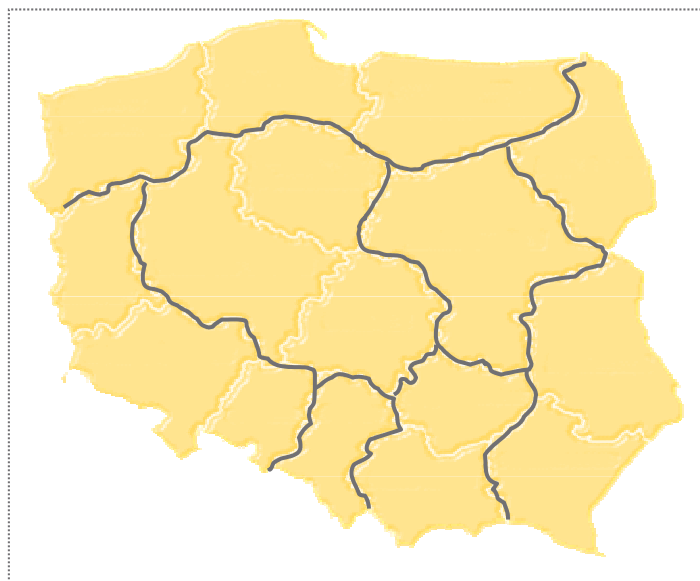
Ogółem N=1200

RESEARCH INTERNATIONAL

TABELE

PODZIAŁ NA REGIONY ZASTOSOWANY W TABELACH:

- **Północny:** Pomorskie, Warmińsko-Mazurskie, Zachodniopomorskie
- **Zachodni:** Dolnośląskie, Lubuskie, Opolskie
- **Centralny:** Kujawsko-Pomorskie, Łódzkie, Wielkopolskie, **Mazowiecki:** Mazowieckie
- **Południowy:** Małopolskie, Świętokrzyskie
- **Śląski:** Śląskie
- **Wschodni:** Lubelskie, Podkarpackie, Podlaskie

